Brahmarsi Jandyala
Sitārama Shastri
Somnatha bhasyakhya-
yam.

శ్రీః

శ్రీమచ్ఛక్తి విశిష్టాద్వైతమత స్థాపనాచార్యవర్యవంశసంభూతేన భృంగి
రిటిగోత్రపవిత్రేణ శ్రీమద్బసవేశ్వరపాదారవిందసేవా ధురం
ధరేణ రుద్రభాష్యాద్యనేకశైవగ్రంథనిర్మాణచాతురీధురీణేన

శ్రీమత్పాల్కురికి సోమనాథేన విరచితః

సోమనాథభాష్యాఖ్యోయం

గ్రంథః

శ్రీమదుమామహేశ్వర పాదారవిందమకరంద బిందు సందోహసమాస్వా
దనానంద తుందిలేందిందిరాయమానమానసేన శాండిల్యగోత్రో
ద్భవేన బ్రహ్మశ్రీ జంధ్యాలసీతారామశాస్త్రిణా పరిశోధితః

శ్రీమద్భైరవేశ్వర పాదారవిందసేవాధురంధరేణ మల్లంపల్లి
భైరవమూర్త్యారాధ్యేన స్వకీయశ్రీభైరవము
ద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రాపితః

రెండవకూర్పు 500 ప్రతులు.

విత స్వాల్యం రూప్యద్వయం.

1914.

ఉపోద్ఘాతము.

విబుధవరులారా!

నా విన్నపమాలింపుడు - తొల్లి వేదవ్యాసమహర్షిచే విరచింపబడిన బ్రహ్మసూత్రములకు - శ్రీమన్నీలకంఠశివాచార్యులవారు శక్తివిశిష్టాద్వైతరూపముగా భాష్యంబు రచించిరి. పిమ్మట షణ్మతోద్ధారకులౌ - శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యులవారా సూత్రములకును - దశోపనిషత్తులకును - భగవద్గీతలకును భాష్యములు గావించి యామూడు భాష్యములకు ప్రస్థానత్రియంబని నామంబిడిరి - తర్వాత శ్రీరామానుజాచార్యులవారు మధ్వాచార్యులవారునదే ప్రకారంబు ప్రస్థానత్రయంబును వారివారి మతానుకూలంబుగా గావించుకొనిరి - పిమ్మట శ్రీకరపండితేంద్రులవారు శ్రీమచ్ఛక్తివిశిష్టాద్వైతహితంబుగా ప్రస్థానత్రయం బొనర్చిరి - పదపడి శ్రీమచ్ఛైవసిద్ధాంతధౌరేయులగు శ్రీమదప్పయ్య దీక్షితులవారు నీలకంఠభాష్యమునకు శివార్కమణిదీపికయను మహాగ్రంథంబును శివోత్కర్షణముకొరకు బ్రహ్మతర్కస్తవము - రామాయణసారసంగ్రహము - భారతసారసంగ్రహము - తాంత్రికమీమాంసాంధదండభాస్కరము - మొదలుగాగలయనేక శైవగ్రంథంబులు విరచించి ప్రసిద్ధిబొందిరింతియేగాక త్రిమతములవారనేకులు స్వమతానుకూలంబుగా భాష్యంబులు గావించుకొనిరి - యిట్లొనర్చుట చర్వితచర్వణంబని తలంచి శ్రీపాలకురికి సోమనారాధ్యులవారష్టావరణ రూపంబుగా - శివోత్కర్షణవిషయకముగా - శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసయుక్తంబుగా సోమనాథభాష్యంబు రచించిరి - వీరు రుద్రభాష్యంబు గావించిరని శ్రీవేములవాడ భీమకవి మొదలుగాగల శివకవులు రచించిన బసవపురాణముల పీఠికలవలన దెలియవచ్చుచున్నది గాని యాభాష్యంబు లభించనిదాయె - వీరు భృంగిరిటాంశసంభూతులని - శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగము పంతులవారాంధ్రకవులచరిత్రంబున విశదముగా వ్రాసిరి. అందుకు దృష్టాంతము.

క॥ భృంగిరిట గోత్రుడనుగురు - లింగతనూజుండ శివకులీనుడ దుర్వ్యా - సంగవివర్జితచరితుడ - జంగమలింగప్రసాదనశాస్త్రుండనగున్॥ అనియును సోమనాథుల వారనుభవసారమున వ్రాసియున్నవారు - మరియు కొందరు వీరశైవులు సోమనాథ

భాష్యంబు సంగ్రహించిముద్రణంబుగావించక దాచియుండిరి. వారియుద్దేశ్యమే మోదెలియుడు - నేనీమహాభాష్యంబుతిరుగా నచ్చొత్తించుటకు నెంచి ప్రకృతముబం దరుపురవాస్తవ్యులును కౌండిన్యసగోత్రోద్భవులును -సామిగారిపుత్రులును - వీరాస్వామి గారిపుత్రులును-నరసాగ్రేసరులగుమిద్దెసంపదరాయుడుగారి ద్రవ్యసహాయ్యంబుచే నచ్చొత్తించితి.నీభాష్యప్రథమప్రకరణమున శరభేశ్వరరువిషయంబుదెల్పుతరి శుక్ల యజుర్వేద వాక్యోదాహరణంబులుగొన్నియుండెనాయనువాకంబులుసవరణగానం దుననచోట్టుల జుక్కలుపెట్టియున్నవి- మహాదేవశబ్దముపరిపూర్తిగాలేనటులదో చుచున్నది-ఈభాష్యంబున శ్రుతిస్మృత్యాదులిమిఓయుండుటచేతను- శైవరహస్యం బులెల్లమిశ్రితంబులగుటను గొంతకవిభావంబు దెలియకనుపండితులకైననుసవరణ గావించుట కష్టమాయె నిదియునుంగాక కరువుకాలనధికమానంబున్న తెరంగు ననచ్చుపొరపాటలు మిక్కిలిగా నంబడుచున్నవి గాన నీభాష్యంబుగాంచినచదు వరులుక్షమించి నాశ్రద్ధాభక్తులకు సంతసించి పైన నేదెలుపుకొనిన గొరతలుపూర్తి గాగలిగిన శుద్ధప్రతులెవ్వారైన బంపిన నాసద్గుణాకరుల గీర్తిని గ్రంథముననగ్గ డించుటయేగాక నీతూరిముద్రణంబైనంతపరికి గొన్నిప్రతులుబంపినాకోరిక నెరవే ర్పకొనగలననునమ్మకముతో మిగులప్రార్థించుచున్నవాడ.

ఇట్లువిన్నవించు

నెల్లూరుజిల్లా తోటపల్లిగూడూరునకు జేరువయగు కోకిలగ్రామనివాసి

గంగపట్టణపు సుబ్రహ్మణ్యదేవర.

ఓం

శ్రీవిశ్వనాథాయనమః.

శ్రీమత్సోమనాథభాష్యే ప్రథమప్రకరణె వృష భేన్ద్రమహాత్మ్య ప్రారమ్భః

శ్లో॥ వీరభద్రం మహావీరం । రవికోటి సమప్రభం ।
రాక్షసాంతమతుగ్రం । శంభురూపమహంభజే॥

వృ॥ జయతుబసవరాజః ప్రాజ్యనైర్మల్యపూజః। ప్రమథగణసమాజః ప్రోల్లసద్భక్తినైజః। ప్రహృతవినమదార్తి స్ఫాయదామ్నాయవర్తి । స్థిరదిగవితకీర్తి శ్శ్రీవృషాధీశమూర్తిః॥

కో బసవఇతి, ఇదానీంకలియుగె శివభక్తిముద్ధర్తుం బసవాభిధేయేనవృషభ ఏవజాతః॥వృషభస్యబసవనామకత్వంకస్మాత్కారణా దాసీత్ వృకారస్య బకారా దేశోభవతి, వబయోరభేద" ఇతి॥"శషోస్స"ఇతిసూత్రాత్ షకారస్యసకారా దేశోభవతి॥వఃపవర్గస్యేతివారరుచ్యసూత్రాత్ బకారస్యవకారా దేశోభవతి । ఏతద్వృషభాక్షరతద్భవాత్, బసవ'ఇతినామవక్ష్యతే।పశూన్పాతీతిపశుపఃవృషభః,తత్పశుపత్యక్షరత్రయంచసమ్భవతి। కుఠారకుద్దాలతామరసాదిషదేషు ఠిత్త్వాద్యక్షరాణాంతత్తద్వర్గతృతీయాక్షరా దేశోభవతి । యథా। కుఠారస్యాఽన్ధ్రభాషాయాం గ

కారాదిర్భవతి। తామరసస్యాఽన్ధ్రభాషాయాంచ కారాదిర్భవతి। తద్వైవపశు
పతినామాద్యక్షరపకారస్యబకారాదేశో భవతి «శషోస్స' ఇతిసూత్రాత్
శకారస్యసకారాదేశో భవతి«వః పవర్గస్య' ఇతివరరుచిసూత్రాత్ వకార
స్యబకారాదేశో భవతి॥ స్మృతవే। అతఏవ«పశు పే'త్యక్షరత్రయస్య, బసవే త్య
క్షరత్రియసిద్ధిర్భవతి। కింతుతస్యవృషభశబ్దస్యమాహాత్మ్యంకిమిత్యుచ్యతే।
శ్లో॥ధర్మంత్వంవృషరూపేణజగదానన్ద కారకః। అష్టమూర్తేరధిష్ఠానమతః
పాహిసనాతనమ్, పృధివ్యాంయానితీర్థాని సముద్రాన్తానితానిచ। అణ్డ
మాశ్రిత్యతిష్ఠన్తి ప్రదోషేగోవృషస్యచ॥ శ్లో॥వృషస్యవృషణంస్పృష్ట్వా
శఙ్కరస్యాఽవలోకనాత్। సప్తజన్మకృతంపాపం తత్క్షణంచవినశ్యతి।
శ్లో॥ ఋణరోగాదిదారిద్ర్య పాపక్షుదపమృత్యవః। భయక్రోధమనః క్లేశా
నశ్యన్తుమమసర్వదా"। ఇత్యాదివచనప్రామాణ్యాత్ ప్రదోషకాలేవృ
షస్య వృషణస్పర్శనమాత్రేణ సర్వపాపక్షయోభవతి। సర్వతీర్థ
స్నానఫలంభవతి। సర్వారిష్టనిరసనంభవతి। సర్వాభీష్టఫలం భవతి। కింతు
శ్లో॥ నప్రదోషేహరింపశ్యేత్త్రయోదశ్యాంవిశేషతః। యదిప్రమాదా
త్పశ్యేచ్చ ద్వాదశాబ్దవృషక్షయః శ్లో॥ నహిప్రదోషేపశ్యేద్వాయదిప
శ్యేత్ప్రమాదతః, చత్వారితస్య నశ్యంతిహ్యాయుః ప్రజ్ఞాయశోబలం॥ బ్ర
హ్మాండ పురాణె॥శ్లో॥త్రయోదశ్యాం ప్రదోషేతుయః పశ్యేద్ధరిమా
దరాత్, ద్వాదశాబ్దకృతం పుణ్యం తత్క్షణాదేవనశ్యతి". ఇతివచనాత్
త్రయోదశీ ప్రదోషకాలె హరివిరించ్యాదిదేవతానాం దర్శనమా
త్రేదేవ పూర్వార్జిత సుకృతక్షయో భవతి, నశివపశ నందినామావ
ర్తతే«ద్వితీయశ్శమ్భు" రితిపురాణప్రసిద్ధత్వాత్ తస్యోదాహరణమా
హ॥స్కాందే॥శ్లో॥తవపుత్రో భవిష్యామినందినామాత్వయోనిజః॥ త
త్పురాణె, శ్రీపర్వతమాహాత్మ్యే, శ్లో॥శిలాదస్య సుతశ్చాయంకామరూపీ
మహాజవః, మమాంగస్పర్శయోగ్యశ్చ మమవాహనతాంగతః। ఇ

త్యాది వచనా చ్ఛమ్భోరపరావతార స్వృషభః॥ ఇదానీంవీరశైవా
చారానుగత సద్భక్తివర్ధనార్థం పరమేశ్వరాజ్ఞయావృషభ ఏవకలి
యుగె బసవాభిధాన స్సమజనితద్బసవరాజస్య సర్వజనసాక్షిక దృ
ష్టప్రత్యయదర్శితనానాభక్తి విశేషస్యప్రసన్న తాసమయె॥ శ్లో॥యస్య
వక్త్రేస్థితం దేవి బసవేత్యక్షరత్రయం,పసామిత్రసహితంసత్యంసత్యం
నచాన్యథా"॥ఇతి దేవ్యా సహ పరమేశ్వరేణోక్తం॥ లోకహితార్థంకణ్ఠ
ఏవ గరళంశివేన ధృతం।భక్తహితార్థం బసవస్తదిహాగత మపిబది
త్యహోమహిమా, ఇతిప్రమథగణారోపలాలనావచనాత్, సాక్షా
చ్ఛమ్భోరపరావతారాయ శ్రీవృషభేశ్వరాయనమోనమః। తద్దైవవృ
షభేన్ద్రాపరావతారాయ శ్రీబసవేశ్వరాయ నమో నమః, శ్రీవీరభ
ద్రముఖ్యేభ్యః ప్రమథగణేభ్యోనమః, సదాసంఖ్యాత రుద్రేభ్యఃప్రమథ
గణేభ్యోనమః॥యజుర్వేదె॥ సవీరోదక్షసాధనః, వియ......రోదశీ॥ఇతి
దక్షసాధనస్యవీరో ......సఇతికః, యః ద్యా వాపృదివ్యావ్యష్టంభ
యత। అస్యతాత్పర్యందక్షాధ్వరధ్వంసవేళాయాంసర్వేషాం దేవానాం
ద్యావాపృథివీస్థానాం కరస్తమ్భం కృతవానితి, యజుర్వేదె, ప్రదేశా
న్తరె "సువీరో౽వీరహా" శోభనాశ్చసావీరశ్చసువీరః అవీరహేతి,వీరం
హన్తీతివీరహా,నవిద్యతేవీరహాఅవీరహాఋషిబన్ధవే, అవావృణో శ్శరభా
యఇత్యాది........ఋగ్వేదె, త్ర్యేషంవయం రుద్రంయజ్ఞసాధనం
కుంకవిమవసేవిహ్వాయామహే, అరే అస్మద్దైవ్యం ..... సుమతిమి
తి ద్వాయుమస్యావృణీమహె, యజుర్వేదె, అస్యార్థః తేషాంయజ్ఞసాధనం
రుజంద్రావయతీతి రుద్రః రుకంద్రావయతీతిరుద్రః అపిచ,ఋతగ్౦సత్యంప
రంబ్రహ్మారాతిదదాతీతివారుద్రః।వంకుం।వనమణనంభక్తా। ...విహ్వాయా
మహె,తత్సద్భావెకింప్రమాణమిత్యాహ, కవిం, ఇతిఆమ్నాయప్రమా

ణనేతృత్వాత్। అథకింవేదేన ప్రత్యక్షమితి పరిహారాణాం విదత ఇత్యా హ। అరేఅస్మదితి, దేవ్యం........నుమతిమితిద్వయం అస్యావృణీమహేఇతి, శోభనాం స్థిరాంమతిం భక్తిమేవ వృణీమహే। వయం ప్రార్థయామహే॥ యజుర్వేదే॥ తన్నో వీరో అంతరిక్షమేధాఇతి। తస్యాభిప్రాయమాహ తాత్పర్యసంగ్రహే॥ హింసాప్రతీత్యభిమానాదేకదేశాచ్ఛబ్దాదయస్తదిదమేవ...ముద్వహంతి,శ్లో॥ కామాన్తకత్రిపురదక్షమఖాదిభంగాద్విఖ్యాతవిక్రమతయాకథితో౽పివీరః" వీరశబ్దః పరమేశ్వరగోచర ఇత్యుక్తం, కథితో౽పివీరఇతి..................। .... అపిచ ఉగ్రస్యాగ్రహాస్సంజాయతే। భయానమితి యదినిశ్చయో ...... వీరఇత్యతః॥ యజుర్వేదే బృహదారణ్యశాఖాయాం«భద్రంకర్ణేభిశ్శృణుయామదేవాఃభద్రంపశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః। స్థిరైరంగైః సుష్టువాగ్ంసస్తనూభిః" ఇతి భద్రశబ్దః పరఇత్యుక్తం। పరమేశ్వరస్య ఘోరాకారేణ ఘోరతనునామజాతం తదుభయాభిధేయత్వాత్ వీరభద్రనామ॥ వాతూలతంత్రే «ద్వాదశం వీరభద్రకమితి, శతరుద్రీయే॥ నమోహిరణ్యబాహవేసేనాన్యే దిశాంచపతయేనమోనమః। ఇతి, శబ్దనిర్వచనమాహశ్రీస్కాందే॥ శ్లో॥ దిశాంచపతయే నమః। ఏతద్ధరమాహ॥ శ్లో॥ దిక్పాలానామధీశస్తు వీరభద్రో గణేశ్వరః, దిశాంచ పతయే ఇతి శ్రుతిస్మృతీతిహాసాగమపురాణప్రసిద్ధాయ శ్రీ వీరభద్రాయ నమో నమః శతరుద్రీయే॥ అథో యె అస్య సత్వానో౽హంతేభ్యో౽కరన్నమఃప్రదేశాంతరే॥ నమోవః కిరికేభ్యో। కరోతేః।..........కుర్వంతికిరంతీవేతి॥ స్కాందే॥ సార్ధంగ్రహనక్షత్రా। న్యాకుర్వన్తే మహీతలే। ఇతిగణేశ్వర విషయాణి వాక్యాని। ప్రదేశాంతరేతత్ స్కాందేదేవీసాక్షాద్దివిషద స్త్వంతరిక్షసదస్తథా। పృథివీషద ఇత్యేవదే

దేవపదేస్తుతాః॥ అస్మిన్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి యో దేవాదివిషదస్తేషుదే
వారణానుభవశ్రూయతే ఇతి। అతఏవ సకలశ్రుతి స్మృతిపురాణాగమేతిహా
సప్రసిద్ధం నందినాథవీరకవీర భద్రపుష్పదంతాండాభరణ రుండాభరణ
దండపాణి చండీశ్వరదారుక రేణుక వీరకర్ణ విజయకర్ణ ఘంటాకర్ణ రే
ణుకర్ణ జయకర్ణ శంఖకర్ణ గోకర్ణాది ప్రమథగణేభ్యోనమః॥ తథైవ
యజుర్వేదే। బృహదారణ్యే॥ అసంఖ్యాతాస్సహస్రాణి స్మర్యతే న చదృశ్య
తే। తేమనశ్చక్షుగోచరా ఇతి॥ అస్మిన్నర్థే॥ యేకాదశానువాకే। అవతార
మంత్రే॥ సహస్రాణి సహస్రశో యేరుద్రా అధిభూమ్యామిత్యాది అ
స్మిన్నర్థే॥ శుక్లయజుర్వేదే। అసంఖ్యాతాస్సహస్రాణి। యేరుద్రా
అధిభూమ్యాం। అస్మిన్నర్థే వాజసనీయే। అసంఖ్యాతాస్సహస్రాణి
అస్మిన్నర్థే తాత్పర్యసంగ్రహే॥ శ్లో॥ త్వన్నామరూపగుణవర్ణ సల
బ్ధవర్ణాః। మంత్రావళీ శక్యమవగంతుమియత్తయా తే॥ నామరూపగు
ణప్రతిపాదనే రుద్రానువాకాస్తావసునాహరణమిత్యాహ॥ శ్లో॥ రుద్రా
నువాకపఠితాని పరం సహస్ర। నామాని రూపమపి దివ్యమనేకశస్తే। శ
క్త్యంగుణాగణయితుంగణనాయకస్య॥ భూమౌ న పాంసుష్వినాతవదే
వమాయాం॥ వినాతవ దేవమాయామితసంఖ్యయాతమైవహి దేవమా
యయా పాంసవః యదిదమధిమహే। తేయసంఖ్యామైవ। అతఏవ। స
కలశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతిహాసప్రసిద్ధ గణావతారమంత్రప్రశ కస్త వనీ
యరుద్రగణ గంగావాలుకాసమాసంఖ్యాత రుద్ర గణేభ్యోనమః। తథై
వశ్రీరుద్రభాష్యేపి॥ తస్యాపితస్య ప్రతిపరిపాలనాద్గళిత యువ్వానస్యకుహ
నాజటాధరవేషేణాగత్యపు సరపియనమస్వగ్రహీత్। భైరవీ యేనవ
పుషాకస్యచిద్వైశ్యస్యమిత్రమిచ్ఛురతిధిర్బభూవ। చండాలాకృతిమండి
తః కస్యచిద్భృత్యస్యయజ్ఞాగారమభ్యర్చ్య నాయైవప్రవివేశ। భూవివర
భ్రష్టహవిః। కస్యచిత్ భృత్యస్యతత్రకృత సన్నిధానోబభంజ॥ ఏకతర

స్యాత్మపరీణపమానస్యజిహ్వాగ్రాత్కించిదమభ్యనజ్జహార॥ జపద్విప్రతసుః
ప్రదర్శితకపటలేఖః కించిద్భృత్యంజగ్రాహ । సాపరాధమాత్మానంమార
ఇతుజామంకించిద్భృత్యం నివారయితుం వస్త్రజీర్ణజలస్థానేప్రాదుర్బ
భూవ। అన్యతరస్యకింకరస్యదార్ఘత్యాపనోదనంపరిణతం కనకవర్షమ
వర్షత్॥ ద్వచనపాదుకోపరి దర్శనపరిహృష్టఃస్వీకృత గండూషజలా
భిషేచనః। స్థిరభక్తిః కస్యాపికిరాతోచ్ఛిష్టంవాగృణ్ణోత్పిశితం । అక్ర
త్రమాంచభక్తిమవలంబ మానాయాః పరిణతవయసః కస్యాశ్చిదుపా
త్తవర్ణవేషః విహారస్పృష్టజరహోమృత్తి కావహనపర్యాయ సహాయమ
కార్షీత్ । జాతుకస్యాప్యుపాసకస్యతపస్విపేషధారీభవతి । మాగత్య
వాసః స్యేచతె॥ అన్యథాకదనస్యకస్యపరాధీనో రాజ్ఞావిహితసమాన
దండస్యనిజలింగమధ్యంప్రవిశతశిరసివిమక్తకేనచే లాంచలేనభక్తిపతా
కాధ్వజదండ త్వమాలలంబె...............క్వచిద్భృశ్యస్యసాక్షీభూ
తలింగమధ్యస్థితసాక్షాదాచార । లోకంశ్రావయామాస॥ ఏకదాక
స్యాపిదానస్యభక్తివాసనావిశేషేణవశీకృతం ప్రదర్శయామాస॥ బృ
హతీపలేషుస్వనాకారం॥ స్కాందే॥ మేరుప్రలోకాఽవతీర్య రుద్రాః
మానుష్యమాశ్రిత్యజగద్ధితాయ । చరంతినానావిధచారుచేష్టాస్తేభ్యో
నమస్త్రింబకపూజ్యకేభ్యః॥ వ్యాళాకల్పావిమమనయావిద్రుమాతామ్ర
భాసా। జాయావిశ్రాజటిః శిరసశ్చంద్రరేఖావతంసాః। నిత్యానందాని
యతలలితాస్నిగ్ధకల్మాషకంఠా। యేవారుద్రాధృతపరశివస్తేభవిష్యంతి
భక్తాః॥ఇతిసకలశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతిహాసప్రసిద్ధత్రిషష్టిగణషో
డశగణత్రయోదశగణపురస్సరనానాగణేభ్యోనమః। నమోవిశ్వేశభక్తే
భ్యస్తేభ్యఏవనమోనమః। ఇతినూతనభక్తేభ్యోనమః। ఏవమాదిశ్రీమ
న్మాహాప్రమథగణ శ్రీగురుద్రగణ పురాతనగణ నూతనభక్తగణేభ్యోన
మః। పునఃపునర్నమస్కృత్యతేషామాజ్ఞాంశిరసివహిత్వావీరశైవాచా

రసంపాదనసమస్తసారోద్ధారః ప్రవక్ష్యతే॥ శ్లో॥ నానావేదేషు శాస్త్రేషు
వేదాంతేషు భవిష్యసు । ఆగమేషు చ శాఖాసు । పురాణేష్వఖిలేషు చ॥
ఇతిహాసేషు సూక్తేషు, పౌరుషేషు చ నాన్యథా॥ ఇతి వీరమాహేశ్వరా
చారసారోద్ధారః ప్రకల్ప్యతే॥ తత్ర శ్రుతిభేదమాహ ॥ శ్రీరుద్రభా
ష్కల శ్వేతరబృహదారణ్య మాధ్యందినాంగీ రసకఠబ్రహ్మబిందు
పంచబ్రహ్మాత్మగర్భ కాత్యాయన శుక్రికాలాగ్నిబుద్ధికాపాలశోషీయ
గాలవవాజసనేయ జాబాల ...... హంసపవమానకైవల్య భోధా
యనశివసంకల్ప నారాయణకాండవ అధర్వణశిరశిఖా పైప్పలాయ
నప్రివాంతరేయ పౌండరీకదుందుభి దండిలాగులిమండూకవారశ్చ
క్రమశూకలావధికశతాపరమావధికరణవిద్యావారాహచరక హిరణ్య
కేశీయశుక్లీయయావనయాదవేయవైనతేయచర్మకశ్రివణచర్ప్రశ్రవణ
సురాయణీయబిల్వపాచ్యకముద్గలశాల్యాయనదేవదర్శిసాంఖ్యాయనీయ
మైత్రాయణీయశామత్వరితిమాసురాయణీయుదాంతనారాయణీయసత్య
సత్యాషాఢిశౌన కేశాస్యబాహుస్పత్యమాండికావ్యాయేతి శాఖోపనిష
దాదిషు ప్రకల్ప్యతేతి । శ్రీమద్వీరశైవాచారనిరతస్స ఇష్టలింగస్సన్నిహి
తైస్తల్లింగపాదోదకప్రసాదభోగసావధానైః శివభక్తైః శివేతరదేవతాస్మర
ణైః సంస్తపనదర్శనస్పర్శనాదయో వర్జనీయాతిచతద్దైవశివభక్తిహీనా
శ్చశివేతరమార్గావలంబకాశ్చ ఏ కేచన సంతి తేషాం దర్శన స్పర్శనసంభా
షణసహవాసాదయోః పరిత్యాగాః ఇతి చ శ్రుతిస్మృతీతిహాసాగమపురా
ణోక్తప్రకారేణ భృంగిరిటిఘంటాకర్ణ సుకేశరురూపమన్యుదధీచిగా
తమాదిభిః ప్రమథగణైశ్చైవమనుష్ఠితత్వాత్ ఏవమపి తేషాం మార్గమేవా
లంబ్యావర్ణయంతస్స ఏవార్థమిదానీం శ్రుతిస్మృతీతిహాసాగమ పురాణా
దిషు శ్రీవిభూతిమాహాత్మ్య రుద్రాక్షమాహాత్మ్య శివలింగధారణమా
హాత్మ్యలింగార్చనవిధి లింగార్చన మాహాత్మ్య పాదోదకమాహాత్మ్య

ప్రసాదమాహాత్మ్య వీరశైవాచారమాహాత్మ్య ఇతరదేవతాపరి
త్యాగనమస్కారాధిపతిత్వదక్షాధ్వరనిరసన సూర్యావలోకననిషిద్ధనా
రాయణోపాసననిరసనఊర్ధ్వపుండ్ర శంఖచక్రనిరసనసర్వదేవతాజనక
త్వమేకాత్మవాద నిరసనద్వితీయమూర్తి వాదనిరసనతృతీయమూర్తి
వాదనిరసనఅష్టమూర్తివాదనిరసన కర్మవాదనిరసనభగవచ్ఛబ్దనిర్వచన
పరబ్రహ్మశబ్దనిర్వచనమహాదేవశబ్దనిర్వచన మిత్యేవమాదిషుపంచవింశ
తిప్రకరణేష్వనుదర్శయిష్యామః॥ ఇతిశ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే సోమ
నాథభాష్యేబసవనామ నిర్వచనీయసంఖ్యాతప్రథమమాహాత్మ్యప్రకర
ణసంఖ్యానామ ప్రథమప్రకరణంసమాప్తం॥

విభూతిమాహాత్మ్యప్రారంభః

విభూతిమాహాత్మ్యంవక్ష్యామః॥అథవిభూత్యాదిసంపాదనవిధిః॥వి
భూతిర్భసితం భస్మక్షారంరక్షేతిపంచధా॥అథశ్రుతిః॥జాబాలోపనిషది॥స
ద్యోజాతాత్పృథ్వీతస్యాః నివృత్తిస్తస్యాః కపిలవర్ణనందాతస్యాగోమ
యేవిభూతిర్జాతావామదేవాదుదకం తస్మాత్ప్రతిష్ఠా తస్యాః కృష్ణ
వర్ణభద్రాతస్యాగోమయేభసితం జాతం అఘోరా ద్వహ్ని స్తస్మా
ద్విత్యాదస్యారక్త వర్ణ సురభి స్తస్యాగోమయే భస్మ జాతం తత్పుర
షాద్వాయుస్తస్మా చ్ఛాంతి స్తస్యా శ్వేతవర్ణా సుశీలాస్తస్యాగో
మయేక్షారోజాతః యీశానాదాకాశస్తస్మాచ్ఛాంత్యతీతా తస్యాశ్చి
త్రవర్ణాసోమనాస్తస్యాగోమయే రక్షేజాతా ఐశ్వర్యకారణాద్భూ
తిః భాసనాద్భసితం సర్వాఘభక్షణాద్భస్మ అపదాంక్షరణాత్క్షారః
భూతప్రేతపిశాచ బ్రహ్మరాక్షసాపస్మారాది భీతిభ్యో రక్షణాపస్మా రా
దిభీతిభ్యోరక్షణాత్ప్రక్షేతి త్రైవర్ణికానామగ్నిహోత్రాగ్నిజంగృహస్థా
నాంవిరజానల జంవివాహాగ్నిజమేపా పనాగ్నిజం। బ్రహ్మచారిణాంసమి

ధాగ్నిజం శూద్రాణాం శ్రోత్రియాగారపవనాగ్నిజం । అన్యేషాందా
వానలసముద్భవం । యతీనాం సర్వత్రస్థితం । అతివర్ణశ్రమాణాంస్మ
శానాగతం । సర్వేషాందేవాలయేస్థితమితి । తేషాంవిరజానలజం
వక్ష్యే । ఆగ్నిజ్వాలావృతం రుద్రవహ్నిమండలమధ్యగం । ధ్యా
యేత్కలాదశయుతం । శక్తిస్వస్తికధారిణం । ఇతిరుద్రాగ్నింసంచిత్య ।
రుద్రాగ్నౌవిభూత్యాదిసంపాదయామితిసంకల్ప్య । వికటాంగామున్మ
త్తాం । మహాశనాంఖిలామలసాంశివచిహ్నాంకితాంపునర్ధేనుంకృశాం
గాంవత్సహీనాంవంధ్యాంశృంగహీనాం । క్రాంతామనుద్ధదోహాంనిరిం
ద్రియామజగ్ధతృణాంకేశ । చేలాస్థిభక్షిణీం । సంధినీంనవసూతాంరోగా
న్వితాంవిహాయఅప్రశస్తభూమ్యాదిపరిక్లిన్నదుర్గంధపర్యుషి తేత్యా
దిగోమయంవిహాయప్రశస్తగోమయమాదాయ । ఈశతత్పురుషసద్యో
జాతాద్యైరుత్పత్తిస్థితిసంహారభేదైర్గ్రహణకబళనశోషణదహన శోధ
నాదిక్రమేణపంచప్రణవపంచబీజైస్సహపంచమంత్రైర్విభూత్యాదీ
సంపాద్య। సుదృఢతరమ్యతాళితప్రోక్షితచూతబిల్వాశోకదారుమయ
పాత్రే శిలామయపాత్రేవాధనతత్సంగ్రహేదితి॥ కాలాగ్నిరుద్రోప
నిషది॥ అథకాలాగ్నిరుద్రంభగవంతం । సనత్కుమారఃపప్రచ్ఛ । అ
ధీహిభగవన్ త్రిపుండ్రవిధింసతత్త్వం । కింద్రవ్యంకింపరిమాణంకతిరేఖా
కిందైవంకాశక్తిః। కింఫలమితి । తంహోవాచభగవాన్ । యద్రవ్యంత
దాగ్నేయంభస్మ । సద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మమంత్రైః । పరిగృహ్య
మానస్తోకేతి । సముద్ధృత్య । త్రియాయుషంజమదగ్నిరితిశిరోలలాట
స్కంధేషు । త్రిభిరాయుషైః । త్ర్యంబకైస్తిస్రోరేఖాఃకుర్వీత । వ్ర
తమేతచ్ఛాంభవం । సర్వవేదేషువేదవాదిభిరుక్తం । తత్సమాచరేన్ము
ముక్షురపునర్భవాయ । ఏతత్సమాచరేత్ । ఆలలాటాదాచక్షుషః ।
భ్రూమధ్యతో యాచాస్య ప్రథమారేఖా । అకారోరజోభూర్లోక

కర్త్రాశ్చాక్రియాశక్తిః॥ ఋగ్వేదో॥ ప్రాతస్సవనంరుద్రోధి దేవతాయాచా స్యద్వితీయా రేఖా। సాగార్హపత్యఉకారస్తమా। ద్యౌః పరమాత్మా జ్ఞానశక్తిః॥ యజుర్వేదో॥ మాధ్యందినంసవనం మహేశ్వరో దేవతా। యాచాస్య। తృతీయా రేఖా। సాదక్షిణాగ్నిర్మకారస్య త్వమంతరిక్షమం తరాత్మాఇచ్ఛాశక్తిః సామవేదః సాయంసవనంసదాశివో దేవతేతి। త్రిపుం డ్రంభస్మనాకరోతి, యోవిద్వాన్ బ్రహ్మచారీగృహస్థో వానప్రస్థోయతి వా సమస్తపాతకోపపాతకేభ్యః॥ పూతో భవతి । తే నేతిహాసపురాణా నాంశతసహస్రాణిజప్తానిభవంతి। ప్రణాయామనామయుతంజపంభవతి। మహావేదశపూర్వాన్ దేశోత్తరాన్పునాతి । సముస్తతీర్థేషుస్నాతో భవతి । సర్వకర్మసుసర్వదాయోగ్యోభవతి । దేహాంత్యక్త్వాశివసాయు జ్యమేతి నచపునరావర్తత ఇత్యాహభగవాన్నచపునరావర్తతే । అధ ర్వశిరసి॥ అగ్నిరితిభస్మవాయురితి భస్మజలమితిభస్మ । స్థలమితిభస్మ । వ్యోమేతిభస్మ సర్వదాసర్వం వాఇదంభస్మ । మనఏతానిచక్షూంషి అగ్నిరిత్యాదినాభస్మ । గృహీత్వావిమృజ్యాంగానిసంస్పృశేత్॥ జాబా లోపనిషది॥ సవిషభస్మజ్యోతిస్సవపభస్మజ్యోతిః॥ మానవపురాణే॥ భ స్మజ్యోతిర్భవత్యేవ । శివాఖ్యంనహిసంశయః। జాబాలోపనిషత్సర్వం । ప్రోహేదంపరయాముదా॥ శ్వేతాశ్వతరోపనిషది॥ మానస్తోకేనమం త్రేణ । మంత్రితంభస్మధారయేత్ । ఊర్ధ్వపుండ్రంభవేత్సామ । మధ్య పుండ్రంయజూంషిచ । అధఃపుండ్రమృచసాక్షా । తస్మాత్పుండ్రంత్రి యాయుషం ॥ త్రియాయుషంజమదగ్నేః। కశ్యపస్యత్రియాయుషం । అగస్త్యస్యత్రియాయుషం । యద్దేవానాంత్రియాయుషం । తన్మేఅస్తు త్రియాయుషం । ఇతిమంత్రైః పరిధత్సుకర్మాత్ । త్రియాయుషేణకు ర్యాత్ । లలాటపట్టేచభుజద్వయేచ । నాభౌశిరసిహృత్పార్శ్వే । బ్రా హ్మణావైదిక్షైస్సదా॥ యజుర్వేదే॥ భూత్యైనప్రమదితవ్యం॥ మానవ

పురాణే॥ భూత్యైవాగ్నింసముద్ధాయ। తయా దేహావకుంఠనం। లలా
టహృదిబాహ్వోశ్చత్రిపుండ్రస్యచధారణం। మధ్యమానామికాం
గుష్ఠైః। త్రిపుండ్రంభస్మనాకృతం॥ తత్త్రిపుండ్రంభవేచ్ఛస్తం। మహా
పాతకనాశనం॥ శాతాతపస్మృతౌ॥ సురాంపీత్వా గురుదారాంశ్చగ
త్వా। స్వర్ణస్తేయం। బ్రహ్మహత్యాంచకృత్వా। భస్మచ్ఛన్నోగ్నిభ
స్మశయ్యాశయనశ్చరుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతేసర్వపాపైః॥ శివాగమే॥సర్వ
తీర్థేషుయత్పుణ్యం। సర్వయజ్ఞేషుయత్ఫలం।తత్ఫలంకోటిగుణితం భస్మ
స్నానాన్నసంశయః॥ శ్రాద్ధేయజ్ఞేజపేహోమే।వైశ్వదేవేసురార్చనే।
ధృతత్రిపుండ్రఃపూతాత్మా। మృత్యుంజయతిమానవః॥ తేనాధీతంశ్రుతం
తేన। తేనసర్వమనుష్ఠితం। యేనవిప్రేణశిరసి। త్రిపుండ్రంభస్మనా
కృతం॥ కృతంస్యాదకృతంతేన। శ్రుతమప్యశ్రుతంభవేత్। అధీతమనధీ
తంచ। త్రిపుండ్రంయేనధారయేత్॥నదీతస్యతపోమంత్రా। నయజ్ఞో దేవ
తానచ। విద్యానైవాగమజ్ఞానం। భస్మమాహాత్మ్యవర్జితం॥ శివధర్మే॥
భస్మస్నానంజలస్నానా। దసంఖ్యేయగుణాధికం।తస్మాద్వారుణముత్సృ
జ్య। స్నానమాగ్నేయమాచరేత్॥ బ్రహ్మాండపురాణే॥ విప్రాణాం
వేదవిదుషాం। వేదాంతజ్ఞానవేదినాం। సితేనభస్మనాకార్యం। త్రిపుం
డ్రమితిపద్మభూః॥ ఆగ్నేయంభస్మనాస్నానం। యతిభిస్సతవిధీయతే।
అంభస్స్నానాత్పరంభస్మ। త్యంహోనాశయతిధ్రువం॥ భూతిర్భూతికరీ
పుంసాం। రక్షారక్షకరీపరం। భసితంభాసనాత్ప్రోక్తం। భస్మకల్మష
భక్షణాత్॥

గారుడపురాణే.

అభావేవాతథావిప్రో। లౌకికాగ్నిస్తదాహరేత్। భస్మనైవ
ప్రకుర్వీత। నకుర్యాన్మృత్తికాదిభిః। గోపీచందనధారీతు। శివంస్పృశే

తిర్యో ద్విజః॥ తస్యైవసంవింశతికులం । మత్పయంనరకంవ్రజేత్ । శ్రుత
యస్స్మృతయస్సర్వాః॥ పురాణాన్యఖిలాన్యపి । వదంతిభూతిమాహా
త్మ్యం । తత్తస్మాద్ధారయేద్ద్విజః॥ సృష్టాసృష్టిచలేనాహ । త్రిపుండ్రస్యప్ర
శస్తతాం। ససర్జచాలలాటంహి । తిర్యగూర్ధ్వంనవర్తులం । దిగ్భస్మరహి
తంఫాలం । దగ్రామమశివాలయం । ధిగనీశార్చనఃజన్మ । ధిగ్విద్యా
మశివాశ్రియాం॥ కూర్మపురాణే॥ త్రిపుండ్రంబ్రాహ్మణోవిద్వాన్। మన
సాపినలంఘయేత్ । శ్రుత్యావిధీయతేయస్మా । తత్త్యాగీపతితోభ
వేత్॥

ఏతానితాని శివమంత్రపవిత్రితాని । భస్మాసికాముదహవాంగ
విభూషితాని । త్రైపుండ్రకానిరచితానిలలాటపట్టే । లుంపంతిదైవలి
ఖితానిదురక్షరాణి॥ వేదస్యాధ్యయనేశూద్రో । నాధికారీయథాభ
వేత్। త్రిపుండ్రేణవినావిప్రో । నాధికారీశివార్చనే । త్రిపుండ్రధారణం
త్యక్త్వాముక్తిమిచ్ఛతియః పుమాన్ । విషపానేననిత్యత్వం । కురుతే
స్వాత్మనోహిసః॥ వాశిష్ఠరామాయణే॥ ఆహోసుచిత్రంయత్సత్యం ।
భస్మతద్విస్మృతంధ్రువం । యదసత్యంమృతంధార్యం । తత్పరంపరివర్జి
తః । యావంతఃపతితాభూమౌ । భస్మనఃపరమాణవః । తావద్వర్ష
సహస్రాణి । సరోభవతికిల్బిషః॥ సర్వేతపస్వినప్రోక్తాః। సర్వేయజ్ఞే
షుభాగినః। రుద్రభక్తాస్స్మృతాస్సర్వే । త్రిపుండ్రాంకితమస్తకాః॥ రు
ద్రాక్షవలయశ్శుభ్రో । జటాజూటీవిరాజితః। భస్మానలిప్తసర్వాం
గః। కమండలుకరాన్వితః। కృష్ణాజినోపవీతాంగః। అషాఢపుణ్యకీర్త
నః। అనేవితేమహాదేవః। యోగినాంహృదయాలయః॥ ఇతి॥ తత్రైవ
ప్రణవవ్యాఖ్యావర్ణనం॥ రుద్రాక్షభూషణాస్సర్వే । జటామండలధారిణః।
అక్షమాలార్పితకరాః॥ కమండలుకరాన్వితాః॥ త్రిపుండ్రావలియు
క్తాంగా । అషాఢేనవిరాజితాః। ఋగ్యజుస్సామరూపేణ । సేవంతే స్త

మహేశ్వరం॥ తథైవగాయత్రీవ్యావర్ణనంతత్రైవ॥ శుభ్రతిపుండ్రానిశు భానితిర్య । గ్రిక్షాభిరుద్ధూళితసర్వగాత్రాః॥ రుద్రాక్షమాలావిమలా శ్చశుభ్రాస్తాన్మృగ్వాథైశ్శివ్యగణైర్మునీంద్రాః । ఇతి॥ తథైవవేదవ్యాసము నివ్యావర్ణనం॥ సంస్తూయమానోదీప్తాంగై । ర్దేవైర్మునిగణైస్తథా । ధృతత్రిపుండ్రశోభివైశ్య । రుద్రాక్షైశ్చవిభూషితాః॥

శుశుభేనతతంవిష్ణుశ్శ్యస్మద్గ్ధతనూలతః । త్రిపుండ్రాంకితసర్వాంగో । జటామండలమండితఇతి॥ తత్రైవవిష్ణువ్యావర్ణనం॥ ఇత్యాదిశ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమపురాణవచనోదీరితసితభసిత త్రిపుండ్రిహీనాశ్చ యే సంతితేనదర్శనీయ్యానసంభాష్యాః॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే । సోమనాథభాష్యే విభూతిమాహాత్మ్యం నామద్వితీయప్రకరణం సంపూర్ణం॥

రుద్రాక్షమాహాత్మ్యం వక్ష్యామః.

కాత్యాయనశాఖాయాం॥ అథైవంభగవంతం సనత్కుమారః ప్రపచ్ఛ॥ భగవన్కథం రుద్రాక్షోత్పత్తిస్తద్ధారణ ఫలంకిమితి॥ స ఉవాచ॥ భగవాన్రుద్రః । పురాత్రిపుర వధాయోన్మీలితాక్షోహం తేభ్యో జలబిందవో భూమౌ నిపతితాస్తే రుద్రాక్షాజాతాః సర్వానుగ్రహార్థానాయ॥ తేషాంధారణోచ్చారణేన। దశశతగోదాన ఫలంభవతి । దర్శనస్పర్శనాభ్యాం తద్ద్విగుణత్రిగుణఫలంభవతి॥ అత ఊర్ధ్వంవక్తుం నశక్యమితి॥ కుమారః । తతోజపమంత్రధారణ విధింకథయామి॥ స్నానవిధానాస్నాతః శుచిరాగ్నేయస్నానం త్రిపుండ్రధారణంచ కృత్వా । ఏకాస్యాది చతుర్దశాంతానాం వేష్టక్రమేణాన్యప్రణవం॥

హ్రూంక్రూంబ్రూంరూంజ్రూం పాంరుంరూపమపిస్త్రీం ।వం క్షౌంత్షుమపి । క్షాంక్రహ్రోంనమేతి । మయూయితిపూర్వోక్తమంత్రాన

పిజపేదేవ । పాప్రిణానాయమ్యసమస్తపాపక్షయార్థం శివజ్ఞానావాప్త్య
ర్థం । సమష్టిమంత్రైసహధారణంకరిష్యే । ఇతిసంకల్ప్య॥ శిఖాయా
మేకమేకాస్యం । శ్రీసదాశివాయనమఇతి । ద్విత్రిద్వాదశవక్త్రాణిత్రీణి
శిరసివహ్నిసోమాధిపాయశివాయనమఇతి । ఏకాదశవక్త్రింశత్త్రింశ
మూర్ధ్నిషట్త్రింశ తత్వాత్మకాయపరశివాయనమః॥ పంచదశసప్తవ
క్త్రాణికర్ణయోరేకమేకం సోమాయనమఇతి । షడష్టవక్త్రాణికంఠేద్వా
త్రింశత్ । త్రియంబక కలాత్మనే శ్రీకంఠాయనమఇతి । చతుర్వక్త్రాం
పంచాశన్మాలికామురసి । శ్రీకంఠాదిమూర్త్యాత్మకాయశ్రీసర్వజ్ఞా
యనమఇతి । బాహ్వోర్న్యస్త్రయోదశవక్త్రాణిషోడశత్రిమూర్త్యాత్మకా
యశ్రీకంఠాయనమః॥ శ్రీసోమకళాత్మకాయ శ్రీసోమనాథాయనమః॥
మణిబంధయోర్నవవక్త్రాణి ద్వాదశనవవక్త్రాణి ద్వాదశాదిత్యాధిపా
యశ్రీమహాదేవాయనమ ఇతి । దక్షిణేద్వాదశాదిత్యాధిపాయ । శ్రీ
మహాదేవాయనమఇతి । కేశాదిమూర్త్యాధిపాయ ఉమాధిపతయేనమ
ఇతి । వామేఅష్టోత్తరశతంచతుర్దశవక్త్రాణి శతరుద్రవిద్యేశ్వరాత్మకా
య । శ్రీవిశ్వేశ్వరాయ। చతుర్దశవక్త్రాణి అష్టోత్తరశతంచోపవీతం।రు
ద్రాక్షంధారయేద్విప్రః॥ సంధ్యాదిషుచకర్మసు । తత్సర్వంసమవాప్నో
తి । కోటికోటిగుణంసదా॥ స్నానేదానేజపేహోమే । వైశ్యదేవేసురా
ర్చనే । ప్రాయశ్చిత్తేతథాశ్రాద్ధే। దీక్షాకాలేవిశేషతః। అరుద్రాక్షధరో
భూత్వా । యత్కించిత్కర్మవైదికం । కుర్యాద్విప్రస్తు మోమోహేన
నవాప్నోతితత్ఫలం । ఏవంవిద్వాన్ బ్రహ్మచారీ । గృహస్థో వానప్ర
స్థో యతిర్వా ధారయేత్పదేవ దేశ్వమేధ శతఫలమాప్నోతి॥ బోధాయన
శాఖాయాం తాన్యేవఏతానిరుద్రాక్షాణి॥ యత్రియోవేదాధారయంతి॥
తస్మాద్దేవాధారయంతి॥యస్తానిధారయన్ గచ్ఛతి తిష్ఠన్।ఖాదన్ఉ న్మేషన్
నిమేషన్।పసన్సర్వాణ్యేనాంసికరతిరుద్రోభూత్వారుద్రోభవతి। అంగే

రుద్రాక్షాశ్శిరసిస్థితే। మానవపురాణె॥ రుద్రాక్షంధారయన్భూపం। కుర్వన్నపిచమానవః। సర్వాంతరతిపాప్మానం। జాబాలశ్రుతిరేవహి॥ రుద్రాక్షధారణాద్భస్తె। వక్షస్యపిచమస్తకె। చిహ్నంశివాశ్రమస్థానాం। భస్మనాచత్రిపుండ్రకం। హస్తేచోరసికంఠేవా। మస్తకేవాపిధారయేత్। ముచ్యతేసర్వపాపేభ్యో। రుద్రాక్షస్యచధారణాత్॥ కంఠేరుద్రాక్షమాశ్రిత్య। శ్వాపివామ్రియ్యతేయది। సోపిరుద్రాత్వమాప్నోతి। కింపునర్మానుషాదయః। మృణ్మయంచాపిరుద్రాక్షం। కృత్వాయత్నేనధారయేత్। అపిదుష్కర్మకర్మాణస్తె యాంతిపరమాంగతిం। త్రిపుండ్రధారయేద్విప్ర। వరోరుద్రాక్షధారణాత్। నపంక్తిపావనశ్శ్రాద్ధే। పూజ్యోవిప్రైస్సురైరపి। ఇత్యాద్యతిశ్రుతిస్మృత్యాగమవచనోదీరితభసిత త్రిపుండ్రరుద్రాక్షధారణహీనాశ్చయె। సంతితేనదర్శనీయ్యాః సంభాష్యాః॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారె శ్రీసోమనాథభాష్యె। రుద్రాక్షమహాత్మ్యం నామతృతీయప్రకరణం సంపూర్ణం॥

శివలింగధారణమాహాత్మ్యం వ్యాఖ్యాస్యామః.

యజుర్వేదె॥ శతరుద్రీయె॥ యాతేరుద్రశివాతనూరఘోరాపాపకాశినీ। సకలశ్రుతిసారభూతె। మహాస్తోత్రేపి। అపాపకాశీతివపుశ్శ్రుతం। తేశిష్టాఃప్రసిద్ధాచిహ్నపాపాగస్నపాపాః। అతస్త్వదీయాః అసహాయభక్తానన్యశిష్టాఇతినిశ్చినోమి। అస్యవాక్యస్యాభిప్రాయమహ। సదాలింగసన్నిహితాయె। భక్తాస్సంతితేశిష్టాః ప్రసిద్ధాఅపాపాశ్చతదన్యె। అశిష్టాఅప్రసిద్ధాస్సపాపాఇత్యర్థః॥ ఋగ్వేదె॥ అయమ్మేహస్తోభగవానయమ్మేభగవత్తరః। అయమ్మేవిశ్వభేషజోయం శివాభిమర్శనః। అయంమాతాఅయంపితా అయంజీవాతురాగమత్॥ శ్రీమ

దరిభాష్యే। ఉత్తమవేదభూషితం దేవోత్తమాభ్యాం పరిజనమలంకృ
తం। జగత్కారణత్వేన జనయామాసేతిలక్షణాత్॥ ఇదంతవప్రసర్వ
ణం। సుబంధవేహినిరీహి॥ అస్యార్థః॥ అయమ్మేహస్త మేఅయంహస్త
భగవాన్। భగవానితి॥ ఐశ్వర్యస్యసమగ్రస్య। వీర్యస్యయశసశ్రియః॥
జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ। షణ్ణాంభగఇతిస్మృతః॥ భగవాన్తతః। భగ
వాన్నితికిం। భగవచ్ఛబ్దఃపూజ్యవాచకః। అయమ్మేభగవత్తర। అయం
హస్తభగవంతర। తరశబ్దాతిశయార్ధేనవర్తతే। అతిశయానేతరస్తవపు
వామితిసూత్రేతి। తస్మాద్దేవ విశిష్టోహస్తః। అయమ్మేవిశ్వభేషజః। ఏవం
శివాభిమర్శన। మేఅయంహస్త, విశ్వభేషజః। విశ్వస్యమాయాసే
పంచస్యరోగవైద్యః। అభిమర్శనశబ్దః। కేవలంనస్పర్శనవాది। కింతు
అభితః పరిత, స్పృశతీత్యభిమర్శన। నిజకరశాఖాకరతలకలితలింగమూ
ర్తె। సర్వాంగంస్పృశతీత్యభిమర్శనం। అయంమాతా, అయంహస్త
ఏవమాతా। అయంపితాఅయంహస్తఏవపితా। అయంజీవాతు। అ
యంహస్తఏవజీవాతి। జీవాతుర్జీవనౌషధం। ఆగమతే। ఇదంతవప్ర
ర్వణం। ప్రసర్వణమితి। ప్రజననం। శ్రీరుద్రభాష్యే॥ ఉత్తమవేద
భూషితోదేవోత్తమాభ్యాంపరిజనమలంకృతం। జగత్కారణత్వేన। జన
యామాసేతిలక్షణాత్॥ యజుర్వేదే॥ రుద్రియత్తేజనిమచారుచిత్రం।
జనిమేతిలింగనామ। చిత్రంచార్చనీయం। పూజనీయమిత్యర్థః॥ సుబం
ధో। శోభనోబంధుః। ఆత్మబంధుమిత్యర్థః। తస్యసంబోధనం। హే
సుబంధోతవఇదంపరిసర్పణం! ఇదంలింగంయహి। అఇహి। నిరీహి
నిరంతరాహి। సర్వదావసేత్యర్థః॥ హస్తాద్విముక్తః। కదాచిన్నభో
త్యర్థః। అస్మిన్నర్థే। వాతూలతంత్రే॥ ధారయేద్యస్తుహస్తేన। లిం
గాకారంశివంసదా। తస్యహస్తేస్థితంసిద్ధం। మత్పదంసంపదాంపదం
ఉత్తమాంగేగళేవాపి। కక్షేవక్షస్థలేపివా। తథాహస్తతలేవాపి। ప

ణలింగంధరేత్సుధీః॥ ఉత్తమాంగంగళేకక్షే। సర్వదాధారయేచ్ఛివం।
మూత్రాద్యుత్సర్జనేయానే। భోజనేపిసదాశుచిః॥ గచ్ఛన్తిష్ఠన్స్వ
పన్జాగ్రత్। దుస్నీవన్నిమిషన్నపి। శుచిర్వాప్యశుచిర్వాపి। లింగం
సర్వత్రధారయేత్। నాభౌచహృదయేమూర్ధ్ని। సర్వావస్థాసుసర్వ
దా। శ్రీలింగధారణంకుర్యా। దేవినిత్యంమమప్రియం। నాభేరధోలిం
గధారీ। పాపాత్మాపినఉచ్యతే। నాభ్యూర్ధ్వేంలింగధారీచ। సౌభా
గ్యజ్ఞానవర్ధనః। అపవర్గేచ్ఛుగీశానం। గళేభక్తిపరాయణః॥ ఈశ్వరేణ
వినాభావ। సంబంధంకర్తుమాత్మనః॥ మూర్ధ్నివాధారయేల్లింగం। సక
దాచిద్వియోజయేత్। ఈశానవిత్యసంయోగ। పరయానిజనిష్ఠయా।
వక్త్రేవాధారయేల్లింగం। మత్ప్రిభావాద్విభావయేత్। తస్మిన్సన్ని
హితేకించి। నోచిష్టమితినిశ్చితం। అధమాధమయుక్తానాం। పాపి
నాంచాభిచారిణాం। యమలోకోనవిద్యేత॥ సదావైలింగధారిణాం।
భక్తైనబిభృయాల్లింగం। యావత్ప్రాణవిధారణం। శ్వమాంసభక్ష
ణంతావ దన్నేనరచితంభవేత్। ప్రాణేశంలింగమాకల్ప్య। యో
భుజ్ఞేలింగవర్జితః॥ సశ్వమాంసం సరుధిరం। సాదరంభక్షితోభవేత్।
యదాహ్యగ్నిసమావేశ। న్నాయోభవతికేవలం। తద్దైవమమసాన్ని
ధ్యా। న్నతేప్రకృతిమానుషాః॥ తస్మాద్ధారణాత్॥బ్రహ్మవిష్ణుసురేశానా।
దేవతాఃపరయాముదా। శిరోభిర్ధారయంత్యేతే। శివలింగమహర్నిశం।
అష్టపాదాదయస్సర్వా। శ్శక్తయఃపరయాముదా। ధారయంత్యళీకా
గ్రేషు। శివలింగంచసాదరం। వినిర్భిద్యతదాగాత్రం। వివరేలోహ
పాత్రికే। శివలింగంవినిక్షిప్య। పూజయంతిచరాక్షసాః। కంఠేషుహ
రకంఠాది। మునయోమాసవాస్తథా। సర్వదాశివలింగంతు। ధార
యంతియజంతిచ। ఇత్యాది॥ వ్యాసంసర్వాంగమావాసం। శిష్యంము
నిగణావృతం। నీలోత్పలదళాభాసం। నీలకంఠమివాపరం। కృతపూ

ర్వాహ్ని కాచారం। కృతాసనపరిగ్రహం। ప్రసన్నం ప్రాంజలిః ప్రాహ। ప్రణ
మ్యాపూజ్య జైమిని॥ జైమినిరువాచ॥ ధన్యస్త్వం ధన్యభావేన। వక్తుమర్హ
సి మే గురో। కో దేవః పరమః పూజ్యః। పూజా తస్య చ కిం వద। ధ్యానంచ
కీదృశం తత్ర। కింరూపం జపనం మునే। వ్యాస ఉవాచ॥ సురాసురేంద్ర
సన్మౌళీ। నిర్మాల్య చరణాంబుజం। గంగాధరం ప్రణమ్యాహం। కళానిధి
కళాధరం। ఇతిహాసేషు వేదేషు। పురాణేషు పురాతనైః। మహర్షి
భిర్మహాదేవో। మహనీయః ప్రయత్నతః। రత్న సౌవర్ణ రచిత। పీఠే
వా చంద్రకాంతకే। స్ఫాటికే ధారసే వాథ। స్థాపయేల్లింగరూపిణం। ఉప
చారాన్ సమర్ప్యాథ। స్తుత్వా నత్వా చ ధారయేత్। తదాగస్త్యాది
మునయో। దుర్వాసా నందికేశ్వరః। మహాకాళో దధీచిశ్చ। పాణి
నశ్చ కణాదయః। నందో భృంగిరిటిర్వీర। భద్రశ్చ ప్రమథాదయః। అ
జో హరి సహస్రాక్షో। బాణాసుర దశాశనా। వసిష్ఠో రురు వాల్మీకో।
భరద్వాజాత్రి గౌతమః ఏతే పరమ శైవాశ్చ। జయంతి పరయాము
దా। ప్రసాద సేవనాధ్యానా। దర్శనాధారణాదపి। జాతా దర్శనకర్తా
రక్షమయంతి జగత్త్రయం। అవైదికాయ శైవాయ। రహస్యం తదిదం ము
నే। న వక్తవ్యం న వక్తవ్యం। మితి శంకర భాషితం। తస్మాత్సర్వప్రయత్నే
న। గోపనీయమిదం త్వయా। వైదికాయాపి శైవాయ। వక్తవ్యం భక్తి
శాలినే॥ సోమశంభో॥ నిజమూర్త్యా గురోర్మూర్త్యా। హస్తకే సలిలే
నలే। చిత్రాదౌ స్థండిలే లింగే। ఏవమష్టవిధార్చనం॥ మహాభారతే॥ శు
ద్ధం మిశ్రంచ సంకీర్ణం। త్రివిధం శివపూజనం। శుద్ధంతు లింగతన్మాత్రం।
మిశ్రశైవ సదాశివం। సంకీర్ణం ప్రతిమాకారం। లింగత్రయమిదం శృణు।
నతుష్యామ్యర్చితో న్యస్మిన్। తథా దేవి నగాత్మజే। లింగార్చితా యథా
త్యర్థం। పరితుష్యామి పార్వతి। యత్పుణ్యం ప్రతిమార్చాయాం।
యుగకోటిశతైరపి। తత్పుణ్యం లభతే దేవి। లింగే తు ఘటికే పి చ॥ శివ

ధర్మశాస్త్రే॥ ఇంద్రనీలమయంలింగం । విష్ణుఃపూజయతేసదా । విష్ణుత్వంప్రాప్యతేతేన ॥ సాద్భుతైకంసనాతనం। బ్రహ్మాపూజయతేన్నిత్యం। లింగంశైలమయంశివం । తస్యసంపూజనాంతేన । ప్రాప్తంబ్రహ్మత్వముత్తమం । తామ్రలింగంసదాకాలం । భక్త్యాదేవోదివాకరః। త్రికాలంభజతేతేన । ప్రాప్తంసూర్యత్వముత్తమం । ముక్తాఫలమయంలింగం సోమఃపూజయతేసదా । తేనసోమేనసంప్రాప్తం , సోమత్వంసతతోజ్వలం । శక్రోఽపి దేవరాజేంద్రో । లింగంమణిమయంశుభం । భక్త్యాపూజయతేనిత్యం । తేనశక్రత్వమాప్తవాన్ । లింగంరత్నమయంచాప । వరుణోర్చయతేసదా । తేనతద్వరుణత్వంహి । ప్రాప్తమృద్ధ్యాసమన్వితం। లింగంహేమమయంకాంతం। ధనదోర్చయతేసదా। తేనాసౌ ధనదోదేవో । ధనదత్వమవాప్తవాన్ । వసవఃకాంస్యలింగంచ । పూజ్యకామానవాప్నుయుః । నాగాఃప్రవాళజంలింగం । పూజ్యరాజ్యానిలేభిరే । ఏవం దేవాస్సగంధర్వా ॥ స్సయక్షోరగిరాక్షసాః । పూజయంతిసదాకాలం । ఈశానంసురనాయకం । సర్వంలింగమయంలోకం । సర్వంలింగేప్రతిష్ఠితం । తస్మాత్సంపూజ్యతేలింగం । యదిచ్ఛేత్సిద్ధిమాత్మనః। బ్రహ్మావిష్ణుస్తథాశక్రో । లోకపాలాశ్చ దేవతాః। లింగార్చనరతాహ్యేతే । మానుషేషుచకాకథా॥ ఇత్యాదివాక్యైరనేనార్చయంతి పరమేశ్వరం తెనదర్శనీయానసంభాష్యా॥

ఇతిశ్రీ వీరమహేశ్వరాచార సారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే శివలింగధారణ మహత్త్వంనామ చతుర్థ ప్రకరణం॥

లింగార్చనవిధిః.

అథలింగార్చనవిధింవ్యాఖ్యాస్యామః। లింగమధ్యేమహాదేవ। సాక్షాద్దేవశ్శూలినః । అనుగ్రహాయ లోకానాం । తస్మాల్లింగంప్రపూజ

మేత్ । లింగమధ్యేజగత్సర్వం త్రైలోక్యంసచరాచరం। లింగబాహ్యాత్ప రంనాస్తి ।తస్మాల్లింగంప్రపూజయేత్॥ దేవదానవగంధర్వా।సిద్ధకిన్నరగుహ్యకాః।లింగమేకంపరంనాస్తి।తస్మాల్లింగంప్రపూజయేత్॥బ్రహ్మాదిస్తంభ పర్యంతం।సిద్ధయోగముదాహృతం। లింగార్చనవిహీనానాంకుతో మోక్షః కుతో విధిః । అసురైర్దానవైశ్చైవ । పిశాచైర్మనుజైస్తథా । ఆకాశం తత్పరంలింగం । వాయ్యతేసిద్ధిముత్తమం । స్వర్గమర్త్యంచపాతాళం । త్రైలోక్యంసచరాచరం। స్థావరంజంగమంవాపి। భూతగ్రామంచ తుర్విధం । నాస్తిలింగాత్పరంచైవం । మూఢాఃక్లిశ్యంతిచాన్యథా । రుద్రభక్తస్యశిష్యాణాం । దేవేకింకథయాఃసుతే॥ తాత్పర్యసంగ్రహే॥ బహుశాస్త్రిభిః తిత్వాదుపవీతధారణవిధీశ్వరార్చన మనుష్ఠేయమిత్యాదేఃపరిత్యక్షవేదవిహితంప్రథితంపురాణే । బోధాయనేనమునినాబహుశఃప్రణీతం। సర్వార్థదర్శనవిదైరపిగుహ్యకార్యై । యజ్ఞోపవీతమవశేశ్వరమర్చయంతి॥ వుభయమపిపరిత్యక్షమధీమహే । తస్మాద్యజ్ఞోపవీత మేవాధీయతే । పక్షాంతరం మహే । సౌమనసాయరుద్రం బోధాయనశాఖాయాం । నిత్యకామ్యభేదేనఈశ్వరార్చనంద్వివిధమిత్యాహ : ద్వేధాశివార్చనవిధిస్తవచంద్రమౌళే । కామాయకేచిదపరోదురితక్షయాయ॥ అథాతోసహోదేవస్య అహరహఃపరిచర్యావిధింవ్యాఖ్యాస్యామః। ఇతివిధానంనిత్యత్వతస్యపాపక్షయార్థైర్వ్యాధిమోచనార్థైశ్శ్రీకామః శాంతికామః పుష్టికామస్తుష్టికామః ఆయుష్యకామః ఆరోగ్యకామశ్చకుర్యాదిత్యాదినాకామసంయోగవిధానాత్కామ్యమితి । యజుర్వేదే । తస్యార్థః॥ తవశ్రియేమరుతో మజ్జయంతరుద్రయత్తే జనిమ చారుచిత్రం । పదయద్విష్ణోపరమంధ్యాయతేన । అస్యార్థః। హేరుద్రతేజనిమజనిమేతిలింగనామశివలింగం । చారుచిత్రం । చాయనీయం । పూజనీయమిత్యర్థఃతవశ్రీయఐశ్వర్యార్థం । మరుతః దేవాఃఅర్చయంతు। స్వకీయ

కరస్పర్శపూర్వకం । యజంతే॥ ఋగ్వేదే॥ త్రియంబకం యజామహే, సుగంధింపుష్టివర్ధనం । ఉర్వారుకమివ బంధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్ । అస్మిన్నర్థే । శ్రీశైలంగ్యే॥ త్రియంబకంయజేద్దేవం । సుగంధింపుష్టివర్ధనం । కింకరిష్యతిమాంమృత్యు । ర్మృత్యోర్మృత్యురహంతథా॥ బ్రహ్మబిందూపనిషది॥ ఓంకారరథమారుహ్య । విష్ణుంకృత్వాచసారథిం । బ్రహ్మలోకపదాన్వేషీ । రుద్రారాధనతత్పరః। యావద్రథేనగంతవ్యం । తావద్రథపదస్థితః। స్థిత్వారథపథస్థానే । రథమృత్సృజ్యగచ్ఛతీ॥ యజుర్వేదే॥ సుయజామయజామ॥ గర్భోపనిషది॥ అథనవమేమాససర్వలక్షణ సంపూర్ణోభవతి । పూర్వజాతింస్మరతి । కృత్వాకృత్యంచకర్మజానాతి । శుభాశుభంచకర్మవిందతి॥ నానాయోనిసహస్రాణి । గత్వాచైవతుమాయయా । ఆహారావివిధాభుక్తాః। పీతాశ్చవివిధాస్తనాః। యదియోన్యాఃప్రముంచామితంప్రపద్యేమహేశ్వరం॥ సూతసంహితాయాం॥ యదియోన్యాఃప్రముంచామి । తంప్రపద్యేమహేశ్వరం । విరజానలజంభస్మ । గృహిత్వాచాగ్నిహోత్రజం । సముద్ధూళ్యపదాచారం । పఠిత్వాత్మపర్యయా । సంసారసాగరంఘోరం । లంఘయామ్యహమాత్మనా । ఇత్థంమహేశ్వరంస్మృత్వా । యోనియంత్రప్రపీడనాత్ । జాయతేవాయునాయాత్రి । విస్మృతింవైష్ణవేనచ । ఇతితవశ్రీమెమకుశఇతి వచనప్రమాణాత్ । బ్రహ్మవిష్ణుపురందరాస్సర్వేదేవాస్సురస్వకీయాం పదవీమపేక్ష్య లింగాకారంపరమేవసదాకాలంయజంతి । తాత్పర్యంతిదైవనందినాథాదిప్రమథగణాః। పురాతనభక్తగణాశ్చ మృత్యుంజయార్థమనశ్వరపదప్రాప్త్యర్థం । త్య్రంబకంయజామహెఇతివచన ప్రమాణాత్ । మృత్యోర్మృత్యురూపంపరమేశ్వరంసదాకాలంయజంతి । శుకవామదేవసనకసనందన వసిష్ఠాగస్త్యాదిమునీంద్రాశ్చ । అపవర్గాపేక్షయా బ్రహ్మలోకపదా

స్వేషీ । రుద్రారాధనతత్పరః ఇతిప్రమాణాత్ । పరమేశ్వరంసదాయ
జంతి । జ్యోతిష్టోమేనస్వర్గకామోయజేతేతి స్వర్గోపభోగాపేక్షయా ।
నుయజామజామ । ఇతివచనప్రమాణాత్ । యజ్వానః పరమేశ్వర మేవ
యజంతి । గర్భస్థాశ్చగర్భజన్మజరామరణదుఃఖోపశమనార్థం । పున
స్సంసారాసిద్ధ్యర్థం । యదియోన్యాం ప్రముంచామి । తంప్రపద్యేమహే
శ్వరమితి । వచనప్రమాణాత్ । యోన్యాఝుడితినిష్క్రమ్య పరమేశ్వ
రంయజామహేగర్భగతాఏవస్మరంతి । కింతు । ఈశ్వరోపాసకానా
ముపాసనాప్యేతం । శరీరధారణనిబంధన త్వాదమోఘమిత్యాహ ।
మంత్రేణచాంతరేతి । యుష్మదుపాసకానాంవైదికాయదర్శనం తదమో
ఘమాహుః॥ యజుర్వేదే॥ అంతరిక్షంతితంజనేరుద్రంపరోమనీషియా
గృహ్ణాంతిజిహ్వాయాశానాం । యేనామజనేషు మధ్యేసత్వస్మాదధికమీ
శ్వరం । హృదయాకాశస్థితం । బుద్ధిపూర్వకముపాసతే । తఏవాన్నమ
శ్నంతి । అంతరారాధనంబహిరారాధనపూర్వకం । గత్వాతస్యాప్యు
పలక్షణమితిభోజనాత్ప్రాగేవ । అభ్యర్చనప్రతిజ్ఞావచనం । యుచ్చోప
వన్నే మనసాంత్వముపాసకానాం । పుంసామయేఘుశమసంభగవన్న ద్రనా
ణః॥ మంత్రాయమంతరిసప్రతిభాతిమూలం హ్రిస్ఫక్తమర్చనవిధేరనువా
సరంతే । భోజనాత్ప్రాగేవఅభ్యర్చన ప్రతిజ్ఞావచనంశివధర్మాదిషు ।
వరంప్రాణపరిత్యాగః । గచ్ఛేదనంశిరసోపిమే । నత్వభ్యర్చ్యనభుంజీ
యా । ద్భగవంతంత్రిలోచనం । ఏవంనిర్వాహతే యుస్తు । యావజ్జీవంప్రతి
జ్ఞయా । మనుష్యచర్మణాబద్ధః సరుద్రోనాత్రసంశయః॥ అర్థాభి
ధానపురస్సరమయమేవమంత్రః॥ శివారాధనవాక్యస్య మూలమిత్యా
హ । యుక్తంపురామరణతస్తనయిత్నుకల్పాదాకారణంపరమ కారుణి
కబుద్ధివాణం । మంత్రోప్రియమాఇతియావదుపక్రమాయమూలం । మ
హేశవిదితంశివధర్మసూక్తేః॥ శివధర్మశాస్త్రే॥ యావన్నాయాతిమర

ణం । యావన్నక్రమతేజరా । యావన్నేంద్రియశైథల్యం । తావత్పూజయశంకరం । త్వరితంజీవితంయాతి । త్వరితంయాతియౌవనం । త్వరితంవ్యాధిరభ్యేతి । తస్మాత్పూజయశంకరం ॥ తాత్పర్యంవక్తవ్యం॥ దురాశాదూరస్థాక్షితిపతిషు పంచాక్షరసుధారసప్రహ్వా జిహ్వాపరిజనపరేబ్రహ్మణిపదం । అవజ్ఞాసంజ్ఞాయానివిశతి నయావచ్ఛృతిపుటేనిలుంటంకాయామోయమమహిషఘంటాఘణఘణః। రహస్యే। అసంపూజ్యన భుంజీత । శివమాప్రాణసంచరాత్ । యదిపాపేనభుంజీత । సైవ్వరంతస్యనిష్కృతిః। యస్తులింగార్చనంత్యక్త్వా । భుంక్తే విట్క్రిమికీటభుక్ । నరోనరకగామిస్యాత్సర్వలోకబహిష్కృతః। అకృత్వాపూజనం శంభోర్యోభుంక్తే పాపకృద్విజః। కుణపంచమలంచైవ । సమశ్నాతిదినేదినే । ఇత్యాదివేదవాక్యైరర్చనీయంపరమేశ్వరమన భ్యర్చ్య క్రియాః కేచనకుర్వంతి తేనదర్శనీయానసంభాష్యాః॥

ఇతిశ్రీ వీరమహేశ్వరాచార సారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే లింగార్చనవిధిఃపంచమప్రకరణంసమాప్తః॥

లింగార్చనమాహాత్మ్యం

లింగార్చనమాహాత్మ్యంవ్యాఖ్యాస్యామః తావద్భ్రమంతిసంసారే। దుఃఖశోకపరిప్లుతాః।నభవంతిశివేభక్తాః యావత్సర్వేపిదేహినః సంసారదుఃఖకాంతారే।నిమగ్నస్సమహార్ణవే। చక్రినక్ర్యమతేదేవి। లింగార్చనవివర్జితః। యోజాతునార్చయేల్లింగం। నన్మరేన్నచపూజయేత్। కింతేనజాతిమాత్రేణ। భూభారేణాన్నశత్రుణా। జన్మకోటిసహస్రాణి।సూకరాంతానియానిచ, సకృదభ్యర్చనాల్లింగే। గర్భజన్మనఃద్యతే। సతతంచార్చయేన్మేద్యస్తు। సయాతిపరమాంగతిం। సక్నత్పూజయతేలింగం । వర్షకోటిశతత్రయం । కైలాసశిఖరేరమ్యే । మాతృజాపితృజాస్త్రియః। సదాశివమితియ

జ్ఞేన । సదద సంప్రయచ్ఛతి । సదా వై వాయుభక్షస్స్యా । త్సకృదభ్య
ర్చయేచ్ఛివం । యానికానిచతీర్థాని । చాసముద్రాత్సరాంసిచ । స్నా
నాత్ఫలమవాప్నోతి । సకృదభ్యర్చయేచ్ఛివం । అగ్నిహోత్రాశ్చవే
దాశ్చ । యజ్ఞాశ్చబహుదక్షిణాః॥ శివలింగార్చనస్యైతే కోట్యంశేనాపి
నోసమాః॥ ప్రయాగసంగమేచైవ । గంగాసాగరసంగమే । తపస్తప్తంభ
వేత్త్యేవ । యస్తులింగార్చనేరతః । మేరుమందరమాత్రోఽపి । రాశిఃపాప
స్యకర్మణాః॥ ఈశ్వరంవేద్యమాసాద్య । నశ్యతేదుష్టరోగవత్ । గవాం
కోటిప్రదానేన । విధిదత్తేనయత్ఫలం । లింగస్యైకపుష్పస్య । సహ
స్రాంశంనపూరయేత్ । యోదద్యాత్కాంచనంమేరుం । సస్యపూర్ణాం
వసుంధరాం । లింగస్యైకపుష్పస్య । సహస్రాంశంనపూరయేత్ । కిం
చిద్దళంవాచుళుకోదకంవా । దేవేంద్రలక్ష్మీందదతేదదాసి । అదానదానే
జగదేకఖండో । ముగ్ధోభవాన్ సర్వవిదేవిదేవ॥ జలంవాపుష్పమేకం
వా । లింగస్యోపరినిక్షిపేత్ । అమంత్రింవాసమంత్రింవాసకులకోటింస
ముద్ధరేత్ । పత్రంపుష్పంఫలంతోయం । యోమేభక్త్యాప్రయచ్ఛతి ।
తస్యాహంనప్రణస్యామి । సచమేవప్రణస్యతి । బాలాశ్చమోహేన శి
వంకృత్వా । మృదాదినాపాంసుభిరాధిదేవం । గృహంచతాదృగ్విధమ
స్యశంభోః । సంపూజ్య రుద్రత్వమవాప్నుయుశ్చ॥ సౌరసంహితాయాం ।
క్రీడంతిశిశవోయత్ర । లింగంకృత్వాయజంతియే । సైకతంమృణ్మయంవాపి ।
తేభవంత్యేవ భూభుజః॥ శివధర్మే । క్రీడమానోపియః కుర్యా । ద్బాలభావే
శివాలయం । రుద్రలోకోభవేత్తస్య । సత్యంసత్యంనచాన్యథా । పాంసునా
క్రీడమానోపి । లింగంకృత్వాతువై నరః । ప్రేతాబ్యంతేలభతేరాజ్యం ।
సుసంపన్నమకంటకం । క్రీడాలోభాద్భయాన్మోహా । లోభేనకపటేన
వా । యేనకేనప్రకారేణ । ధన్యాఃపూజయతేశివం । నశివార్చనతు
ల్యోస్తి । ధర్మస్త్రిభువనత్రయే । ఇతివిజ్ఞాయయత్నేన । పూజనీయ

స్సదాశివః। వ్యాపారంసకలంత్యక్త్వా । పూజయధ్వంసదాశివం । నిక టావవదృశ్యంతే । కృతాంతనగరద్రుమాః॥

ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారేసోమనాథభాష్యే లింగార్చనమాహాత్మ్యం నామ షష్ఠమ ప్రకరణం॥

పాదోదకమాహాత్మ్యం.

బోధాయనశాఖాయాం॥ అథాతోమహాదేవస్యపాదోదకవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః॥ శ్రీరుద్రేణపవిత్రేణశతధారేణ సహస్రధారేణ రుద్రిమపరిమితమవిఘ్నదమక్షుదమభీష్టదమచ్యుతంపరమంపవిత్రం భగవంతమేవం మహాదేవంస్నాపఇత్వాసర్వోవై రుద్రఇతిద్వాభ్యాం।ఋతగ్ంసత్యంపరంబ్రహ్మేతిప్రాశయేత్।జాబాలాశాఖాయాం॥ భగవతఃపాదౌప్రక్షాళ్యశంఖంప్రపూర్య। గంధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య । చరుంనివేద్య॥ఇమంమేగంగియమునేత్యభిమంత్ర్యకద్రుద్రాయేతిమాంత్వారుద్రేతి సమ్మార్జనంకృత్వా। ఋతగ్ంసత్యంపరబ్రహ్మేతిప్రాశయేత్ । ఏవంకుర్యాత్ । సకులజాఃదశపూర్వాఃదశావరానాత్మానంచతారయేత్॥ బ్రహ్మాండపురాణే॥ కురుక్షేత్రేనైమిశేచ । భూమిభాగశ్చయేశుభాః। సర్వతీర్థోదకస్యైతే । కళాంనార్హంతిషోడశీం । అకాలమృత్యుమథనం । సర్వవ్యాధివినాశనం । సర్వపాపోపశమనం । శంభోఃపాదోదకంశుభం । సర్వమంగళమాంగల్యం । సర్వపావనపావనం । సర్వతీర్థఫలంసద్యః। ప్రాప్యతేమూర్ధ్నిధారయేత్॥ సర్వోత్పాతప్రశమనం। సర్వరోగప్రభేదనం । దుష్టగ్రహోపశమనం । ఇష్టసిద్ధిప్రదాయకం । అగమ్యాగమనంచైవ। సర్వపాపాశ్చయేశుభాః। తేవిపూతాభవంత్యాశు । సద్యఃపాదాంబుధారణాత్ । అశౌచంనైవవిద్యేత । సూతకప్రేతకేతథా । గృహేయస్మిన్ప్రసూతాస్త్రీ । సంభోగాస్పృశ్యమేవచ । దూషితస్యా

పిపాదాంబు। బిభ్రచ్ఛుద్ధిమవాప్నుయాత్ । పాదోదకంపురభిదః॥ పాపజాలహరంపరం। పాణిశుక్తిభిరాదాయ। పపుఃకామంగణేశ్వరాః। శంభోఃపాదోదకంపీత్వా । పశ్చాదశుచిశంకయా । యఆచమతిమోహేన। తంవిద్యాద్బ్రహ్మఘాతకం॥ ఆదిత్యపురాణే॥ పాదౌప్రక్షాళ్యదేవస్య। కరాభ్యాంకమలేక్షణ। అభ్యుక్ష్యచాత్మనోమూర్ధ్ని । హ్యాశిర్ధేశ్చగురోస్తథా॥ రామాయణే॥ తత్రదేవర్షిగంధర్వ । వసుధాతలవాసినః। భవాంగపతితంతోయం। పవిత్రమిదమస్పృశేత్॥ వైద్యశాస్త్రే॥ నిర్మాల్యసలిలంప్రాశ్య । దేవదేవస్యశూలినః। క్షయకుష్ఠజ్వరశ్వాసై ।ర్ముచ్యతేకిల్బిషైరపి । అభిషేకజలంప్రాతః । పిబేన్నిత్యందినేదినే। శూలకుష్ఠాద్యపస్మార ।జ్వరాణాంభేషజంప్రియే । దాసమార్గప్రసన్నాయే।శ్రౌతేపాశుపతే స్థితాః। తైరేవపేయంధార్యంచ। ఘ్రాతవ్యంచముముక్షుభిః॥

ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారేసోమనాథభాష్యేసప్తమప్రకరణంసమాప్తం॥

ప్రసాదస్థలమాహాత్మ్యం.

ప్రసాదస్థలమాహాత్మ్యంవక్ష్యామః॥ మహాదేవస్యనిర్మాల్యం।స్వీకార్యమధికారిభిః।తద్బోధకానివాక్యాని। దర్శయామిసమాసతః। తత్రతావద్విరోధప్రదర్శనార్థంనిషేధవచనాన్యుపస్థాపయంతే॥వ్యాసజైమినిసంవాదే శైవసంహితాయాం॥జైమినిరువాచ॥అనర్హంమమనైవేద్యం। పాదాంబుకుసుమందళం । ఇతీశ్వరేణకథిత, మితికేచిన్మహర్షయః। వదంతితత్కథంస్వామిన్ । యథార్థంకథయస్వమే॥ వ్యాసఉవాచ। దేవదేవస్యవచసో। విషయోయంహిజైమినే। యేవీరభద్రపిశిత । శివభక్తిపరాఙ్ముఖాః। శంభోరన్యత్రదేవేషు। యేభక్తాయేనదీక్షితాః। యేశుద్ధకర్మ

ణాశంభో । రన్యత్రిసమబుద్ధయః। తేషామనర్హమిాశస్య । తత్ప్రిసాద చతుష్టయం॥ అపిచ। శ్రీభగవానువాచ ॥ మదీయభుక్తంనిర్మాల్యం । పాదాంబుకుసుమంకళం, ధర్మమర్థంచకామంచ । మోక్షంచవిదధే త్క్రిమాత్ । మల్లింగధారణేశోకే । దేశికామత్పరాయణాః। మదే కశరణాస్తేషు, యోగ్యంనైవాన్యజంతుషు ॥ తత్రమనుః॥ శూద్రా న్నంసూతకస్యాన్నం। నైవేద్యంశ్రాద్ధమేవచ । పతితాన్నంసమా హాన్నం । రాజాన్నంచైవవర్జయేత్ ॥ శూద్రాన్ననిషేధః ॥ బ్రా హ్మణక్షత్రియవైశ్యజాతీనామేవేతరేషాం। సూతకాన్ననిషేధోజ్ఞాతీత రాణామేవ । నైవేద్యాన్ననిషేధస్తు । నైవేద్యశబ్దేనత్రివిధముచ్యతే। నైవేద్యంవిష్ణునాభుక్తమితివచనాత్ ॥ విష్ణుభుక్తనైవేద్యనిషేధశ్రితస్మా ర్తాన్నవర్తినామేవయఃసంకల్పితందే వాయతత్సర్వంనైవేద్యమితివచ నాత్ । శివోపభుక్తనైవేద్యనిషేధశ్శివసంస్కారరహితానాం । ప్రా కృతానామేవ ॥ శివపురాణే॥ నిర్మాల్యంలంఘునేదోషీ । ధారణేచవిశే షతః॥ శివరహస్యే॥ నధారయేత్క్వచిచ్ఛంభో । నిర్మాల్యంనచభక్ష యేత్॥ స్కాందే॥ నిర్మాల్యంచనివేద్యంచ । విశేషేణవివర్జయేత్ । రుద్రేణభుక్తనిర్మాల్యం। నతథాదేవతాంతరైః॥ నైవేద్యంవిష్ణునాభు క్తం । అమృతంచాన్యదైవతైః॥ నిర్మాల్యంచనివేద్యంచ । భుక్త్వాచాం ద్రాయణంచరేత్ ॥ శివపురాణే॥ నిర్మాల్యంనిర్మలంశుద్ధం । నిర్మలత్వా దనిందితం । తస్మాదభోజ్యంనిర్మాల్యం । ప్రాకృతైరశివాత్మభిః। లోభా న్నధారయేచ్ఛంభో । నిర్మాల్యంనచభక్షయేత్ । నిర్మాల్యంలంఘనా చ్ఛంభో । సిద్ధిభ్రంశోభిజాయతే । జిహ్వాచాపల్యసంయుక్తః। శివసం స్కారవర్జితః। శివనిర్మాల్యభోగీచ । రౌరవంనరకంవ్రజేత్॥ ఇత్యేనేన వాక్యేనపరమేశ్వరనిర్మాల్యనిషేధః। ప్రాకృతానాంశివార్చనరహితా నామేవశివార్చకానాంనిషేధాయనభవతి । ఏవమాదినిషేధవాక్యానాం

తాత్పర్యమజానంతో వైదికశైవాః। కేచపరమేశ్వరస్యప్రసాదమభోజ్య
మస్పృశ్యమథార్యమితివదంతి । సామాన్య విధేర్విశేషవిర్బలవానితి
వచనాన్నివృత్తిరితివచనప్రమాణ్యాదపినిషేధవాక్యానిపాతకాని వచ
నానికథ్యంతే । అభోజ్యప్రతిపాదోఽయం । అశుచిమవలంబితే । శుచిభి
ర్భోజ్యమన్నాదినిర్మాల్యమితి॥ కామికే ॥ అశుద్ధాత్మాశుచిర్లోభా ।
న్మద్భుక్తంపావనంపరం । భక్షయన్నాశమాయాతి । శుద్రోహ్యాధ్య
యనాదివ॥తథాశివధర్మే॥ నిర్మాల్యంధారయేన్నిత్యం । భక్త్యాలోభాం
నధారయేత్ । నిర్మలత్వాచ్చనిర్మాల్యం । మలదేహీనధారయేత్ ।
సర్వదాశుద్ధిరహితానాంశుద్ధవస్తూ పయోగోదోషావహభవతీత్యయమే
వార్థః॥ శ్రుతిస్మృతిపురాణేషుసర్వతోఽద్ధోష్యతే॥ ఆదిత్యపురాణే॥
శూద్రస్యవేదాధ్యయన । మగ్నిజాగ్నిహణంతథా ॥ మానవపురాణే॥
నస్పృశేత్పాణినోచ్ఛిష్టం । విప్రోగోబ్రాహ్మణస్థలాః । వచాపివశ్యేద
శుచి । స్వసోజ్యోతిర్గణాదివి॥ యథాకామికే॥ నైవేద్యంమహోతో
చ్ఛిష్టం । భుంక్తేఽపత్యహమాదరాత్ । సోపిమత్సదృశఃప్రోక్తః। చరు
భుగ్యస్తథాభవేత్॥ ఆపస్తంబసూత్రే॥ అగ్నివైఽదీక్షితంతస్మాదే
నంనోపస్పృశేత్ । ఇతిదీక్షితాదిస్పృష్టివత్ । యథావహానవేపివటా
శ్వద్ధార్కపర్ణేషు । కుంభిలిందుళపర్ణయోః॥ పలాశపద్మపత్రేషు । భు
క్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ । ఇత్యాదిభిర్వచనైస్సర్వముదాహృతం ।
ఏతద్వ్యుక్తంభవతి । వచనాన్య యతస్తస్య । నిర్మాల్యస్యపవిత్రత్వేసిద్ధి॥
దీక్షితస్యస్పర్శనవత్ । జ్యోతిర్దర్శనవత్ । పలాశాది పత్రభోజనవత్
నప్రతిషేధోన విరుద్ధమేవ । అతఏవనిర్మాల్యమతిశుద్ధత యాభోజ్యమేవే
తి । సర్వమనవద్యం హృద్యంచ । ఏవంతర్హిదీక్షితైక శరణానాం । వీర
శైవానామపి న్యాయగర్భిణీవణితి రాయుష్మతాంశ్రివణ పదవీమియ
మ వగాహతామితి । అథ విధానం దర్శయతి । భోగమోక్షార్థిభి

న్నైవమితి పౌరాణికాజగుః। భోజ్య పరిశాంతచేత సైరితి । శైవాగమ।
పురాణానాం ప్రమాణంచ । సర్వసమ్మతమేవచ । వచనప్రామాణ వా
దీనాం। వచనై రేవసంతోష ఇతికానిచిద్వచనాని । ప్రదర్శితాని । ఇ
దానీంతు బోధకవర్త్మాహాపరిక్షిప్తరుద్ర శైవత్రైయహవిషిశ్రుతిశ్యాలి
భిః। నిర్మాల్యందానదోషేణావహ్నిరప్యశుచిర్భవేత్। రుద్రః పశూనా
మధిపతిరితిమంత్రేణ హుతం హవిరూపం నిర్మాల్యం యదిభగవాన
గ్నిరాదదేవ । అశుచిరపిస్యాదేవ॥ స్కాందే॥ అశుచిద్రవ్య సంస్పర్శా
త్వాయమప్యశుచిర్భవేత్॥ తాత్పర్య సంగ్రహే॥ సోమత్వాదర్థ మను
శుశ్రుమః సూయమాన । మాలంబనం పశుపతేర్నియతంపశూనాం ।
గవ్యంచతే గవిసదైవత మధ్వరేషు । చండీశ్వరేణ సహనాకసదాంవి
వాదః॥ యజుర్వేదే॥ ఆయంసోమః కపర్దిన్నమృతంపర్షపతేమద్వీతి
మహేశ్వరశేషత్వముక్తం । సోమస్యరుద్రాయ గామిత్యాహ । రౌ
ద్రావై గావః । రుద్రంగవీతిగవ్యస్య ఇమం పశుంపశుపతేతి। అద్యబధ్నా
మితి పశూనాం । ఏతదేవ వివృణోతి॥ యథాస్కాందే॥ అమూర్ద్ర
ద్రవ్య సంస్పర్శే । త్వాయమప్య శుచిర్భవేత్ ॥ తాత్పర్యసంగ్ర
హే॥ సోమః పశోర్గవిచసంతిహవిమూషియాని । దేవాఃపశోర్హవి
విభాగమను జ్ఞయాతే । గృహ్ణంతి తత్వదితరేష్వపికల్పనీయం ।
అస్మిన్నర్థేశ్రుతిరప్యస్తి। జుష్టందేవానామిదమస్తుహవ్యం । అపిచ॥ ఆ
పోరాజానమధ్వరస్యరుద్రేతి । గాథపతింమేదపతింరుద్రిత్యధ్వరరాజ
స్య । ప్రసాదసేవనయా । ఆహవనీయాగ్నేశ్చహవిర్భాగాక్షీప్సయాప్రా
ప్తానాం విష్ణ్వాదిదేవతానాం అశుచిత్వంనభవతికిం । ననుపశూస్తుర
ద్రభుక్తాన్న విషయత్వంనిషేధవచనానాంరుద్ర స్వామికాన్నవిషయ
త్వమస్తీత్యతఆహ । సర్వమన్నంహిరుద్రస్యసవవాధిపతిర్యతః। తంని
షేధధీయానిత్యం యోభుక్తే కవిశిష్యతే । తన్నిషేధమన్నంభోక్తుమని

చ్ఛృతాంశుద్ధాత్మానాముపరిస్థూలదోష పాషాణపతయేత్యుపవాసఏవతే
షామవశిష్యతఇతి॥ యజుర్వేదే॥ యదేకమవ్యక్తమనంతరూపం । వి
శ్వంపురాణంతమసఃపురస్తాదితి ॥ విశ్వరూపేణపరమేశ్వరాదుత్పన్నష
డ్రసోపేతషడ్విధాహారజలకుసుమజాతాని సర్వాణ్యపిదేవప్రసాదలబ్ధా
నిభవేయుః । యల్లోకేయోగ్యపదార్థజాతముపయుజ్యతే తద్దేవేభ్యోదీ
యతే । తస్మాదనర్హమీశస్యనైవేద్యమిత్యాదిన్యర్థం సమర్థితం । తథా
నభవతిచేత్ । పరమేశ్వరశిరోనిర్మాల్యభూతకళానిధికళాస్సర్వేసురాః॥
పురందరాదయోభుంజ్యతే । తేనైవఅమరలోకపూజ్యాశ్చజాతాః॥ ఆ
పిచశివనిర్మాల్యభూతసుధాకరకళాసార ప్రసాదితసుధారసాభిషిక్తవ్రీహి
జాతానికథం దేవతాయోగ్యానిభవంతి కథంకారమృషయోనిషేవం
తే । శివోమేమేతరాఇతిముఖాద్వాచయతి॥ యీశ్వరముఖనిస్సృతవిభు
సీభూతైర్వై దైరాగమైశ్చశబ్దరూపైర్జగదిదముత్పద్యతే । యథావే
దాంతేషు । శబ్దవివర్తంజగదేతత్ప్రపంచరూపమితి ప్రతిపాదితం। తత
శ్చపరమేశ్వరముఖనిర్గతశబ్దరూపస్యప్రపంచస్య । సర్వేష్వస్మిన్కర్మణ్యన
ర్హతాస్యాత్ । సకలస్యశబ్దవివర్తభూతస్యవస్తునఃశివోపభుక్తప్రసాదత
యానర్హత్వాత్ । అపిచ॥ భాస్కరస్యేశ్వరోదేవ ఇతియోమండలంప
తయఏషాంతరాదిత్యేహిరణ్మయః॥ పురుషఇతి । సూర్యస్యాంతర్భావ
స్థితః। పరమేశ్వరమేవ । సోపిసకలపదార్థజాతాద్రసమాదత్తే । శ్రుతిః॥
యోసావస్మాదితిసర్వేషాంభూతానాంప్రాణానాదాయోదేతి । తస్య
భూతానాంపదార్థానాంరసమాకర్షతీత్యర్థం । భూతానాంవాయ్వాది
నాంభవాత్ । తస్మాత్పరమేశ్వరభుక్తశిష్టాన్యనర్హాణి । కథంభవే
యుః॥ మహోపనిషది॥ అపఏవససర్జాదౌతాసువీర్యమపాసృజత్ ।
ఇతిఅపోనారానరోరుద్రఇతిజలమపిశివజాతమితివిశ్రుతిః॥ ఆపోవాఇదగ్ం
సర్వంవిశ్వాభూతాన్యాపఃప్రాణావా అపఃపశవ ఆపోన్నమాపోమృత

మాపఃసమ్రాడాపో విరాడాపః స్వరాడాపశ్ఛందాగ్ంష్యాపోజ్యోతిగ్ం
ష్యాపస్సత్యమాపఇతి। తస్మాత్సకలజలంపరమేశ్వరచరణకమలాభిషిక్త
ప్రసాదితప్రవాహరూపమేవ। తతశ్చవిశ్వవిశ్వంభరాస్థలేస్థితానితీర్థజ
లాన్యాసేవ్యానిభవేయుః। తతశ్చతీర్థస్నాతేలీర్థేహి తేషాంప్రావేశయర్థ।
ఇత్యాదిశ్రుతయః।ప్రమాణపదమతిక్రమ్యవర్తతే।అపిచ॥ముఖాద్వాచో
గ్నిరితిపరమేశ్వరజాతాగ్నితతశ్చతత్పాకపరినివృత్తం। రుద్రోపభుక్త
మేవస్యాత్। తతశ్చపక్వాన్నేనదేవతోపహారవైశ్యదేవ ప్రాణాగ్ని
హోత్రహోమాతిథి సంతర్పణాదయస్సంభవేయుః। తతస్సర్వచ
న్నంరుద్రోచ్ఛిష్టం తేనదానహోమయోగ్యనర్హత్వాత్। అపిచ॥ నాసి
కాభ్యాం ప్రాణాద్వాయురితి। వాతః ప్రాణే నిషిరోమయో భూరితి
తస్మైతస్యస్వరూపేణ శంభునాగృహీత సకలపరిమితాని సకలప్రసూ
నాని పత్రాణిపూజార్థమనర్హాణి సంఘటితే। అపిచ॥ ప్రాణోపాన
వ్యానోదాన సమానాదితః। చైతన్యం స్వరూపస్య పరమేశ్వరస్య।
శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిష్టోఽమృతంజు హోమిశివోమా విశాప్రదాహా
యప్రాణాయ స్వాహా। శ్రద్ధాయామపానేన విష్ణోమృతంజుహోమి
శివోమా విశాప్రదాహాయ అపానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయాం వ్యానే
న విష్ణోమృతంజు హోమిశివోమావిశా ప్రదాహాయ వ్యానాయ
స్వాహా। శ్రద్ధాయముదానేన విష్ణోమృతంజుహోమిశివోమావిశా
ప్రదాహాయ ఉదానాయస్వాహా। యితి పంచమంత్రైర్దత్తం
హవిః పరమేశ్వర ప్రసాదోనభతికిం। తత్ప్రసాదాన్నం బ్రాహ్మణైర్నో
ప భుజ్యతేకిం। తతఃపరమేశ్వర వ్యాప్తం పరమేశ్వరా నుపభుక్తం
నకించిల్లోకే యోగ్యపదార్థ జాతమస్తి। తస్మాదీశ్వరస్య నైవేద్యం
పాదోదకం నిర్మాల్యం చోపభుక్తమితివచనం శ్రవణయోగ్యం నభవ
తి। అనుభవన్నతే పియశ్శివాన్నం తస్మైకిమర్థం సమర్పణీయమిత్య

తాహ ॥ శైవే॥ శివస్వామిక మేవాన్నం । శివాయవినియుజ్యతే । విని
యోగోపచారేణ । సంతుష్యతి సదాశివః । యథాహిరాజకీయ పురు
షః తదీయమేవ వస్తు తస్మైసమర్ప్య తుష్టైస తేనపుష్టోభవతి॥ బ్రహ్మాం
డపురాణే॥ సర్వలోకైకనాథస్య । శంభోకః కింప్రయచ్ఛతి । ఉపచార
ప్రియ శ్శంభు । స్తేనైవా యంప్రయచ్ఛతి । ప్రసాదానుభవస్యైవ ।
మహత్వంప్రతిపాదితం । ఇదంపవిత్రమమల । మఖిలాగమచోదితం ।
వేదవేదాంగతత్వజ్ఞైః । పవిత్రంపరిభాషితం । ఇతిహాసేశివాచార । సార
భూతముదాహృతం । నానాపురాణవేదేషు । రహస్యంపరిభాషితం ।
ఇమంప్రసాదంభుంజానో । విరించిఃకిలజైమినే । విష్ణుఃపరశురామోపి ।
శివేనపరిదీక్షితౌ । పాదోదకప్రసాదాన్నం । నిర్మాల్యస్యనిషేవకౌ । వ
సిష్ఠోపిగరిష్ఠోభూ । త్ప్రసాదస్యప్రభావతః । ప్రసాద సేవనాజ్జాతో । వి
శ్వామిత్రోమహామునిః । పాణినశ్చకణాదశ్చ । కపిలోగౌతమాదయః ।
ప్రసాదసేవనాఖ్యాతా । దర్శనాద్ధారణాదపి । నిర్మాల్యందేవదేవస్య ।
చాంద్రాయణశతాధ్వరం । తస్మాత్పాదోదకంపేయం । ప్రసాదాన్నం
చభుజ్యతాం॥ యథాకామికే॥ భక్షయోద్యోనరోభక్త్యా । పవిత్రమ
తిశుద్ధిదం । శుద్ధాత్మా బ్రాహ్మణస్తస్య । పాపంక్షిప్రంవినస్యతి । అస్మి
న్నర్థేనానాశ్రుతిరప్యస్తి॥ ఋగ్వేదే॥ నత్వావత్రోభిరుద్రభిః శంతమే
భిః శతంహిమాఅశీయంభేషజేభిః । న్యాఅస్మద్వే షోవితరంమిత్యం
హోవ్యమీవా శ్చోదయ స్వావిషోచిరితి । యజుర్వేదే శత రుద్రీయే॥
యచ్ఛంచ యోశ్చమనురాయజేపితా । తతశ్యామతవరుద్రప్రణీతౌ । అ
పిచ॥ విలబృదాయవ్యథః । ప్రతిదేశాంతరే॥ రుద్రేణాన్నమమృతందే
వావైభోక్తుకామావేదాశ్చకామయంతే॥ అస్యార్థః । అథభక్తనే
అన్యథాత్రో క ర్ణిసిష్ఠా । తద్రూపమన్నంభక్షితం । మధ్యమపిండంప
త్నీప్రాశయేత్ । అత్రివాగ్రస్య । విప్రేణదత్తస్యపుత్రార్థంపత్న్యై॥

ప్రాశనవిధానాత్ ।పుత్రోత్పత్తిర్భవతీత్యవగమ్యతే। అదత్తపితరోగర్భం,
కుమారంపుష్కరస్రజం । ఇతిలింగబలేనఅస్యమంత్రస్యఅయమర్థః॥
లైంగ్యే॥ ఏష్టవ్యాబహవఃపుత్రాః। శివతంత్రానుసారిణః। సముద్ధరంతితే
గోత్రం । రజ్జుఃకూపాద్ఘటంయథా॥ శివతంత్రానుసారిణః। పుత్రస్య
స్యైభ్యోవైశిష్యకథనాత్ । శివాచారసంపన్నం । కులోద్ధారకంపుత్రం
యథాఽఽయంలభేత్ । తథావిధకుమారయుక్తం గర్భభవంతత్సంపాద
యంత్వితితాత్పర్యార్థః। అతస్మైశ్చరుద్రసమర్పితోపభోగేన సర్వలక్షణ
సంపన్నో భవతీతిశ్రుతేరభిప్రాయః । యథాలింగపురాణే॥ వసు
రుద్రార్కరూపేభ్యః । మధ్యపిండస్తుపుత్రతః । వేదోక్తరుద్రనిర్మా
ల్యం । కింపునర్బహుభావనైః । ఇతిపురాణవచనాత్పుత్రాది కామి
కానామపివేదోక్తం శివలింగప్రసాదోపభోగేనైవతత్తదైహికఫలసిద్ధి
ర్భవతి । తాత్పర్యసంగ్రహే । దేవనికాయే దేవస్యైవ బ్రాహ్మణ
త్వంబ్రాహ్మణోపాస్యత్వంచ । ప్రసాదమంత్రసిద్ధిమిత్యాహ । త్వంబ్రా
హ్మణస్య నుపధావనమేఽకార్యం । తద్బ్రాహ్మణైస్తదితరైః సంభవం
త్యుపాస్యాః॥ అబ్రాహ్మణోనపరవర్ణనిషేచనేనసంభావ్యనేవయజనఃప్ర
మదం ప్రమాణం ప్రహదాఖ్యోమంత్రిస్సామవేదేయథా। త్వం దేవేషు
బ్రహ్మణోస్యహంమనుష్యేషుబ్రాహ్మణోవైబ్రాహ్మణముధావత్యుపధామి
తి । యద్బ్రాహ్మణస్త్వమసినాకసదాంనికాయేతుభ్యంనివేదితమభోజ్య
మితిస్మృతి నయేచ్ఛిష్టమీశ్వర విశిష్టమపి ద్విజానాం భూ
మానసఖేమధనాంభసిమజ్జనీయం । నచోచ్ఛిష్టంకుర్యాదశక్తో భూమానఖ
నేదప్సుప్రవేశయేదితి। ఆపస్తంభేవ శక్త్యందర్శితం । భూమానసఖేమధ
నాంభసిమజ్జనీయమితి । మనుష్యేషుబ్రాహ్మణోయథా । విశిష్టోభవతి ।
తథైవవేదబ్రాహ్మణనికాయేమహాబ్రాహ్మణఃపరమేశ్వరఏవవిశిష్టః॥ త
స్మాత్కారణాద్దేవతాంతరనివేదితమపిబ్రాహ్మణానామభోజ్యమిత్యాహ ।

అస్మిన్నర్థే శైవసంహితాయాం॥ శంభోర్నిర్మాల్యకం శుద్ధం । భుంజీయా-
త్సర్వతో ద్విజః । అన్యదేవస్య నైవేద్యం । భుక్త్వా చాంద్రాయణం చ
రేత్ । స్కాందే॥ ప్రసాదమస్య దేవస్య । భుక్తం తత్కిల్బిషం భవేత్ ।
శివస్యైవ తు నిర్మాల్యం । భుక్త్వా ధార్యం ద్విజాతిభిః॥ ఇత్యాదినానావచన
ప్రమాణాత్ । బ్రాహ్మణానాం పరమేశ్వరప్రసాద ఏవ విశేషణ భోక్త
వ్యం । జాబాలశాఖాయాం॥ రుద్రేణాత్తమశ్నంతి । రుద్రేణాపీతం పి
బంతి । రుద్రేణాఘ్రాణం జిఘ్రంతి । తస్మాద్బ్రాహ్మణః ప్రశాంతమనసా వి
ద్వాంసో నిర్మాల్యమేవ నిష్పేవిత । నిర్మాల్యమేవాశ్నీయాత్ । తతశ్చ పర
మేశ్వరభుక్తాన్నైవేద్యోపభోగేన సకలపురుషార్థసామగ్రీ లభ్యత ఏవ న
శంకనీయం । అస్మిన్నర్థే స్కాందే॥ శిష్టాశ్నంతాశ్చ రుద్రేణ । భు
క్తమేవ హి భుంజ్యతే । ఘ్రాణమేవ హి జిఘ్రంతి । పీతమేవ పిబంతి చ । క
ఠశాఖాయాం॥ త్రిగప్సాతమశ్నీయాద్యది వాప్నోశివార్పితం। తదేవోప
భుంజ్య । క్రిమిభక్ష్వమలభక్ష్యమభక్ష్యధోగచ్ఛ అధోగచ్ఛ॥ పాద్మే॥ అప
మర్త్యపదం శంభో। భుక్త్వా ఖాదం చ పాతి చ। శ్వమాంసమస్త్రమూత్రంచ ।
భుంక్తే ఖాదం చ పాది చ॥ నిర్వికల్పధియా శంభో। భుక్తోచ్ఛిష్టాన్నపానకం।
యోభుంక్తే సగణాధీశో । యావజ్జీవం ప్రతిజ్ఞయా । తతస్స్వయం చ భుంజీ
యా । చ్ఛుద్ధమన్నం యథాసుఖం । నివేదితం చ దేవాయ । తచ్ఛేషం
చాత్మశుద్ధయే । సూతసంహితాయాం॥ స్వేష్టలింగస్య యద్దత్తం । చ
రుకం తన్న సంశయః। తత్ప్రాశయేత్స్వయం ప్రాజ్ఞో । నాన్యస్మై సతు దా
పయేత్॥ శివధర్మే॥ నిర్మాల్యం ధారయేన్మూర్ధ్ని । నైవేద్యంచాపి భక్ష
యేత్ । తత్ప్రసాదోదకం పీత్వా । గాణాపత్యమవాప్నుయాత్॥ స్వ
చ్ఛందలలితభైరవే॥ పరమేశ్వరకుమారసంవాదే॥ నిర్మాల్యధారణాత్ప్రా
ప్తి । సాలోక్యం లభతే నరః॥ పాదోదకస్య పానేన । సామీప్యం భజతే

సదా । మత్ప్రసాదోపభోగేన । సాయుజ్యంప్రతిపద్యతి । నాస్యన్యత్రపవ
శ్శక్తి । స్తవబాలస్యవిద్యతే । రహస్యంతదితంపుత్రి : సులభంకురువ
త్సతే॥ కించ॥ హరివంశే॥ పురుహూతనారదసంవాదే॥ కదాచిదీశపా
దాంబు । నిర్మాల్యచరమేవతః॥ పవనఃపన్నగేశాన । నిపితఃపుణ్యకార
ణం । తేనవిశ్వంభరాభార । ధురీణత్వంమవాప్యతే । భోగీశ్వరత్వమచ
ల । మీశభూషణతాపిచ । సర్వజ్ఞతాచసంజాతా దేవేంద్రనహిసంశ
యః॥ సాక్షాత్ప్రసాదభోగేన । భక్తోయల్లభతేఫలం । తద్భక్తం
నహిమేశక్తి । ర్నగిరోనగిరాంపతిః॥ ఈశానసంహితాయాంఉమామ
హేశ్వరసంవాదే । దీక్షాప్రకరణే॥ కిందీక్షాయాకింతపసా । కింధ్యానే
నజపేనకిం॥ శృణుదేవీవరారోహే । మద్భుక్తంయదిభుజ్యతే । శిరసా
ధారయేద్భక్త్యా। యోనిర్మాల్యమలోభతః॥ అహమేవధృతస్తేన।సోమస్సో
మకహాధరః॥ నిర్మాల్యంధారయేద్భక్త్యా ।శిరసాపార్వతీపతేః।రాజసూయ।
సహస్రస్య। ఫలంప్రాప్నోతినారద । శిరసాశివనిర్మాల్యం । భక్త్యాయో
ధారయేద్యది ।-మచ్ఛిన్నమర్యాదఃసర్వావస్థాంగతోపివా । సర్వదేవ
ప్రయుక్తాత్మా।నియమైశ్చబహిష్కృతః।తస్యపాపానిఘోరాణి। నాశయే
త్యేవశంకరః।మత్ప్రసాదోదకంపుష్పం। సదాధార్యంమదాశ్రితైః॥ రోగి
భిశ్చవిశేషేణ । విపదంప్రాప్నోత్యతః। పృథివ్యాంయానితీర్థాని
యానద్యస్సర్వదశుభాః। మత్పాదస్థాపితానిత్యం । తస్మాధార్యంప్ర
సాదకం । పాదోదకంచనిర్మాల్యంభక్త్యాధార్యంప్రయత్నతః॥ నతాన్వాం
స్పృశంతిపాపాని । మనోవాక్కాయజానిచ । నిర్మాల్యధారణంశంభో
ప్రసాదోదకసేవనం । ప్రసాదభోజనంచేతి । ప్రత్యేకంపాతకాపహం ।
నిర్మాల్యంశిరసాధృత్వా । భుక్త్వానైవేద్యమేవచ । తత్ప్రసాదోదకంపీ
త్వా । గాణాపత్యంలభేధ్రువం । నిర్మాల్యఃపరమంపుణ్యం । నైవేద్యం
పాపనాశనం । బ్రహ్మచారిగృహస్థానాంయతీనాంభుక్తిముక్తిదం । నిర్మా

ల్యంపరమానందం । నిర్మాల్యంశుద్ధదైవతం । నిర్మాల్యంపరమంజ్ఞానం ।
నిర్మాల్యంపరమామృతం । నిర్మలత్వాచ్చనిర్మాల్యం । నృణాంనైర్మల్య
కారణం । అనివేద్యంతుభుంజానో । నరోభవతికిల్బిషమ్ । పత్రంపు
ష్పంఫలంతోయం । అన్నపానాద్యమౌషధమ్ । శివార్పితంవినాభుం
క్తే । భుంక్తేసద్యోహికిల్బిషం । యద్యదాత్మహితంలోకే । తత్తద్రవ్య
మవంచయేత్ । శివలింగార్పితంకుర్యాత్ । తత్రితుష్యామిపార్వతి । శివో
పభుక్తనిర్మాల్యం । పవిత్రంపాపనాశనం । తస్మాద్భుక్త్వాచపీత్వాచ । శివే
ససహామోదతే । సిద్ధప్రసాదంతల్లక్షణాభిధానపురస్సరమవాంతరభేద
మాహ॥ ప్రసాదంత్రివిధంప్రోక్తం । శుద్ధసిద్ధంప్రసిద్ధకం । శుద్ధలింగ
ముఖాత్త్యక్తం । సిద్ధంచరవిసర్జితం । ప్రసిద్ధంచగురోర్భక్తమిత్యేతే
త్రివిధంస్మృతం । నిత్యంవైదికశైవేన । సేవ్యతేలింగసేవితం । తత్త్వా
ర్థంవీరశైవేన । సేవ్యతేచరసేవితం । తథైవోభయశైవేన । సేవ్యతే
గురుసేవితం । నిర్మాల్యసేవనంతత్ర । త్పాదోదకనిషేవణం। ప్రసాదభోజ
నంచేతి । ప్రత్యేకంపాపనాశనం । గురుదేవోచ్ఛిష్టప్రసాదపాదప్రక్షా
ళితపాదతీర్థగ్రహణదీక్షాన్యాయమాహ । పాదోదకంపాపహరం ।
నిర్మాల్యంచైహికప్రదం । గురోర్భుక్తంసదాకాల । మాముష్మికఫలప్ర
దం । యద్యదాత్మోపభోగంస్యా । తత్తద్ద్రవ్యమవంచయేత్ । నివేద్యగు
రవేభక్త్యా । తదాజ్ఞాపాలకోభవేత్ । కర్మణామనసావాచా । గురూ
ణాంభక్తవత్సలః। శరీరంప్రాణమర్థంచ । సద్గురుభ్యోనివేదయేత్ । త్రి
విధార్పణేనకింలభ్యతే । శరీరనివేదనాత్ప్రసాదం లబ్ధవాన్ ప్రాణనివే
దనాల్లింగసంబంధత్వంలబ్ధవాన్ అర్థనివేదనాత్ । జంగమభక్తింలబ్ధ
వాన్ తథానభవతిచేత్ । శరీరవంచకస్యప్రసాదసేవాసౌఖ్యంభవతి
ప్రాణవంచకస్యతల్లింగసంబంధపదంనభవతి । అర్థవంచకస్యతదపర
వతారజంగమపరిచర్యాఫలంభవతి॥ అస్మిన్నర్థే॥ శైవే॥ మత్ప్రసాద

వభోగిస్యా । న్మద్భక్తానాంచవంచకః॥ కుంభీపాకేషుఘోరేషు । పచ్యే
తేనచసంశయః॥ అతఏవఇద్ధంవంచకస్యాద్భక్తస్యకదాచిద్దాగఃత్యంభవ
తి । తస్యోదాహరణమాహ । నోపకర్తుంస్థిరదరిద్య్రం । కింతుతత్కాల
సంభవం । కిమస్తిలతావృతంస్య । మందమారుతసంగ్రిహః॥ అతఃకార
ణాత్తత్తద్వంచకస్యాయదాత్రివిథాత్మకాభక్తిస్సదాకార్యా । స్పర్శనా
దప్యధికంమన్యే । గురుపాదసరోరుహం । దర్శనంకురుతేస్వప్నం । గు
రోరాత్మసముంహితం । లౌకికానాంతథాన్యేషా మపిముక్తిర్నవిద్యతే ।
పాషండినోపిముచ్యంతే । గురోశ్చైవప్రసాదతః॥ సిద్ధప్రసాదః॥ యజు
ర్వేదే॥ యేపథాంపతిరక్షయః । ఐలభృదాయవ్యుధః॥ అస్యార్థః॥
యేపథాంపంథానంరక్షంతి ఇతిపథేరక్షయః సన్మార్గస్యప్రవర్తకాః॥
ఛందసి॥ వనషణరవరక్షణఅధోఇప్రత్యయః । ఐలబృధఇతిఐలభృతః॥
ఇలాఅన్నంతస్యసమూహఃఐలః॥ భక్తేభ్యః దేయం । యేకత్ బిభ్రతి
తతఃతేఐలభృతఃఇతిఉచ్యంతే అయువర్ణవ్యావృత్త్యాఅభయంయేవ్యు
దంతి । తేవ్యుధః॥ రసనృపసంభోపేక్షయోః వా । యావత్కించిద
పితత్త్వరివ్యంతస్సర్వం । వ్యుదంతీతివ్యుదః॥ తా॥ యేరుద్రిలోకాదవతీ
ర్యరుద్రా । మానుష్యమాశ్రిత్యజగద్ధితాయ । చరంతినానావిధచా
రుచేష్టా । స్తేభ్యోనమస్త్ర్యంబకపూజకేభ్యః॥ న్యాశాకల్పావిమమన
యనావిదుర్మాతామ్రిభాసో । జాయామిశ్రాజటిలశిరశ్చంద్రరేఖావ
తంసాః । నిత్యానందానియతలలితాస్నిగ్ధకల్మాషకంతాదేవారుద్రాభృత
పరశివస్తేభవిష్యంతిభక్తాః । అతఏవశివభుక్తసద్గంధవస్త్రాలంకరణాది
కః॥ అనుభుంక్తేగణోచ్ఛిష్టం । సోపిమాయాంతరిష్యతి । లింగద్వయప్ర
సాదంచ । యోభుంక్తేశ్రద్ధయాన్వితః॥ తదీయోచ్ఛిష్టమాసాద్య । స
ర్వేయాంతిపరాంగతిం । చరాచరప్రసాదాన్నం । భుక్తంతచ్ఛేపధారి
ణాం । చరాచరాణాంభూతానా । మపిముక్తిర్భవేత్ప్రియే । సకృల్లింగం

గార్భకోచ్ఛిష్టం । స్వదేహేయస్తు లేపయేత్ । వజ్రికాయస్సభవతి । శివేనసహమోదతే । తస్యోదాహరణమాహ॥ మహాభారతే । అనుశాసనికే॥ దూర్వాసోచ్ఛిష్టభుక్తస్య । పాదబాహ్వంగలేపనాత్ । సహసావజ్రికాయత్వం । ప్రాప్తవాన్విష్ణురవ్యయః॥ ముండకోపనిషది॥ తేనసహ భుంజీత తేనసహభుంజీతేతి । శివానుభూతమఖిలంనిర్మాల్యంభోజ్యధార్యమితి । ద్విధామద్వైధంనైకశ్చిదిష్యతే॥ దేవస్వం దేవతాద్రవ్యం నైవేద్యంచనివేదితం । చండద్రవ్యంబహిఃక్షిప్తం । నిర్మాల్యంషడ్విధంతథా । దేవస్వగ్రామభూమ్యాది । దాసీదాసచతుష్టయం । హేమరౌప్యంచరత్నాది । దేవద్రవ్యమితిస్మృతం । యత్సంకల్ప్యతుదేవాయ । పత్రింపుష్పంఫలంజలం । అన్నపానాదితత్సర్వం । నైవేద్యమితికీర్తితం। ఏతత్త్రివిధనిర్మాల్య । మనర్హమితికథ్యతే । ప్రమాదాద్భోజనంకుర్యా। ద్భూమేరప్యేకమంగుళం । కించిద్రవ్యాపహారేణ । రౌరవంనరకంవ్రజేత్॥ శివోపభుక్తసద్గంధమన్నపానాదికంతథా । నివేదితమితిప్రోక్తం। సర్వపాపహరంపరం । బాణలింగేచరేలోహే । రత్నలింగేస్వయంభువి । ప్రతిమాసుచసర్వాసు । నచండోధికృతోభవేత్ । స్థాపితేవిధినాలింగే । సర్వదేవాసురైర్నరైః॥ ఏతత్త్రివిధనిర్మాల్యం । చండేశోధికృతశ్శివే । బహిఃక్షిప్తమనర్హంహి । శున్యద్రవ్యత్వకారణాత్ । పిశాచానాంచసర్వేషా । మధికారోహిసర్వదా । ఇతిషడ్విధప్రసాదేషునివేదితప్రసాదఏవభోక్తౄణామర్హోభవతి । తంనివేదితప్రసాదంద్వివిధమాహుః భోజ్యంధార్యంచేతి । భోజ్యమితి । భక్ష్యలేహ్యపేయాదీనాంఉపలక్షణంధార్యమితి । వాసోవిభూషణాదీనాముపలక్షణం । యథాస్కాందే॥ నిర్మాల్యంత్రివిధంప్రోక్తం । అన్నంపానంచభూషణం। లైంగ్యే॥ ఫలపుష్పసుగంధంచ । వస్త్రాణ్యాభరణానిచ । లింగార్పితంచస్వీకుర్యా । దన్యథాకిల్బిషంభవేత్ । భోజ్యంలేహ్యంచచోష్యంచ ।

యచ్చలింగార్పితంశుభం । నోచేచ్ఛిష్టాన్నమిశ్రంతు । ప్రసాదోనిష్ఫలం భవేత్ । బహ్వాపిస్తోకమేవాపి। శిష్టాన్నేనవిమిశ్రితం ।అనర్పితంచభుంజానం। తదేవ్వాన్నతకిల్బిషం। అస్మిన్నర్థేశృతిరప్యస్తి । నిర్మాల్యమేవభక్షయంతినిర్మాల్యమేవాశ్నీయాత్ । నిర్మాల్యమేవనిషేవేత । ఇత్యాదిశృత్యాగమవచనప్రమాణాత్ । భాండశిష్టాన్నాదిపదార్థజాతమపివర్జనీయం । ఖాద్యానిచాదనీయాని । పేయాద్యన్నానియాని వై । తానిదేయానిశంభోర్న వాశ్నీయాద్దాసభావతః॥ శ్రీలైంగ్యే॥ భోజ్యలేహ్యాశ్చ చోష్యాశ్చయేచలింకార్పితాః పరే । లింగోచ్ఛిష్టంచభుంజీత । ప్రసాదాప్తిరుదాహృతం । ఇక్షుదండఫలాపూప । ఖాద్యానివ్యంజనానిచ। ప్రసాదఏవభోక్తవ్యా। శ్చాన్యగోమాంసవిట్సమాః। ఇక్షుకంభాఫలాదీని । సఖండానినివేదయేత్ । దాడిమీఖర్జూరచూతాది । న్యఖండానినివేదయేత్ । ఇత్యాదిభక్ష్య భోజ్యలేహ్య పానీయచోష్యాదీనిచాన్యానిపదార్థజాతాని । శివలింగస్యైకవారమేవసమర్ప్య అతఃప్రసాదఏవకార్యః। ఆత్మాపేక్షపరిమితాన్నమేకవారమేవలింగభాజనేనిక్షిప్యస్వేష్టలింగస్యసమర్పణం। కర్తుమనర్హమితికేచనవదంతితథానభవతి । స్వకీయగురులింగాభ్యవహారపరిమితాన్నమేకవారమేవలింగభాజనేనిక్షిప్య । తల్లింగస్యప్రత్యేకపదార్థైసమర్పితంభవతిచేత్ । విరోధాయనభవతి । తత్పదార్థార్పణభేదమాహ । భక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్యపానీయానిపయోదధి ఘృతశర్కరాతైలాదిరసాని కందమూలఫలపత్రశాకపాసూదివ్యంజనాని క్షీరోధనముద్గోదనశాల్యోదనాదిబహు విధోదనానిచ ।అన్యానిమద్రసోపేతపదార్థజాతాని తత్కాలోచితయథాసంభవపదార్థజాతానిస్వేష్ట లింగభాజనే నిక్షేపసమయే పాకముఖాత్ । ఆకర్ణ్యతత్పదార్థనామాని అముం పదార్థాఃకటుతిక్తామ్లమధురక్షారకషాయాన్వితవ్యం జన మిశ్రితో పరసనామానిస్వకీయ శ్రో

త్రేంద్రియకరేణ స్వేష్టలింగస్య శ్రోత్రేంద్రియస్య। సమర్పణంకృత్వా
తత్ప్రసాదశబ్దసుఖంశ్రోత్రుమర్హోభవతి। తత్పదార్థవాసితానుగ
తవాసనానిస్వకీయ ఘ్రాణేంద్రియకరణే స్వేష్టలింగ ఘ్రాణేంద్రియస్య।
సమర్పణంకృత్వాతత్తత్పదార్థవాసనాసుఖమాఘ్రాతుమర్హోభ
వతి। తత్తత్పదార్థరూపాణిస్వకీయనయనేంద్రియకరణే స్వేష్టలింగన
యనేంద్రియస్య సమర్పణం కృత్వాతత్ప్రసాదాలోకనసుఖమనుభవితు
మర్హోభవతి। తత్తత్పదార్థ భావనసమయస్వకీయమానసకరణస్వే
ష్టలింగమనసిసమర్పణం। కృత్వాతత్ప్రసాదభావనసుఖమనుభవతు మ
ర్హోభవతి తత్పదార్థ సంస్పర్శన సమ్మేళన సమయకఠినమృదుకఠినశీతో
ష్ణానిస్వకీయ కరోదరేణ స్వేష్టలింగ కరోదరస్య సమర్పణం కృత్వాత
త్ప్రసాదస్య స్పర్శన సుఖమనుభవితు మర్హోభవతి। తత్తత్ప
దార్థసమర్పణ సమయేకర్మణామనసావా చాత్రివిధానర్పితంశుభం।
నోచేదనర్పితంభుంక్తే। ప్రసాదోనిష్ఫలంభవేత్। ఏవమాదివచనప్ర
మాణాత్। తత్త్రివిధార్పణం సదాకర్తవ్యమేవ। తత్త్రివిధార్పణభేద
మాహ। పంచభక్ష్యాద్యన్నాని కందమూలపత్రంశాకాదివ్యం జవానిప
యోదధిఘృతాదిరసద్రవ్యాణి స్వకీయకరతలేతత్తత్పదార్థజాతాని
పునఃపునరభిమర్శనపూర్వకం స్వేష్టలింగార్పితంచేత్తత్తత్కర్మక్రియాకృ
తంభవతి। తత్తద్భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయ చోష్యాదిపదార్థజాతమి
శ్రితోపరసభేదాన్ నానావిధసూపాని నానాపక్వాన్నాని తత్కబళ
నాంతర్గతసిక్తపరంపరాణి। తత్తద్వ్యక్తజనపిండీతముద్గతానిఫలాంతర్గ
తబీజత్వగ్ల్యంతలతాదిస్వీకారవి సర్జనభేదాని। దీపితానలసూర్యచం
ద్రఆతపప్రభామిశ్రచ్ఛాయావాయ్వంతైజసపార్థివపరమాణు మిశ్రి
తావకాశమిశ్రితానుమారుతబహిర్ద్వారుతోపమారుత మిశ్రగంధపుష్ప
ఫలధూపసౌరభమిశ్రితధూమపాకె। భాష్పజలమిశ్రితపాకమిశ్రరసమిశ్రే

రూపమిశ్రిరుచిమిశ్రిత భేదాః । లింగోపభోగభావనాపురస్సరపర్యాయే
ణస్వేష్టలింగార్పితం చేత్ । మానసక్రియాకృతంభవతి । యద్యచ్ఛాల్యో
దనాద్యన్నాని ఆపూపాదిపక్వాన్నాని ముద్గాదినానాసూపాః తత్త
ద్వ్యంజనాంతర్వినిక్షిప్త సముద్రిలవణాదిలవణశర్కరాది మధురసమరీ
చ్యాదికటురతింత్రిణీ ఫలరసాద్యామ్లఏలాఘునరసాది నానాపరిమళద్రి
వ్యపునః పాకాన్వితవాసనాద్రివ్యసయోదధిఘృతాదిరసాః తత్కాలో
చితయథాసంభవ పదార్థజాతాని తత్తన్నామోచ్చారణ పురస్సరం
స్వేష్టలింగార్పితం భవతిచేత్ । వాక్రియాకృతంభవతి । తత్త్రివిధార్ప
ణానంతరంతత్ప్రిసాదస్వీకారసమయే । రూపసమర్పణోద్రివ్యరుచిమ
ర్పణేత్తతః। ఉభయార్పహీనంచేత్ప్రిసాదోనిష్ఫలంభవేత్ । ఇతివచ
నప్రిమాణాత్। స్వకీయజిహ్వేంద్రియ భాజనేనతత్తత్పదార్థానాం తద్గత
రుచింనిక్షిప్యమానసకరణ స్వేష్టలింగజిహ్వేంద్రియస్య । సమర్పణం
కృత్వాతత్ప్రిసాదరుచిసుఖ మనుభవితుమర్హోభవతి । తస్యోదాహ
రణమాహ । బ్రిహ్మాండపురాణేఈశ్వరపితామహసంవాదే॥ నైవేద్యం
పురతోన్యస్తం। దర్శనాత్స్వీకృతంమయా । రసాభక్తస్యజిహ్వాగ్రా
దశ్నామికమలోద్భవ । ఇత్యాదివచనప్రమాణాత్ । శివైకనిష్ఠానివ
రైవీరవ్రితాచారనిరతైశ్శివభక్తజిహ్వాగ్రిప్రాణలింగస్య యద్యత్క
ర్మణావచసా పూర్వసమర్పిత పదార్థరూపాంతర్గతరుచిం స్వజిహ్వావే
ష్టయానిచ్ఛయాసావధానమన సాసమర్పితంతత్ । శివార్పితమేవభవ
తి । తథైవఖలుఘ్రితస్పృష్టాదిరన్యస్మిన్త్యపినిషేధపాకదశాయాం పరి
చారకైస్తథాకృతమపి దేవోపహారమేవ । తథాస్కాందే॥ సమాఘ్రా
తంపరిస్పృష్టం। యథాదృష్టంమనీషయా । శివాయకల్పితంవస్తు । నకిం
చిదపిదూష్యతి॥ ఇతితత్తత్పదార్థైస్స్వకీయా నవేక్షాసమర్పణాత్ । త
త్తద్రుచిసమర్పణంనవిరోధాయభవతి॥ క్రియాతిలకే॥ శుద్ధశైవప్రిసా

దేచ । శుచిత్వంయోనభావయేత్ । పాపీయానిరోఘోరం । నరకం
కాలమక్షయం । సుప్రతిష్ఠితలింగస్య । నయథాపూర్వభావనా । త
థాశివప్రసాదస్య । పూర్వేణామనసంస్మరేత్ । గవాంసర్పిఃశరీరస్థం ।
నకరోత్యాత్మపోషణం । విశ్రుతంకర్మరచితం । పూర్వస్తానాంతుభేష
జం । ఏవమంతశ్శరీరస్థ । సర్పివత్పరమేశ్వరః । వినాచోపాసనాదేవో ।
నకరోతిహితంనృషు । ఇతివచనప్రమాణాత్ । బాహ్యార్పణమేవాలమి
తికేచనవదంతి॥ మనఏవమనుష్యాణాం । కారణంబంధమోక్షయోః॥
యథావాలింగ్యతేపుత్రో । నతథాలింగ్యతేపతిః ఇతివచనప్రమా
ణాత్ । అభ్యంతరార్పణమేవాలమితికేచనవదంతి । తథానభవతి ।
యజుర్వేదే॥ యద్ధిమనసాధ్యాయతితద్వాచావదతి । తత్కర్మణాక
రోతీతి॥ ఇతిశ్రుత్యాగమవచనప్రమాణాద్వాగ్విజ్ఞాపనం మనోభావనం
క్రియాసమర్పణం । త్రికరణశుద్ధం బాహ్యాంతరార్పణమేవ దేవస్యా
ర్పణంభవతి । కాత్యాయనగృహ్యే । పంథానంగచ్ఛన్నభిమంత్రయ
తో నమోరుద్రాయపథిషదేస్వస్తిమాసంపాదయ వనంగయవనంగచ్ఛన్న
భిమంత్రయతే । నమోరుద్రాయవృక్షసదే । స్వస్తిమాసంపాదయత
స్మాద్యత్కించనకర్మ కుర్వన్ స్యాత్సర్వం । నమోరుద్రాయత్యేవకు
ర్యాత్ । లింగార్పితంచసర్వత్ర । బాహ్యాభ్యంతరఏవచ। రూపద్రవ్యంచ
బాహ్యేషు । నిరూపంచాంతరేషు చ । రూపంసమర్ప్యద్రవ్యస్య । రు
చిమప్యర్పయేత్తతః। ఉభయార్పణహీనంచే ।త్ప్రసాదోనిష్ఫలంభ
వేత్ ॥ బృహత్తికాలోత్తరే॥ గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్రత్ । దృ
జానోమైథునేరతః। యశ్శివార్పితచేతస్స్యాద్భక్తిమాన్సతునాన్యథా । స
యోగేషువియోగేషు । చాణుమాత్రంసుఖానిచ । యఃకుర్యాదిష్టలి
గేతు । సావధానీనిరంతరం॥ వాతూలతంత్రే॥ యాయాక్రియాఃవిధా
వ్యా। ప్రస్తుతాజాయతేపురా । తాంతాంకుర్యాన్మహాదేవ । సమ

ణాధియాసుధీః। వృషభోగాయపురతో । వస్తుయద్యదుపస్థితం । తత్తత్స మర్ప్య దేవాయ । విదధీతాత్మసాత్తతః । ఇంద్రియాచాగతంకించి ద్యత్సుఖంతచ్ఛివార్పితం । తత్తత్ప్రసాదోభోక్తవ్య । స్తథేంద్రియముఖేన చ । తథాచక్షుశ్శోత్రజిహ్వాఘ్రాణేంద్రియగతానిస్పర్శరూప శబ్దరస గంధాదివిషయసుఖాన్యాత్మనోనిశ్చయస్వేష్టలింగస్య సావధానేనమనసాసమ్యక్సమర్ప్యతత్తదనంతరం తత్ప్రసాదసుఖమనుభవితు మర్హోభవతి । యదింద్రియముఖాద్దేయం । తదింద్రియముఖాచ్చరేత్ । ఆన్యేంద్రియోపభోక్తుంచ । దర్శనంభూషణాదివత్ । రుద్రేణాత్తమశ్నంతి । పీతంపిబంతిఘ్రాతంజిఘ్రంతి । ఇతిలక్షణాదితి॥ ఆరభ్యకర్మాణిశుభాన్వితాని । భావాంశ్చసర్వాన్వినియోజయేద్యః। తేషామభావేకృతకర్మనాశః। కర్మక్షయేయాతిసమర్ప్యకేన॥ క్రియాతిలకే॥ అభావేభావమాసాద్య । హ్యస్థానేస్థానమాచరేత్ । ఏతద్ద్వయంపరిజ్ఞానీ । ప్రసాదీసావధానకః । అసమర్ప్యయదీశాయవస్తుకించిత్కదాచన । కథంచిన్నోపభుంజీత । శివభక్తిపరోనరః। ఉపాత్తఉపచారంస్యా । న్నైవేద్యాంతంచపూజనం । తస్మాన్నైవేద్యహీనంచేత్ । తత్పూజాలోపంభవేత్సదా । తత్తత్ప్రసాదభోగాంతం । నైవేద్యార్పణముచ్యతే । ప్రసాదాదానహీనంచేత్ । దర్పితంచాపినిష్ఫలం । వ్రతోపవాసనియమై । ర్యేనకేనాపిహేతునా । పూజాప్రసాదలోపశ్చే । స్నానవాప్నోతితత్ఫలం । ఉపవాససహస్రాణి । ప్రాజాపత్యాయుతానిచ । శివప్రసాదసిద్ధస్య । కోట్యంశేనాపినోసమాః॥ ఆదిత్యపురాణే॥ యేకయేవేతిమోదుదప్రి । సర్వవేదేషుగీయతే । తస్యప్రసాదలేశేన । ముక్తిర్భవతి శాంకరీ । తిలషోడశభాగంచ । తృణాగ్రాంబుకణోపమం । పాదోదకప్రసాదాన్న । సేవయామోక్షమాప్నుయాత్ । పాంసవఃసర్వజాయంతే । పాంశుయాఃత్యేవపర్వతాః। శివప్రసాదయుక్తానా । మాజ్ఞమైవతుకేవలం ।

పాణింగప్రసాదీస్యా । నోపవాసాదికంచరేత్ , మోహాద్యదాచ
త్తస్య । ప్రత్యవాయోమహాన్భవేత్ । పూజకాబహవస్సంతి । భక్తా
శ్శతసహస్రికః। తత్త్వప్రసాదపాత్రింతు। ద్విత్రాప్రివానైవపంచషట్
ప్రసాదభోక్త్రాన్నిందంతి । యేజనాభక్తిసంయుతాః । తేయాంతి
త్రుభిసార్థం । నరకంనాత్రసంశయః। శివప్రసాదమాహాత్మ్యం సిద్ధకిన్న
రగుహ్యకాః। విష్ణుప్రముఖదేవాశ్చ । తేనజానంతికిన్నరాః॥ శు॥ పర
మేశ్వరస్యప్రాసాదంచాండద్రవ్యమితికేచన వదంతి । అథః। చండద్
వ్యవివేకః॥ లైంగే॥ బాణేలింగె చరేలోహే । రత్నలింగేస్వయంభ
వి । ప్రతిమాసుచసర్వాసు । నచండోధికృతోభవేత్ । ఆదిత్యపురాణే॥
లింగేస్వాయంభువేబాణే। రత్నజారాప్యనిర్మితే । సిద్ధప్రతిష్ఠితేలింగె।
నచండోధికృతోభవేత్ । విధినాస్థాపితేలింగె । ధరైవాణమునిభిఃసు
రైః। యతిత్రివిధనిర్మాల్యం। చండీశోధికృతోభవేత్ । అథవైదికశై
వాః। కేచనవినియుక్తవిరోధాత్ పరమేశ్వరస్య ప్రసాదం ప్రాణాగ్ని
హోత్రస్యానర్హమితివదంతిచేత్ । లాజైర్జుహోతివచనాదగ్నౌవిని
యుక్తం వినియోగోనభవతి । కింతత్ర శ్రాద్ధకాలే విశ్వేభ్యోదేవేభ్యః
పితృపితామహప్రపితామహేభ్యశ్చ యజమానోన్వసంకల్పితాంచాన్న
ప్రాణాగ్ని హోత్రస్య నర్హంభవతి । కింతత్ర శ్రాద్ధకాలె అవిచ్ఛిన్నా
గ్నిహోతారశ్చవిచ్ఛిన్నాగ్ని హోతారశ్చసంతితైఃఅగ్నౌకరణంహో
మకరణంకరిష్యే। పాణౌకరణంహోమకరణంకరిష్యే । ఇతివచనాత్ ।
విశ్వేదేవహవిశ్శిష్టాన్నంపాణౌకరణహవిష్టాన్నం విశ్వేదేవపితృపితామ
హానుద్దిశ్యబ్రాహ్మణానాంప్రథమందత్తయన్నం। తత్కించిత్ప్రాణాగ్ని
హోత్రస్యార్హంభవతినవాతద్వదేవపరమేశ్వర ప్రసాదోపిప్రాణాగ్ని
హోత్రస్యవిశేషేణార్హమేవఅస్మిన్నర్థేకూర్మపురాణే॥ కుశాద్ధకా
లేహరభుక్తశేషం । దదాతిభక్త్యాపితృదేవతానాం । తేనైవపిండైశ్చప్రీ

వైర్వ్విమిశ్రైః । రాకల్పకోట్యాపితరస్సుతృప్తాః। శ్రీలైంగ్యే॥ పత్రం పు
ష్పం ఫలం తోయమన్నపానాద్యమౌషధం । అనివేద్యంనభుంజీత । య
దాహారాయకల్పితం । తతస్స్వయంచభుంజీయా । చ్ఛుద్ధమన్నంయథా
సుఖం । నివేదితంచదేవాయ । తచ్ఛేషంచాత్మశుద్ధయే॥ బోధాయన
స్మృతౌ । యదన్నమాహారత్వేన ప్రాప్తంతద్ధోమియ్యం । వ్యాసస్మృ
తిః॥ యద్యద్భుక్తం పరమాగచ్ఛేతశ్శుద్ధోమియ్యం॥ శైవపురాణే॥ ప్రా
ణాగ్నిహోత్రింయఃకుర్యాచ్ఛివస్యైవప్రసాదతః॥ అశ్వమేధయుతంపు
ణ్యం । సిక్థేసిక్థేలభేన్నరః॥ ఏనువిధివచనానాంనిషేధ వచనానాంసమ్య
గ్విషయవిభాగోదర్శితఏవ । ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతి హాసవ
చన ప్రమాణాదపి బ్రహ్మ విష్ణుపురన్దరై దేవైస్సతి తత్వాచ్చ వశి
ష్ఠభృగ్వత్రి గౌతమపాణినికణాదప్రభృతిముని గణైనిషేవితతత్వా
త్పరమేశ్వరస్య ప్రసాదఏవభోగమోక్షార్థినాం బ్రాహ్మణాదివర్ణా
నాముపయోగ్యఏవ । తస్మాత్కారణాత్ శివలింగపాదోదక ప్రసాదవి
రహితాశ్చయే కేచన సంతితేనదర్శనీ య్యానసంభాష్యాః। ఇతిశ్రీవీర
మాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే ప్రసాదమాహాత్మ్యం
నామాష్టమప్రకరణం సమాప్తం॥

శ్రీ వీరశైవ మాహాత్మ్యం.

శ్రీవీరశైవమాహాత్మ్యంవక్ష్యామః॥ ముండకోపనిషది॥ నిర్మా
ల్యమేవ సదాభక్షయేత్ । చండాలో నైవచండాలః॥ పుల్కసో నైవపు
ల్కసః। అపివాయశ్చండాలశ్శివేతివాచంవ దేత్తేనసహసంవ సేత్తేనస
హసం విశేత్తేనసహసం । వదేత్తేనసహాభుంజీతేతి॥ అస్యార్థః॥ స్వే
ష్టలింగప్రసాదమేవచండాలోపివా సద్దేవోపభుక్తస్యా చ్చండాలోనభ
వతికింతు సఏవకులజస్సఏవధన్యః । శైవే॥ యథాపంకేసరోజంస్యా ।

ద్యథా కాష్ఠమేవహుతాశనః। యథాసువర్ణపాషాణే। భక్తశ్చండాలవం
శజః॥ స్త్రీవాథపురుషష్షండశ్చండాలో ప్రాకృతాధమః సజాతిభేదో
లింగార్చే। సర్వేరుద్రసమాస్మృతాః॥ శివదీక్షాభిజాతస్య। పూర్వజా
తింనచింతయేత్। సుప్రతిష్ఠితలింగేతు। నయథాపూర్వభావనా। లైం
గే॥ దార్వశ్మలోహమృద్రత్నే। జాతలింగప్రతిష్ఠితం। యథాపూజస్త
దైవస్యా। ద్భక్తశ్చండాలవంశజః। కాంస్యంచరజతంతామ్రం। లో
హంచేతిచతుష్టయం। యద్వదేతిసువర్ణాఖ్యం। రసవేధప్రభావతః॥ త
త్తచ్ఛూద్రాదిపాత్రించ। శివముద్రాంకితస్యతు। విద్యారసేనమహ
తా। పరబ్రహ్మత్యమేత్యనం। నగరీనిర్జరాభోగం। గంగప్రావ్యాయ
థైకతాం। దీక్షాయోగస్తథావైశ్య। శూద్రాదిశివతాం వ్రజేత్।
శివసంస్కారసంపన్నా। హ్యయంశూద్రోహ్యయంద్విజః। లింగభే
దకృతంయేన। రౌరవంనరకంవ్రజేత్। యస్యచిత్తంశివేలీనం। తస్య
జాత్యాదికంస్మరన్। లింగభేదశ్శిలాబుద్ధిం। కుర్వాణస్సతుపాతకీ। ఉ
పపాతకకోటీశ్చ। బ్రహ్మహత్యాయుతానిచ। దహత్యశేషపాపాని। శివ
భక్తస్యదర్శనం। నసర్వవేదసర్వజ్ఞ। స్సర్వయజ్ఞేషుదీక్షితః। మహాపా
తకకోటీశ్చ శ్వపచోలింగపూజకః। తత్సంభాషణతోముక్తి। గణము
ఖ్యసుఖంభవేత్॥ భృగుసంహితాయాం॥ పూజయిష్యంతియేకేచిన్మదా
శ్రమసమాశ్రితాః। స్వాగతాసనదానాద్యై। స్తేషాంముక్తిః కరే
స్థితా। యశ్చతుర్వేదవిన్నిత్యం। శివభక్తివివర్జితః। తేనసంభాషణం
నిత్యం। నకుర్యాదుపజీవనం। నదాసన్నిహితశ్చైవ। చ్చండాలోనైవ
సర్వదా। గతంశూద్రస్యశూద్రత్వ మన్యథా బ్రాహ్మణస్యతు। శ్వ
పచోపిమునిశ్రేష్ఠ। శివభక్తిర్ద్విజాధికః। శివభక్తివిహీనశ్చ। బ్రాహ్మ
ణోశ్వపచాధమః। చతుర్వేదధరోవిప్ర। శ్శివభక్తివివర్జితః। భవేత్తేనై
వసంభాష్య। చండాలాధమఉచ్యతే। శివేతివాచంయోనిత్యం। చం

డాలోపివదేన్మదా । సహతేనవదేద్వాచం । సహతేనవనేత్సనా । య
స్మిన్దేశేశివజ్ఞానీ । భూతిశాసనసయుతః । యజుర్వేదె॥ స్థిరైరంగై స్తుష్ట
వాగ్ం సస్తనూభిః ప్రదేశాంతరే । స్థిరైరంగైస్తువుపురూప ఉగ్రఇతి
హోమమంత్రః।పురురూపః బహురూపఃఘోరేణితానిచేతిఅన్వయానిజాతః
ఇత్యేవమాదిశ్రుతేః।విగ్రహవిషయతాం।నిత్యమిత్యుక్తం। యజుర్వేదె।
అజాత ఇత్యేవం కశ్చిద్భిరుద్రపద్యే రుద్రయత్తేదక్షిణం । ముఖంతేన
మాం పాహినిత్యం । ఏకంముఖం త్రిశిరియమీశ్వరలోచనానాం ॥
చత్వార్యజూంషి విశదంవపు రద్భుతంతే । అత్యంత మేవభజ తాము
పకార హేతో। ర్నానా భవంతి తనవస్త్వదివ్యరూపాః । అనశ్వరత్వా
దేవశరీరమీశ్వరస్య మాత్రంవర్ణమిత్యాహుః । అంగైస్థిరేభి రితిరూప
మన శ్వరంతె భూరిణితానిచ భుజంగమమాల ధారీ । అక్షరంపర
మేవ్యో మశైవంజ్యోతి రుమాపతిః ఇత్యాదిశ్రుతి పురాణవచనాత్ ।
శివఏవపూజ్యో భవతి। యజుర్వేదె॥ రూపమేకస్యైతన్మహిమానంవ్యా
చష్టె॥ అధర్వణవేదె॥ ముఖానితె పశుపతె యానిచ తక్షూంషితే । భగ
వతె రూపాయ సదృశప్రతి భిన్నాయతేనమః । దేవాస్సర్వేముని
శ్రేష్ఠాః । శివస్యామి తతేజసః । అంబికాయాపతే శంభోః ప్రత్యక్షాక
ర బిల్వవత్ । సర్వోపనిషదామర్ధః । శివఏవనచాపరః॥ఏకమేవహిత
ద్ధానం । తథాజ్ఞానస్య శాసనం॥ ఆదిత్యపురాణె॥ తత్త్వంయద్భగవతో
రూపమీశ్వరశూలినః। పరిదేశాంతరె । శివసంకల్పోప నిషది॥ యో
సౌసర్వేషు దేవేషు । పశ్యతె యజమీశ్వరః । అకాయోనిర్మలోవ్యా
త్మాతన్మేమనశ్శివసంకల్పమస్తు॥ సూతగీతాసు॥ ఘృతకాఠిన్య వన్మూర్తి స్స
చ్చిదానంద లక్షణా। శివాదన్యస్య నైవాస్తిశివ ఏవహినాన్యథా। అలిం
గమేశ మవ్యక్తం।లింగం బ్రహ్మేతి నిశ్చితం । పరమాయనమః। పర
మలింగాయనమ ఇతి । తస్మాత్కారణాత్ । సకలనిష్కళాత్మక । శివ

ఏకో ధ్యేయః । పూజనీయశ్చ హంసోపనిషది । అరూపేభావనానాస్తి
యదృశ్యంతద్వినశ్యతీ । అదృశ్యాదృశ్యరూపత్వే । తదానేవాంసదా
భ్యసేత్ । రుద్రః పశూనామధిపతిరితి । బ్రహ్మశబ్దయోః పర్యాయతా ।
ఏక ఏవరుద్రోనద్వితీయాయతస్థ ఇతి ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మేతి ।
పరస్పరసమానాభ్యాం శ్రుతిభ్యాంమధ్యవసాయమితి । ఘోరశివలక్షణ
మోక్షశ్రుతిసిద్ధయోగీశ్వర తస్యోః కార్య భేదోస్తి । శివ ఏక ఏవ ధ్యేయః।
శివంకరః । అత్రిః ఈశోవా । అత్రిః ఈశవాక్ ఛందసి వనిసౌమకావ్యమితి
చేతి । వనిపత్రిత్యయః । ఏక ఏవరుద్రోనద్వితీయాయతస్థ ఇతిద్యావా భూ
మీజనయన్ దేవ ఏక ఇతి సశివఏకో దేవ ఇతి ప్రత్యహం దేవ ఏక ఇతి
మేకం పురుషం రుద్రమితి ఏకో రుద్ర ఉచ్యత ఇతి శివస్యైకత్వమాహుః॥
శైవే॥ అనేనైవతు దేహేన । రుద్రసంస్థాప్య తేక్షితౌ । పాపహాస
ర్వమర్త్యానాం । సల్లాపాద్దర్శనాదపి । అప్రమేయస్సదారుద్రం । సను
రుద్రఇవభూతలె । పాపహాసర్వమర్త్యానాం । దర్శనాత్స్పర్శనాదపి॥
విష్ణు నారద సంవాదే॥ దర్శనాచ్ఛివభక్తానాం । సకృత్సంభాషణాదపి ।
అతిరాత్రస్య యజ్ఞస్య । ఫలంభవతినారద॥ శివధర్మే॥ గంగాస్నానస
తుంపుణ్యం । దర్శనాత్ శివయోగినాం । సర్వతీర్థాభిషేకేభ్యః । త
త్సంభాషణముత్తమం । పూజితశ్శివయోగిస్యా । త్సర్వేదేవాః ప్ర
పూజితాః । చతుర్వేదధరోవిప్రః । శ్శివభక్తివివర్జితః । నరోనరక
గామిస్యా । త్తస్యసంభాషణాదపి । స్కాందే॥ విష్ణుశాపోపశమనాధ్యా
యే భృగుః॥ ఏచదండితిదండాద్యా । ఏకభక్తాహారేత్వయి । తేద్య
షామండినస్సంతు । దృష్టాశ్చనరకప్రదాః । యేనరాభోజఇష్యంతి ।
సంభాషంతేనపండితాః । తేపిస్థాస్యంతినరకె । యావదాభూతిసంప్లవం
ఈశ్వరస్య విష్ణోవిజ్ఞాపనం॥ తేర్విషమండీకృతాస్తేన । దర్శనాదపి పాప
దాః । శయనాసనవస్త్రాది । దానాదవ్యధి వాదనాత్ । తేషాంమహా

కార వాదిగమనం తేనకీర్తితం శ్రుతి బ్రహ్మఋషిణాచాథ । యా
వథాభూతసంప్లవం । విష్ణోశ్వరేణాజ్ఞప్తం॥ మదాశ్రిమరతా ద్వే
ష్టి । యశ్చమాం ద్వేష్టిమాధవ । మదాశ్రిమరతా స్తౌతి । య
స్యమాంస్తౌతినిర్మలః । కింతుమేనమయం కృత్వా । నేతేశ్రిణాచ్ఛకనా
న్యథా । యచతుపాలఇష్యంతి , తద్భక్తాస్తే వికల్మషాః। ఏచాప్యపహసి
ష్యంతి। పాషండాస్త్రిజనార్దనాం । సంభాషణాదపి హరె తేషాంతో
షోమహాస్నఋణాం అస్మిన్న ర్థైలైంగ్యే॥ భవనాదానసాధ్యానాత్సంపర్క
సహభోజనాత్ । సంచరంతిమహాఘోరె । నరకేకాలమక్షయం ।
విశ్వేశ్వరువాచ । అద్యప్రభృతి శృణ్వంత శుభముక్తమఘోషణం ,
సువృత్తోదుర్జనీతోవా । శివభక్తః ప్రిభుర్మమ। మమవాచాసకృద్దే
వ ప్రతిజ్ఞాతంధరాతలే , పతితోపివిముచ్యేత। మద్భక్తోవిద్యయామమ ।
చండాలవాటికాయాంవా । శివభక్తస్థితోయది । తచ్ఛ్రేణిశివలోకస్యా ।
తద్గృహంశివమందిరం । కీటకేష్వపిదేశేషు । యత్రిమాహేశ్వరోజనః॥
మనాక్ప్రిపన్నోవసతే । కాశీక్షేత్రసమంతుతత్ । యస్మిందేవీవసేన్ని
త్యం , భూతిశాసనసంయుతః। సోపిదేశోభవేత్పూతః। కింపునస్తస్య
మందిరం । పాతకేస్వమనుప్రాప్తే ॥ శివభక్తగృహంవ్రిజేత్ । యాచ
యేదన్నమమృతం । తదలాభేజలంపిబేత్ । సదూరమపిగంతవ్యం । య
త్రమాహేశ్వరోజనః। ప్రియత్నేనాపిద్రష్టవ్య । స్తస్యసన్నిహితశ్శివః।
యస్మిన్ కస్మిన్ స్థితో భక్తో । భూతిశాసనసంయుతః। తత్రతత్రి స్థితా
గంగా ప్రిభావాచ్ఛాసనస్యవై । అంత్యజోవాధమోవాపి । మూర్ఖో
వాపండితోపివా । యస్మిన్ దేశేవసేన్నిత్యం , భూతిశాసనసంయుతః గ
తోయదృచ్ఛయావాపి । సర్వతీర్థైస్సమాగతః। నాహంవసామికైలా
సె। నమేకాంచనమందిరె । మద్భక్తాయత్రితిష్ఠంతి , తత్రితిష్ఠామిపా
ర్వతి । స్వయంభూర్యత్రివాలింగం । యత్రివాశివయోగినః। తత్రియో

జనపర్యంతం । వారణాస్యాసమంతతః । లింగాద్ధస్త్రశతంసాగ్రం । శివ క్షేత్రంసమంతతః। మనః జైస్థాపితేలింగే। క్షేత్రమానముదీరితం । స్వాయంభువేసహస్రంస్యా । ద్వార్షేయేచతదర్ధకం । తత్రపంచత్వమాప్నూవై । శివసాయుజ్యకారణం । శివక్షేత్రసవాపస్థా । శివసేవాప్తమార్గతా । పతితానంత్యజాన్వాపి । స్పృష్ట్వావస్నానమాచరేత్ । గ్రామేవాయదివారణ్యే। జలేవాపిస్థలేపివా । యత్రవాదృశ్యతేలింగం । సర్వతీర్థానితత్రవై। శివలింగంసమీపస్థం । యత్రోయంపురతః స్థితం । శివలింగమితిజ్ఞేయం । తత్రస్నాత్వాశివంవ్రజేత్ । తస్యశివప్రాప్తిరుదాహృతా । తస్యోదాహరణమాహ । పురాతు సూకరః కశ్చిత్ । శ్వానంస్పృష్ట్వాభయాత్పథి । ప్రసంగాచ్ఛిన్నదేహంతు । శివతీర్థావగాహ్యతే । యత్రత్వందేవ దేవేశ। పూజ్యతే సుకృతాత్మభిః। నతత్రదేశ దుర్భిక్షం। నచమారీప్రవర్తనం । శ్మశానం తద్గృహంఘోరం । సదేశః పవిత్రభూమికా । మ్లేచ్ఛాస్సర్వేపితే లోకా । శివోయత్రన పూజ్యతే । అస్మిన్నర్థే శతరుద్రీయే । దశానువాకే । విశ్వంపుష్టంగ్రామే అస్మిన్ననాతురం । రుద్రాధ్యాయీ వసేద్యత్ర। గ్రామేవానగరేపివా । నతత్రక్షుత్ప్రసాద్యా । దుర్భిక్షవ్యాధయోపిచ । తస్మాత్కారణాత్। యస్మిన్ క్షేత్రేశివోనాస్తి। నాస్తిమాహేశ్వరోజనః।తచ్ఛస్థానంనగంతవ్యం । వేద్యంనదవనాంతరం । ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిపురాణాదివచనప్రమాణాత్ చండాలపుల్కన శ్వపచాద యోపిభక్తియుక్తాః తదీయ ప్రసాదోపజీవినశ్చయే కేచనసంతితే ఏవశ్రేష్ఠాః। తఏవకులీనాశ్చతైస్సహ సందర్శన సంభాషణ సహభోజనాది క్రియాః నకర్తవ్యాః॥ఇతిశ్రీ వీరమాహేశ్వచారసారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే వీరశైవనామ నవమ ప్రకరణం సమాప్తం॥

వీరమాహేశ్వరమాహాత్మ్యం.

శ్రీవీరమహేశ్వరమాహాత్మ్యం వక్ష్యామః। శివభక్తామహాత్మానః। శివార్చన పరాయణాః। సంయుతాధర్మసంపన్నా। సర్వార్థాన్సాధయంతి తే। సర్వద్వంద్వసహాధీరా। నిత్యముద్యుక్తచేతసః। పరోపకారనిరతా। గురుశుశ్రూషణేరతాః। ఋజవోమృదవస్వచ్ఛా। అనుకూలాః ప్రియంవదాః। శాంతాస్మితముఖాభద్రాః। నిత్యంస్వాగతవాదినః। అల్పవాచస్సువక్తార। శూరాస్త్యాగవిశారదాః। అమానినోబుద్ధిమంత। స్త్యక్తస్పర్ధాగతస్పృహాః। శివాచారసమాయుక్తా దయాదాక్షిణ్యగోచరాః। దంభమాత్సర్యనిర్ముక్తా। యథాతథ్యాభిభాషణః। సంవిభాగపరాఃప్రాజ్ఞాహ్యశఠాశ్చ హ్యకుత్సితాః। జనేషువాచామతినా। నచరోషవశానుగాః। భవంతిచామలాత్మానః। సుస్మితాసాధుసేవినః। నపాదపాణివాక్చక్షు। శ్రోత్రశిశ్నవశానుగాః। చపలానినకుర్వంతి। సర్వవ్యాసంగవర్జితాః। ఏతాంతాంభక్తిమాస్థాయ। గుణేష్వతేషువర్తినః। పూజయంతి శివంనిత్యం। పరాపరవిభూతయె। లింగద్వయంసమాఖ్యాతం। చరంచాచరమేవచ। చరంప్రితివిఖ్యాత। మచరంపార్థివాదికం। చరేసదావసత్యేవ। ప్రీతియుక్తోమహేశ్వరః। అచరేమంతిసంస్కారై। ద్విజయోర్నిత్యంసదాశివః। స్థావరంజంగమంచైవ। ద్వివిధంలింగముచ్యతే। జంగమంస్యావ్యమానేన। స్థావరంనిష్ఫలంభవేత్। ఉపవీతసహస్రేభ్యో। బ్రహ్మచారీవిశేష్యతే। బ్రహ్మచారి సహస్రేభ్యో। వేదాధ్యాయీ విశేష్యతే। వేదాధ్యాయీసహస్రేభ్యో। అగ్నిహోత్రీ విశిష్యతే। అగ్నిహోత్రిసహస్రేభ్యో। యజ్ఞయాజీవిశేష్యతే। యజ్ఞయాజీసహస్రేభ్యో। సత్రియాగీఃశేష్యతే। సత్రయాగీసహస్రేభ్యో సర్వవిద్యార్థపారగః। సర్వవిద్యార్థవిత్కోట్యా। శివభక్తోవిశేష్యతే। కించిద్వేదమయంపాత్రం। కించిత్పాత్రంతపోమయం।

అగమిష్యతితత్పాత్రంతత్పాత్రంతారయిష్యతి।సర్వేషామేవపాత్రాణా।మి తిపాత్రంమహేశ్వరః।పతనాత్త్రాయతేయస్మాత్। అతీవనరకార్ణవాత్। తస్యపాత్రస్యమాహాత్మ్యాద్దానమణ్వపిచాక్షయం।తస్మాత్తస్మైమహాదేయ। మప్రమాణ ఫలార్థిభిః। శివభక్తస్సదా స్కంద । శ్వపచోపిమమ ప్రియః। నతస్మాదధికంకించి। ద్విద్యతే పాత్రముత్తమం। అసంయత స్య యంసోయం। సర్వావస్థాంగతోపివా।యోవా కోవాశివే భక్తః। శ్శివవత్పాత్ర ముత్తమం। గుణవత్పాత్రపూజాయాం। పరంశాసన పూజనం। శాసనం పూజయేత్తస్మా దవిచారం శివాజ్ఞయా । పాత్ర శాసన యోర్మధ్యే। శాసనంతు విశిష్యతే। తస్మాచ్ఛా సనమేవాదౌ పూజ్యం యత్నాచ్ఛివోయథా। సర్వాచారవిహీనోపి। వర్ణాశ్రమ వివర్జితః। భక్తిలేశయుత స్కంద। మత్ప్రియస్సగుణాధికః । తస్మా త్పూజ్యోనమస్కార్యో। వర్ణాశ్రమపరాయణైః। వర్ణాశ్రమపరిభ్ర ష్టో। శివేభక్తిపరాయణః। నిత్యంనైమిత్తికంకామ్యం। నిర్మలంచచ తుర్విధం। దానంపాత్రప్రదాతవ్యం। నవాన్తేపుణ్యమాత్రకం। హర స్యప్రీణనార్థంచ। శివభక్తాయదీయతే। దానంతద్విమలంప్రోక్తం। కేవలంమోక్షసాధనం। తస్మాత్పాత్రతమంజ్ఞాత్వా। శివభక్తమకల్మ షం। తస్మైసర్వంప్రదాతవ్యం। అక్షయంఫలమిచ్ఛతా। విప్రాణాంవే దవిదుషాం। కోటిసంభోజయత్ఫలం। భిక్షామాత్రప్రదానేన। తత్ఫలం శివయోగినః। శివయోగిగృహేయస్య। భిక్షాంగృహ్ణాతిసత్కృతః। కు లంతారయతేతస్య। సప్తసప్తచసప్తచ। శివభక్తంసమాయాంతం। దృష్ట్వైవగృహసంస్థితా। క్రీడంత్యోషధయస్సర్వా। యాస్యామఃపర మాంగతిం। నాహంతథాద్మియజమానహవిర్వితానై। శ్చ్యోతద్ఘృత ప్లుతమిదం హుతభుఙ్ముఖేన। యజ్జంగమస్యపరతశ్చరతోనువృత్త్యై। తృ

ప్త్రిర్నమహ్యావహితైర్నిజకర్మపాకైః। క్షీయంతేచవరారోహే । త
పోయజ్ఞక్రియాదయః। నక్షీయంతేవరారోహే । శైవవక్త్రేహుతంవ
హిః। నైవేద్యంపురతోన్యస్తం । దర్శనంస్వీకృతంమయా।తస్యభక్తస్య
జిహ్వాగ్రేహ్యశ్నామికమలోద్భవ । యత్రభుంజీతభస్మాంగీ। మూర్ఖో
వాపండితోపివా । తత్రభుంక్తేమహాదేవ । స్వపత్నీకోవృషధ్వజః। బ
హునాత్రకిముక్తేన । శివభక్తంతు భోజయేత్ । శివభక్తోయథాభుంక్తే।
సాక్షాద్భుంక్తే సదాశివః॥ శివస్యపరిపూర్ణస్య । కిన్నామక్రియతేనరైః।
యత్కృతంశివభక్తానాం । తచ్ఛివస్యకృతంభవేత్ । భక్తప్రియోహంస
తతం । యథార్థంక్రౌంచసూదన । తస్యసంపూజనాద్వత్స । పూజి
తోహంనసంశయః । నమే ప్రియశ్చతుర్వేదీ। మద్భక్తశ్శ్వపచోపివా।
తస్మైదేయంతతోగ్రాహ్యం । నచపూజ్యోయథాహ్యహం । శివభక్తాయ
యద్జ్ఞానం । భక్త్యాదత్తంయదర్చితం । తదాహంచానుగృహ్ణామి।
తేనానంతంతదుచ్యతే । సకృల్లింగార్చకందత్వా । వస్త్రమాత్రంయ
దృచ్ఛయా। యేకచ్ఛత్రంభవేద్రాజ్యం । శివసాయుజ్యమాప్నుయాత్।
వాసాంసిచవిచిత్రాణి । సారవంతిమృదూనిచ । శివయోగరతేదే
యం। తస్యదానఫలంశృణు । యావత్తద్వస్త్రతంతూనాం । పరిసం
ఖ్యాచయావతీ । తావద్వర్షసహస్రాణి । రుద్రలోకేమహీయతే ।
సకృల్లింగార్చకేదత్వా । సువర్ణమణుమాత్రకం । దేవేభ్యఃపూజ్య
తేసమ్య । గ్గణముఖ్యోగణేశ్వరః। సకృలింగార్చకేదత్వా । భూమింగో
ష్పాదమాత్రకాం । భూలోకాధిపతిర్భూత్వా । శివేనసహమోదతే ।
సకృలింగార్చకేదత్వా । ధేనుంబహుపయోధరాం । రుద్రలోకేనివా
సంహి।యావద్రోమాణితత్పశోః। ఫలమూలంచభక్తాయ । శాకానివివి
ధానిచ । శ్వపచశ్శివభక్తాయ । దత్త్వామోక్షమజన్మభాక్ । తస్మాత్పూ
ర్వాదిదానేషు । దాతామద్వంశజశ్శివే । అథ్యోవాథపరిద్రోవా । స్వ

తచ్ఛక్త్యా మహదర్చయేత్ । విత్తైర్న్యాయార్జితైరేవ । భక్త్యా దేవంస
యేత్ । భక్త్యా విత్తానుసారేణ । శివముద్దిశ్య యత్కృతం । అల్పే
తివాతుల్యం । పుణ్యమాహాత్మ్యదర్శిభిః ॥ భక్త్యా పరిచోదితం కుర్యా
ల్పవిత్తో విమానవః । సర్వస్వమపి మోహాద్యా । చ్ఛ్రద్ధావిభక్తిర్వివర్జి
సత్తేన ఫలభాఙ్న స్యాత్ । భక్తిరేవాత్ర కారణం । చిత్తం చిత్తానుసా
రేణ । తదా తస్య భవిష్యతి । శ్రాశైవార్ణాయుధిగ్రాసం । వ్యక్తం దాత
దర్థినః । యది నామ న శక్తిస్స్యాత్ । శ్రీం పాత్రే యోఽర్థినే గృహ
కం వాక్యం స్వపిసత్థాని । ప్రియమాణ్యానుగతానిచ । ప్రీత్యా ద్వా
గమనం । స్వాగతం ప్రియభాషణం । స్వాగతం చాన్నపానం చ । ము
స్యోపాసనపూర్వకం । అతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతినివర్తతే । స
స్య దుష్కృతం దత్త్వా । పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి ॥ అదత్తదోషాచ్చ
వేద్దరిద్రో । దరిద్రదోషాత్కరోతి పాపం । పాపాదవశ్యం నరకం ప్రయా
తి । పునర్దరిద్రః పునరేవ పాపీ ॥ ద్వారం ద్వారంచ సంతతం । భిక్షుకాః
పాత్రపాణయః । దర్శయంతో హ్యదాతౄణాం । భవేత్ఫలమీదృశం । య
ద్యదిష్టసముత్కృష్టం న్యాయపాత్రేచ యద్భవేత్ । శివాయ తం నివేద్య
స్యా । భక్త్యానంతఫలార్థిభిః । యద్యదాత్మహితం లోకే । తత్తద్ద్రవ్యమ
వంచయేత్ । శివలింగార్పణో భక్త్యా । తత్రాంతు స్వామి సుపాత్రకే । న్యా
యార్జితస్య విత్తస్య । త్యాగసమీచక్షణాం । తటాకోదర సంస్థా
నాం । పరివాహ ఇవాంభసాం । అథాన్యాయార్జితైశ్చాపి భక్త్యా చేచ్ఛివ
మర్చయేత్ । న తస్య ప్రత్యవాయోఽస్తి । భావేన శ్రేయసః ప్రభుః । న్యా
యార్జితైరపి ద్రవ్యైః । అభక్త్యా పూజయేద్యది । న స తత్ఫలమాప్నోతి ।
భక్తిరేవాత్ర కారణం । యదిష్టం బహురూపాదే । నరస్యాపి ప్రియవాదినః ।
దానం న త్యాగమం నాస్తి । భావ్యతే సాధుభిః కృతం । ఇతి ॥ జననంతో జ
నితసుతానాం జనైవృద్ధాత్మ సనాతనం గా । మోహాదిపాహ్యపహావదే

దృశ్యేచ పశ్చేత్తస్యనాస్తీతి । దానంభోగోనాశస్తిస్రోగతయోభవంతివిత్త స్య । యోనదదాతినభుంక్తేతస్య । తృతీయాగతిర్భవతి । త్యాగంభో గంచవినాధనసంస్థితి మాత్రేణహియదిధనినః । వయమపికిమితినధని నస్స్మ ఇతినహ్యకాంచనోమేరుః । పిబంతినద్యస్స్వయమేవనాంభః । ఖాదంతిన స్వాదుఫలానివృక్షాః । పుష్కరంధరోనక్వచిదత్తిసస్యం । పరోపకారాయ సతాంవిభూతిః ॥ ఇంద్రియార్థప్రవేశంసాధనం । సర్వస్వందీయతేసద్భిః ధర్మార్థకామమోక్షాత్రించ । తద్దానంమరణోపమం । దానంవిత్తాదృతం వాచః । కీర్తిధర్మౌతథాయుషః । పరోపకరణంకాయాత్ । అసారా త్సారముద్ధరేత్ ॥ ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసో మనాథభాష్యే వీరమాహేశ్వరాచారమాహాత్మ్యం నామదశమప్రకర ణంసంపూర్ణం ॥

ఇతరదేవతాపరిత్యాగమాహాత్మ్యస్థలం

ఇతరదేవతాపరిత్యాగమాహాత్మ్యం కథ్యతే ॥ సర్వేతరదేవ తాపరిత్యాగేనశివైకనిష్ఠయాధ్యానపరినిష్ఠామోక్షహేతుకం । తదేవంహ్యు పదిశతిఅథర్వణవేదస్యాంశేప్రాయమాహ । అథర్వణవేదే । ఈశానశివ ఏకోధ్యేయశ్శివంకరః సర్వమన్యత్పరిత్యజ్యేతి । అత్రఈశానః । అత్ర ఈశానః ఛందసివనిసోమకావ్యమితిచేతి వని పరిణ్యయః । ఏకఇతి । ఏకఏవరుద్రోనద్వితీయాయతస్థఇతి । ద్యావాభూమీజనయన్ దేవ ఏకస్సర్వమపోజీవశ్చేతి । ప్రత్యాహందేవమేకఇతి । తమేకంపురుషంరు ద్రమితిఏకోరుద్రోవివక్ష్యతే । ఇతిశివస్యైకత్వమాహుః । పశూనాంరుద్రం యజ్ఞేతేతిబ్రహ్మాదయఃపశవఇతి । రుద్రఃపశూనామధిపతిరితి బ్రహ్మాను ద్రశబ్దయోఃపర్యాయతా । ఏకోహివైరుద్రోనద్వితీయాయతస్థఇతి ఏక మేవాద్వితీయం । బ్రహ్మేతిపదస్వరసమానాభ్యాం శ్రుతిభ్యామద్వైవ

స్యామఇతి ఘో౽శివలక్షణమోశ్రుతి సిద్ధయోగీశ్వరతన్వోః కార్యభే దోస్తి। బ్రహ్మగీతాయాం ॥ అలింగమేకమవ్యక్తం। లింగంబ్రహ్మేతిని శ్చితం। పరమాయనమఃపరమ। లింగాయనమఇతి। తస్మాత్కార ణాత్। సకలనిష్కళాత్మకశ్శివఏకోధ్యేయః। పూజనీయశ్చహంసోపని షది। అరూపేభావనానాస్తి। యదృశ్యేతద్వినశ్యతీ। అదృశ్యాదృ శ్యరూపత్వే। తదానేవాంతదాభ్యసేత్ ॥ శివసంకల్పోపనిషది ॥ యో సౌసర్వేషువేదేషు। పఠ్యతేహ్యజఈశ్వరః। అకాయోనిష్కలోహ్యా త్మా। తన్మేమనశ్శివసంకల్పమస్తు ॥ సూతగీతాయాం ॥ ఘృతకాఠిన్యవ న్మూర్తిః। సచ్చిదానందలక్షణా। శివాదన్యస్తునైవాస్తి। శివఏవహి సౌసదా। దేవాస్సర్వమునిశ్రేష్ఠాః। శివస్యామితతేజసః। అంబికా యాః పతేశ్శంభోః। ప్రత్యక్షాకరబిల్వవత్ ॥ సర్వోపనిషదామర్థః॥ శివఏవనచాపరః ॥ ఏకఏవహితజ్జ్ఞానం। తదాజ్ఞానస్యశాసనం ॥ ఆదిత్యపు రాణే॥ తత్త్వంయద్భగవతో। రూపమీశ్వరశూలినః। ప్రదేశాంతి రే॥ అక్షరం పరమంవ్యోమ। శైవంజ్యోతిరుమాపతిః। ఇత్యాదిశ్రు తి పురాణవచనాత్। శివఏవపూజ్యోభవతి। యజుర్వేదే॥ రూపఏక స్యఇతవం మహిమానంవ్యాచష్టే। అథర్వణవేదే॥ ముఖానితేపశుప తేయానిచత్వారింపితె రూపాయసదృశ ప్రతిభిన్నాయతేనమః। ఏకం ముఖత్రితయమీశ్వరలోచనానాం। చత్వారిదోషివిశదంవపురద్భు తంతె। అత్యంతమేవభజతాముపకారహేతో। నానాభవంతితసవ స్తదదివ్యరూపాః। అనీశ్వరత్వాదేవశరీరమీశ్వరస్య మాత్రింవర్ణశ మిత్యాహుః। అంగైస్థిరేభిరితిరూపమనీశ్వరంతె। భూరీణితానిచభుజం గమమూలధారిః। యజుర్వేదే॥ స్థిరైరంగైస్తుష్టువాగ్ంసస్తనూభిః॥ ప్రదేశాంతరే॥ స్థిరైరంగైపురురూపఉగ్రఇతి। హూహమోపమంత్రః। పురురూపః బహురూపః భూరీణితానిచేతి అవ్యయానిఅజాతః। ఇత్యే

వమాదిశ్రుతేః। విగ్రహావిషయతాం నిత్యమిత్యుక్తం । యజుర్వేదే॥ అజాతఇత్యేవంకశ్చిద్భీరుఃప్రపద్యే శివ ద్యేపద్రియత్తే దక్షిణంముఖం తేన మాంపాహినిత్యం । ప్రదేశాంతరే॥ జాబాలశాఖాయాం । ప్రత్యంజ నంతిష్ఠతి సమ్ముఖాంతకాలే ఏకఏవరుద్రో నద్వితీయాయతస్థే। నబ్రహ్మా నవిష్ణుర్నసూర్యోనాగ్ని ర్నచంద్రోనచతారకాః । అస్మిన్నర్థే స్కాందే॥ విష్ణుసంజ్ఞాహ్యసంఖ్యాతా। హ్యసంఖ్యాతాపితామహాః। అసంఖ్యాతాసురేంద్రాశ్చ। నిత్యఏకోమహేశ్వరః। ఆదిత్యపురాణే॥ అసంఖ్యాతానసంక్షిప్తాః। ప్రధానాదవ్యధిష్ఠితాః।అసంఖ్యాతాశ్చకాలాశ్చ।హ్యసంఖ్యాతాః పితామహాః। అసంఖ్యాతాశ్చహరయో।నిత్యఏకోమహేశ్వరః॥ త్వంవిశ్వకర్తాతవనాస్తికర్తా । త్వంవిశ్వభర్తాతవనాస్తిభర్తా । త్వంవిశ్వహర్తాతవనాస్తిహర్తా। త్వంవిశ్వనాథస్తవనాస్తినాథః॥అస్మాత్కారణాత్ । బ్రహ్మాదిసకలదేవోహ్యపుంసాధ్యాతవ్యమేకమభిధాయశివంకరం త్వాం।వక్త్రవ్యమన్యదనపేక్ష్యవిమోక్షహేతు। మాథర్వణాఃపరిసమాప్తముకాచవేదః। అతఏవఆనీశ్వరాః అనర్వాణః । అనిత్యపరాన్వితా బ్రహ్మావిష్ణ్వాదిదేవతా నీశ్వరా అపవర్గపదందాతుమసమర్థాః తస్మాదీశ్వరః అనశ్వరసకలనిష్కళాత్మకః। సచ్చిదానందస్వరూపస్సదాశివః శివశంకరః శివఏవనిత్యంముక్తిప్రదః। సఏవముముక్షుభిః। పూజనీయః సఏకోధ్యేయస్సర్వమన్యత్పరిత్యజేత్యనేనదేవతాంతరపరిత్యాగోవిధీయతేఅస్మిన్నర్థే। పరాశరపురాణే। సర్వమన్యత్పరిత్యజ్య। శివఏవశివంకరః।ధ్యేయఇత్యాహపరమాశ్రుతిరాథర్వణీఖలు।మానవపురాణే।అథోముముక్షుభిస్సర్వే । సాంబస్సర్వేశ్వరావ్యయః। పరతత్వంవిశేషేణ । ధ్యేయఏవసదాహృది । తస్యశేషతయాధ్యేయా । బ్రహ్మావిష్ణ్వాదిదేవతాః। కదాచిదపిమోహాద్వై । స్వప్రధానతయానహి । సర్వమన్యత్పరిత్యజ్య । త్యాహచాథర్వణీశ్రుతిః। జ్ఞానయోగఖండే॥ ధ్యేయభేదేన

స్యావశ్యైవ । మ త్రమాధమభేదతః। ద్వివిధస్తత్రి దేవస్య । శివస్యధ్యా
నముత్తమం । విష్ణ్వాదీనాంతు దేవానాం । ధ్యానంచాధమమిష్యతే ।
అధోముముక్షుభిః ప్రాజ్ఞైః। శివఏవశివంకరః । ధ్యేయస్సర్వంపరిత్యజ్య।
శివాదన్యంతుదైవతం । అస్మిన్నర్థే। శ్రుతిస్సాధ్వీనమాప్తా । వేదవి
త్తమాః। క్వచిత్కదాచిద్దేవేషు । తదన్యాస్సర్వ దేవతాః। జ్ఞేయత్వే
నాపిచోచ్యంతె । ధ్యేయత్వేపితథైవచ । బహునోక్తేనకింవిప్రాః।
శివోధ్యేయశ్శివంకరః। శివాదన్యత్పరిత్యజ్య । దైవతంభుక్తిముక్తయె।
స్కాందె। జగామశరణం దేవం।సర్వభావేనశంకరం। సంత్యజ్యతృణవత్స
ర్వం । బ్రహ్మవిష్ణ్వాదికాంస్తథా।సౌరసంహితాయాం । సర్వాన్దేవాన్ప
రిత్యజ్య । యజేత్పంచాస్యమీశ్వరం । సర్వాన్మంత్రాన్పరిత్యజ్య । జపే
త్పంచాక్షరీంసదా । బ్రహ్మగీతాసు। విష్ణుభక్త్యాచమద్భక్త్యా । నాస్తి
నాస్తిపరాగతిః। శంభోర్భక్త్యైవసర్వేషాం । సత్యమేవమయోదితం।
కాళికాఖండె। శుకవత్పవిశ్వేశ । క్రీడామై కేవలంవయం । తయోస్తే
వనిమేషాభ్యాం । అస్మాకంప్రళయోదయౌ। సూతసంహితాయాం।
అథోమహాదేవశివాదిశబ్దం । పరంముదానిత్యమతంద్రితశ్చ । విహాయ
నారాయణనామపూర్వం । జపేదశేషాశుభనాశనాయ। సాంబపురా
ణె। నారాయణాదినామాని । నసాక్షాత్పరమార్థతః। నామానితిపరి
జ్ఞాన । మల్పస్యతపసఃఫలం । పరాశరపురాణె॥ నారాయణోహరిర్వి
ష్ణుర్ముకుందః కేశవోచ్యుతః। ఏవమేవాదినామాని । నైవతత్త్వపరాణి
వై । పరతత్త్వోపదేశస్య । సన్నిధాపతితాలమీ । శబ్దాః కథంచిద్యోగే
న । ప్రవర్తంతేనముఖ్యతః । విష్ణునారాయణాద్యైస్తు । నామభిస్స
కలైరపి । శ్రుతిస్మృతిపురాణోక్తైః । నోచ్యతేపరమంపదం । మానవపు
రాణె। నారాయణాదినామాని । విస్సృజ్యనవిచారతః। జపేచ్ఛివాదినా
మాని । సద్యోముక్తింయదీచ్ఛసి । నారాయణాదినామ్నాంనిర్వచనం।

కారణాగమే॥ ఆపోనారానరోరుద్రః పురుషః కృష్ణపింగళః। తత్స్వాన వస్త్రాఽయనం । తేననారాయణం స్మృతః । స్కాందే॥ ఆపోనారాఇతి ప్రోక్తా । నారావైనరసూనవః। తాయదస్యాయనం తేన । ప్రోక్తోనా రాయణస్స్వయం । లైంగ్యే॥ ఆపోనరస్యతనవ । ఇత్యపాంనామశుశ్రుమః । ఆపూర్యతాభినయనం । కృతవానాత్మనోయతః। అప్సు తే తేయు తస్తస్మా । దసౌనారాయణాస్మృతః। విపక్షిష్ణుర్గణాత్రిశ్చైవ । విష్ణునామ ప్రకీర్తితం। వసుదేవాత్మజస్తస్మా। ద్వాసుదేవఇతిస్మృతః। శివరహస్యే । విష్ణువాక్యే॥ దివ్యవర్ష సహస్రాంతే। జరరాత్రస్యధీమతః । అధోద్వా రాద్వినిష్క్రాంతో । భవామ్యహమధోక్షజః। ఏవమాదీనినామాని । పరతత్వాదివాచకః। వాయువీయసంహితాయాం । అల్పార్థేవాప్పరి త్యజ్య । కర్మణామనసాగిరా। తదేవసాంబంసగుణం। భజభావపురస్సరం। పరాశరపురాణే॥ విహాయసాంబమీశానం । భజంతేదేవతాంతరం । తేమహాఘోరసంసారే । పతంతిపరిమోహితాః। విహాయసాంబమీ శానం । యజంతేయదిముక్తయే । తేమహాతమసాక్రాంతా । నేతే షాంపరమాగతిః॥ శ్రు॥ దేవనికాయే దేవేష్వైశ్య బ్రాహ్మణ్యం । బ్రహ్మణోపాస్యత్వంచ ప్రపదమంత్రిసిద్ధమిత్యాహుః । తాత్పర్యసంగ్రహే॥ త్వంబ్రాహ్మణస్త్వముపధావనమేవకార్యం । త్వంబ్రాహ్మణైస్త్వ దితిరేనభవంత్యుపాస్యాః। అబ్రాహ్మణోసవరవర్ణినిషేవణేన । సంభా వ్యవయదినః ప్రపదంప్రమాణం । ప్రపదాభ్యోహిమంత్రి స్వామవే దే॥ సయథాత్వం దేవేషు బ్రాహ్మణో హ్యంమనుష్యేషు బ్రాహ్మణోవై బ్రాహ్మణము పధావత్యుపధావామితి । అస్మిన్నర్థే పరాశరపురాణే॥ తతోవిప్రస్యసంబంధః। శివేనైవహియుజ్యతే । శంకరాసర్వదేవానాంచ । వృషలాస్తుపురందరః। పితామహస్తువైశ్యశ్చ । క్షత్రియఃపరమోహరిః॥ బ్రాహ్మణోభగవాన్రుద్రః। సర్వేషాముత్తమోత్తమః॥ బ్రహ్మభా

వోహిరుద్రస్య । బ్రాహ్మణ్యం నైవపాతుజం । బ్రాహ్మణో వై సదాలో
కే । బ్రాహ్మణంచోపధావతి । మహాబ్రాహ్మణమీశానం । ఉపధావే
న్న చేతరం । సదాసహంతంమాత్మానం । విరూపాక్షంద్విజోత్తమః॥
అస్మిన్నర్థే॥ రుద్రఏవసదాసాక్షా । ద్బ్రాహ్మణోబ్రహ్మభావతః। బ్రా
హ్మణైఃపతితస్తస్మాద్బ్రాహ్మణోరుద్రఏవహి॥ప్రజానాం పాలకోరాజా । వి
ష్ణుస్సర్వస్యపాలకః। తేనరాజాహరిస్తస్య । బ్రాహ్మణ్యంత్వేవచాధికం।
జగద్విస్తరణేచైవ । కార్యవాన్భగవానజః। కేవలంవైశ్యఏవస్యా ।
న్నరాజానద్విజోత్తమః। రాజాధిరాజస్సర్వేషాం । స్త్ర్యంబకస్త్రిపు
రాంతకః। తస్యైవానుచరాస్సర్వే । విష్ణుబ్రహ్మపురోగమాః। శ్రీ॥
తస్మాద్బ్రాహ్మణానాం స్వకీయదేవతా మహాబ్రాహ్మణోరుద్ర ఏవసమూ
పాస్యః। యథాయజుర్వేదే॥ యోవైస్వాం దేవతామతియజతేప్ర
స్వాయైదేవతాయైచ్యవతేనా పరాంప్రాప్నోతి పాపీయాన్భవతి । ప్ర
దే శాంతరే॥ యోవాయథాదేవతాంయజ్ఞేముపచరతి దేవతాభ్యోవృ
శ్యతే। పాపీయాన్భవతి। అస్మిన్నర్థే॥ ఋగ్వేదే॥ మాత్వారుద్రచుక్రు
ధామానమోభిర్మాదుష్టుతీ వృషభమాసహూతీ। తాత్పర్యసంగ్రహే॥
దేహాంతరైస్సహానమస్తుతి హూతియస్తై । తోషామునాలమలమేవవిప
ర్యయాయ॥ కించతుల్యనమస్కారై । సఽరదేవతనామభిః। దృష్ట్వా
సదృశస్తుత్యా । సమానాహ్వానకర్మణా । సవయచుక్రునామత్వాం ।
సర్వదేవనమస్కృతం । ఇతిశ్రుతిస్మృతి పురాణేష్వపి పరమేశ్వరనామా
నమంతరేణస్తుతి నమస్కారా నహాశ్చాన్యదేవతాద్విజాతిభినదర్శనీ
యాః॥ ఇతిశ్రీవీరశైవమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారేశ్రీ సోమనాథభా
ష్యేతరదేవత్యాగోనామైకాదశప్రకరణం సంపూర్ణం॥

న మ స్కా రా ధి ప తి త్వం.

నమస్కారాధిపతిత్వంవక్ష్యామః॥ నమస్కారాధిపతిత్వం పరమే

శ్వరస్యైవేతి సోదాహరణమాహ॥ తాత్పర్యసంగ్రహే॥ దేవత్వాదేక
విషయాణి నమాంసిపుంసాం ।యస్మైనమశ్శ్రితి బలాదవధారయామః।
దేవాంతరేషువిహితాన్యపితాన్యమూని।స్రోతాంసిసాగర ఇవత్వయిసంప
తంతి॥ యస్మైనమశ్శ్రితిబలాదితి ద్వేశ్శ్రితిర్భతః। యస్మైనమస్తస్మైత్వా
జుష్టం నియునజ్మీతి । యస్మైనమశ్శ్రిత్యాధర్మమాహ । యస్మైనమశ్శ్రి
తనూద్యనమంన్వీనం త్వామేకాని యోజకము వాచపశోఃకపర్దిన।
అన్యాచదివ్య శిశుమారశిరోభవంతం । శక్యంతవిద్ధముభయేననమోవి
ధాతుం । యచ్ఛ్రుతని దేశాదుభయమపి నమోలక్ష్యత్వేనపరిసిద్ధం ।
కించదనువదం త్వేతదుద్దేశేన పశునియోజనం తదాత్మనాచశిశుమార
శిరోభవంత మితిదివ్యశబ్దేఽశిశు బ్రాహ్మణోత్తమాః। వర్తుళాశ్వద్ధపణా
ర్ధచంద్రదీపాదిలింగినః। భవేయుశ్శిద్ధయాసార్థం । లలాటేబ్రాహ్మ
ణోత్తమాః। స్వదారాగమనేచైవ । పరదారాపరిగ్రహే । భవేయు
రున్ముఖాయామం । సర్వదాబ్రాహ్మణోత్తమాః। విష్ణ్వాదిదేవతాస్స
ర్వా। విశిష్టాశంకరాదితి। భ్రాంతివిజ్ఞానసంపన్నా।భవేయుర్బ్రాహ్మణో
త్తమాః।పితృమాతృసుతభ్రాతృ।భార్యావిక్రయణస్తథాబంధువిక్రయణ
స్తద్వద్భవేయుద్బ్రాహ్మణోత్తమాః।దేవవిక్రియణస్తద్వ, తీర్థవిక్రి
యణస్తథా । ధర్మవిక్రియణస్తద్వ । ద్భవేయుద్బ్రాహ్మణోత్తమాః।
బౌద్ధేవార్హతమతేచైవ । పాంచరాత్రేత్వవైదికే । శాక్తేచదీక్షితా
యూయం । భవేయుబ్రాహ్మణోత్తమాః। పాషండిషునిధాన్యేషు ।
మార్గేషుశ్రౌతకేషుచ । శ్రిద్ధయాదీక్షితాయూయం । భవేయుర్బ్రా
హ్మణోత్తమాః। యుష్మాకంవంశజాతశ్చ । సర్వస్త్రీభిస్సహద్విజః। మదు
క్తార్థపరిమాణేన । భవేయుబ్రాహ్మణోత్తమాః। బహునోక్తేనకిం
సాత్రా । ఛ్ఛివేసంసారమోచకే । తత్సంబంధిషునర్వేషు । శ్రుతిస్మృ
త్యాదికేషుచ । యుష్మాకంవంశజాతానాం । యుష్మాకంచతథైవచ । శు

ద్భావస్తథైవాస్తు । శాపస్త్వమకృతోమయా, శివరహస్యే । పాపా
నామపి భావానాళ్యాదధీచశ్చాపిశాపతః। గౌతమస్యమునే శ్శాపా । ద
ధీచస్యచశాపతః। జన్మాంతరకృతాత్పాపా। దయమర్థోనరోచతి॥ ఇ
త్యాదిగౌతదమధీచాదిశాపహతాఋషయశ్చ తేషాంవంశజాశ్చనదర్శ
నీ యానసంభాష్యాః। వీరభద్రదక్షసంవాదే । ససర్జసహసారుద్రో।
వీరభద్రంగణేశ్వరం । తక్షణాదేవదక్షస్య । యజ్ఞవాటింహిరణ్మయం,
తందృష్ట్వాభితభీతోపి । దక్షోదృఢఇవస్థితః। క్రుద్ధవద్భవనం ప్రాహ ।
కోభవాన్ కిమిహేచ్ఛసి । తస్యతద్వచనం శ్రుత్వా । దక్షస్యచతురాత్మ
నః। వీరభద్రోమహాతేజాః। మేఘగంభీరనిస్వనః। స్వయంచాపిసమాలో
క్య । దక్షందేవైశ్చసర్త్విజం । అర్థగర్భమసంభ్రాంత । మలోభాదు
చితంవచః। వయంహ్యనుచరాస్సర్వే । శర్వస్యామితతేజసః। భాగాభి
లీప్సయాప్రాప్తా । భాగోనస్సంప్రదీయ్యతాం । అథవాతద్వదోస్మాకం।
సభాగఃపరికల్పితః। కథ్యతాకారణంతత్ర , యుధ్యంతాంవామయా
సురాః। ఇత్యుక్త్వాసైగణేంద్రేణ । దేవాదక్షపురోగమాః। ఊచుర్మం
త్రాః ప్రమాణంనో । నవయంప్రభవస్థితాః। తమధ్వరేప్రథమం
సందదానాహవీరభద్రం చికెతానానమోభిర్యేన పూర్ణంజగ్రహుః
ద్విశ్వహూపాజుష్టం దేవాఅమృతంభజంతి । అస్యార్థః। అధ్వరేయజ్ఞేప్ర
థమతం రుద్రం రుద్రశబ్దస్యార్థః రుక్ దుఃఖం ద్రావయతీతి రుద్రః
రుగ్దుఃఖందుఃఖ హేతుర్వాతంద్రావయతిన ప్రభుః । సరుద్రఇత్యుచ్య
తే । సద్భిఃశివతత్వార్థ వేదిభిః రుద్రశబ్దేన సంసారదుఃఖ నాశనః
పరమేశ్వరోభిధియ్యతిఇతి। సందధానాః।చేకితానాః దేవాః । ఏనవిశ్వరూ
పాజుష్టంహవిః నమోభిః జగృహుః।అత్రహవిశబ్దేనరుద్రోద్దిష్టంద్రవ్యమవ
గమ్యతే । జుష్టఃజుషి ప్రీతిసేవనయోః॥ ఇతిధాతోః। తస్మైపరమేశ్వ
శ్వరాయ సమర్పితం ఏతద్దేవానమోభిస్సహజగృహుః। గ్రిహాఉపాదా

నె ఇతిధాతోః స్వీకరోవగమ్యతె । రుద్రేణసేవితం భక్షితం పశ్చా
త్ప్రసాద రూపేణ భక్షయామాసురిత్యర్థః। తత్ప్రసాద భోగస్యఫల
మేవగమ్యతే । ఆమృతత్వం భజంతినవిద్యతే మృతిర్యస్యసః। అమృ
తః తస్యభావః అమృతత్వంపునర్భవరాహిత్యంభజంతె । అస్మిన్నర్థే
ఇమంపశుపతె అద్యబధ్నామి యజ్ఞసుకృతస్య మధ్యె అనుమన్యస్వ
సుయు జామజుష్టం దేవానామిద మస్తుమహ్యం । మంత్రైయూచుమ
రాయూయం తమోపహతచేతసః। ఏనప్రథమదాగార్హం నయజ
ధ్వంమహేశ్వరః। తథోక్తాఅపితె మంత్రైర్దేవాస్సంమూఢచేతసః। భ
ద్రాయనదదుర్భాగం।పరిహారమివలిప్సయా।యద్వాక్తవ్యంచపథ్యంచ
స్వవాక్యంతద్వ్యథాభవేత్ ।తథాతతోయయుర్మంత్రాః। బ్రహ్మలోకం
సనాతనం। అస్మిన్నర్థేశ్రుతిరప్యస్తి ॥ యజ్ఞేనవిష్టాస్సభికాఃపురస్తామాచు
మంత్రాస్సహాసాకుప్యమానాద్దృష్ట్వా వపుషా మధువాసదేవాః స
ర్వాః । శృణుధ్వం సయద్ధ్వమీశం । తస్మాత్ప్రమాణా దక్షలాధ్వరా
దిరాజస్య భాగంసదదుర్యథోక్తం । తస్మాద్భవిష్యంతి మహాతురాస్తెరు
ద్రేణ భద్రేణ గణాధిపేన । నేష్టేత్రసూర్యాససురాన్సహత్వేః।సేష్టేత
సూర్యాన సురాః సహార్వేజానీదితిముక్త్వా యజ్ఞే సవిష్టాస్సభికాః
పురస్తామాచు మంత్రాన హాసాకుప్యమానా దృష్ట్వా వపుషామధు
వాసదేవాః సర్వాః శృణుధ్వంస యద్ధ్వమీశం । ఇతిశ్రుతిస్మృతి
పురాణాదిషు మంత్రైఃపరమేశ్వర ఏవ ప్రథమ భాగార్హమితివదస్వ
పిశృత్వా దేవాః ప్రథమభాగార్హస్య రుద్రస్య నదదుర్భాగమితి ।
తదధ్వరేదక్షాదపిప్రతికూలస్థితాస్సర్వే దేవాస్సదాన భజనీయాశ్చనద
ర్శనీయాశ్చ। ప్రదేశాంతరె॥ అథోవాచగణాధ్యక్షో । దేవాన్విష్ణుపు
రోగమా । మంత్రాఃపరిమాణం నకృతా । యుష్మాభిర్బలదర్పితైః
యస్మాదస్మిన్మఖేదేవా । ఇద్ధంవసుమ సత్కృతాః। తస్మాద్యోజీవితైసా

ధ్వజం । అపన్యేషామి గర్వితం । ప్రదేశాంతరె॥ తథాసవజ్రిణం సూర్యం । రుద్రార్కరుద్రగణాగ్రణీః। భద్రోమూర్ధ్ని జఘానాశు । వామపాదేన లీలయా । అసిభిః పావకం భద్రః। పట్టిసైస్తు యమం యమీ। రుద్రాన్ని శావకూలేన । ముద్గరైర్వరుణాదృక్షైః । పరిఘైర్బహుతింవాయుం । టంకైష్ట కపరస్వయం । విబిభేద రణోవీరో । లీలయైవ గణేశ్వరః । తతోదేవ్యా సరస్వత్యా । నాసికాగ్రంసు శోభనం । చకర్తకర జాగ్రేణ। వేపమాతుస్తథైవచ । విచ్ఛేద చకుతారేణ । బాహుదండం విభావసోః । అగ్రితోద్వేం గులాజిహ్వా । మాత్రహవ్యాంలులావచ । స్వాహాదేవ్యాస్తథా దేవో । దక్షిణం నాసికాపుటం। చకర్తకర జాగ్రేణ । గుహాతస్తన చూచుకం । భగస్య విపులేనేత్రే। శతపత్రమ సమవిభే। ప్రసహ్యోత్పాట యామాసంభద్రికాళ్యాపురస్తథా। పూష్ణోదశన రేఖాంచ దీప్తముక్తావళీమివ। జఘానధనుషః కోట్యా। సతేనాస్రష్టవాగభూత్। తతశ్చంద్ర మసం దేవం । పాదాంగుష్ఠేనలీలయా క్షణాత్కృమివదాకృష్య । ఘర్షయామాస లీలయా । శిరశ్ఛేదవక్షస్య। భద్రః పరమ శోభనః।కోశత్యామేవ వైరిణ్యాం। భద్రకాళ్యైదదాచతత్ । తత్ప్రహృష్ట్యా సమాదాయ । శిరస్త్రాశఫలోపమం । సాదేవీకందుక క్రీడాం । చకార సమరాంగణే। శరేణార్ధేందు వక్త్రేణ । సవీరోధ్వర పూరుషం । మృగరూపేణ ధావంతం విశిరస్కంత ధాకరోత్ । అస్మిన్నర్థే లైంగ్యే। యజ్ఞస్యచ శిరచ్ఛిత్త్వా పూష్ణోదం శవినాశకః । వహ్నిహస్తహరసా క్షా। ద్భగనేత్రనిపాతనః । పాదాంగుష్టేన సోమాంగ । పేషకః ప్రభుసంజ్ఞకః । సరస్వత్యామహా దేవ్యా । నాసికోష్ఠాగ్రకృంతనః। ఉపేంద్రేంద్ర యమాదీనాం । దేవానామంగతక్షకః । సమస్తేషు ద్యభ్య ఇతి శ్రుతిః ॥యజుర్వేదె॥ తదేవ సంయోగైర్యా పాస్యుర్యదితత ద్రుద్రస్యధనుః । రుద్రస్యత్వేవ ధనురా

తిః శిరఉత్పిపేవ । ధనురాగ్ని విస్ఫురద్యో విష్ణోః శిరః ప్రతి ఛింద్య
హితతుష్మమితి పాపత । పపాతచతథా భూమౌ । విసంజ్ఞః పురుషో
త్తమః । పునరుద్ధాయ తంహంతుం । చక్రిముద్యమసప్రభుః । వ్యష్టం
భయతదీనాత్మా । కర్ణేనైవ స్తసంశిశుః। త్రిభిశ్చ ఘుర్జితం శార్ఙ్గం ।
ద్విధా భూతం పరిభోస దా । శార్ఙ్గకోటి ప్రసంగాశ్చ చిచ్ఛేద
శిరసి ప్రభుః । తమష్నమిలి ఫాపాత । శిరస్తస్య వరాననె । వా
యునా ప్రేక్షితంచైవ । ఘూర్ణజేనపి నాకినః । ప్రదేశాంతరె ।శార్ఙ్గ
కోటి పరిసంగాశ్చ । కేశవస్య మహాత్మనః। సశిరచ్ఛేద యామాస । వీ
రభద్రో మహాబలః । అరుణకేతకీ శాఙ్గిష్మాణం॥ రుద్రస్యతే ధనురార్థి
శిర ఉత్పిపేవ సప్రవర్గో భవత్తస్మాత్ । సప్రవర్గేణ యజ్ఞేన యజతె
శూలవేగ పరిరుగ్ణాచ్చ । చిన్నబాహూరువక్షసః । వినికృత్తోత్తమాం
గాంశ్చ । పేతురుర్వ్యాం సురోత్తమాః । నికృత్తబాహవః కేచిత్। కే
చిల్లూన వరాననాః। భాష్పావ దారితాః కేచిత్ । ని
పేతురమరాభుని । విశిఖోన్మాదగాత్రాశ్చ । బాహువిచ్ఛిన్న సంధిభిః।
ప్రవృత్తనయనాః కేచిత్ । నిపేతుర్భూతలేమృతాః। భూమింకేచిత్ప్రి
వివిశుః । సర్వశాన్పగుహాస్తథా। అపరేజగ్మురాకాశం । పరేచవివిశు
ర్జలం । తథాసంఛిన్నభిన్నాంగై । సవీర శిరసో బభౌపరిగ్రిస్త పరిజా
వర్గో । భగవానివ భైరవః । ఘర్షితాభూతబేతాలై । దారాస్యు
ర పరిగ్రహః । యథాకలియుగె జారై । బలేనకుల యోషితః । అరి
ష్టనేమినం సోమం । ధర్మంచైవ ప్రజాపతిం। బహుపుత్రం చాంగిరసం ।
భృశాశ్వం కాశ్యపం తథా । గళేప్రగృహ్య బలినో । అణవ స్సింహ
విక్రమాః । భర్త్సయంతో భృశం వాగ్భి । ర్వి జఘ్ను ర్మూర్ధ్నిము
ష్టిభిః । అహో విధివిపర్యాసో । హ్యశ్వమేధో మహాధ్వరః । యజమాన
స్స్వయం దక్షో । బ్రహ్మపుత్రః ప్రజాపతిః । ధర్మాదయసదస్యా శ్చరక్షి

తా గరుడ ధ్వజః। భాగాంశ్చ ప్రతిగృహ్ణాంతి ॥ సాక్షాదింద్రాద యస్సు రాః తథాపి యజ మానస్య । దక్షస్యాథ సహద్విజః । సద్యఏవశిరచ్ఛేద సాధున ంపద్య తేఫలంతస్మాన్నా వేదనిర్దిష్టం । సచేశ్వర బహిష్కృతః। నాసత్పరిగృహీతంచ । కర్మకుర్వాత్క్షాచన । కృత్వాతు సుమహ త్పుణ్యాం । ఇష్ట్వా యజ్ఞ శతైరపి । నతత్ఫలమవాప్నోతి । భక్తిహీనో మహేశ్వరే । కృత్వాతు సుమహాత్పాపం । భక్త్యాయజతి యశ్శివం సమహాపాతకై స్సర్వై । ర్ముచ్యతే నాత్రసంశయః। బహునాత్రకి ము క్తేన । వృథాదానం వృథాతపః । వృథాయజ్ఞావృథా హోమాః । శ్శి వనిందా రతస్యతు। తస్మాచ్య తె వీరసర్వై భద్రేణ నానాంగ హీనాశ్చ పరాజితాశ్చ దక్షస్యపక్షస్థితవిష్ణుముఖ్యాసురాస్తవర్జనియ్యాబభూవుః శివపక్షోద్యేయ శ్శివం శరస్సర్వమన్య త్పరిత్యజ్యేతి శ్రుతివచనాత్ ।శి వైకభక్తినిష్ఠైశ్శివ భక్తైర్దక్షాధ్వరా త్ప్రాగేవవిష్ణు పురోగమాస ర్వేదే వాస దానభజని య్యాః । యథావామనపురాణె ।తతస్సు కేశస్య యయా । తిమిరద్వీప కేసరీ । మహాంస్స్వ నశ్వరస్సూర్య । స్త్రద్వీఘా తమ చింతయర్ణ । పరమాక్రంద మాలోక్య పురుషాణాం కటంకటం। నమో భవాయ శర్వాయ ఇదముచ్చేరు ధీరయేత్ । తదాక్రందిత మాకర్ణ్య । చారణావన గోచరాః , హాహేతిచుక్రుశుస్సర్వే । శివ భక్తస్య తవ్యక్షః । తచ్చారణవచస్సర్వాం శ్రుతవాణ సర్వాగోప్యయః క్రుద్ధస్తుభగవంతంతం । భానుమంతమపశ్యతదృష్టమా త్రస్త్రిణేత్రేణ। నిపపాతతతోంబరాత్ । గగనాత్రపరిభష్టః । పదేవాయుని షేవితే। చా రణైర్వేష్టితోభాను । పరివిభాత్య బరాత్పృతణ । అర్ధపక్వంయథా తాలాఫలంకపిభిరావృతం । సర్వాగిమోత్తరె॥ రోగాశ్చవివిధాకారా । దేవలోకేవ్యవస్థితాః। పూష్ణోదశనవైకల్యం । భుజస్తంభంశచీపతేః। య

జ్ఞస్యహిశిరోరోగో । వరుణస్యజలోదరం । మార్తాండభానోఃకుష్ఠంచ ఘంటాకర్ణస్యశాపతః।తస్మిన్మఖేయజ్ఞభాగాభిప్సయాప్రాప్తైర్విష్ణుపురోగమై । దేవైస్సహాజగచ్ఛతుసిమయ్యవస్థితె ! సతిసపుదఃకింకరీ వ్యతిత్యేవ ముక్తస్య సూర్యస్య పరమేశ్వరస్య నిరాకరణ దోషేణతన్నేత్రో త్పాటనం దం తచ్ఛేదనంచాభూత్ । వామనపురాణే॥ సుకేశాభిదానస్య వీరశైవాచారనిరతస్య భక్తస్యాపకరణ దోషేణగగనాత్పరిభ్రష్టోభూత్ । సర్వాగమోత్తరే॥ వీరవ్రతాచారస్య ఘంటాకర్ణనామధేయస్య ప్రితథస్యశాపదోషేణ దందార్భుతంచ కుష్ఠరోగం చాభిప్రాప్తవాన్ తస్మాత్కారణాచ్ఛివస్యాపిశివ భక్తానామపి నానావిధాపకారీ సూర్యో విశేషేణ నభజనీయోన్యైన దర్శనీయ్యః। దత్తాధ్వరే వీరభద్రేణావ మానితాస్సర్వే దేవాః పరమేశ్వరస్య కృపావలోకనేనపునస్తత్తత్పదప్రాప్తిం నోలబ్ధవంతః। కిమితికేచిద్వదంతి । తధాన భవతి । పరమేశ్వరోపి తేషాం తత్తత్పద ప్రాప్తిం కృతవానపిదధీచి గౌతమాదిమునీనాంశాపఫలాని వృధానకరోతి । తత్కధం స్కాందే॥ విష్ణు శాపోపశమ నాధ్యాయే॥ పుః పరమేశ్వరేణ లబ్ధప్రసాదస్య విష్ణోర్భృగుశాపనిమిత్తాని దశజన్మాని నివృత్తాని భవంతికిం । తద్దైవపరమేశ్వరశాపోప హతస్య బ్రహ్మణశ్చాపి పునఃపరమేశ్వరస్య ప్రసాదనైవ పూర్వపదం లబ్ధవతోపి పూజార్హత్వం భవతికిం । తద్దేవదక్షశాపోహతస్య శశాంకస్యాపి పరమేశ్వరస్య ప్రసాదాత్ ప్రతివాసరం కళావృద్ధిం లబ్ధవతోపిక్షయ మోచనంభవతికిం । దైత్యాచార్యేణ శుక్రేణ కచః సప్రాపిణో పూర్వశాపఫల నివృత్తిర్భవతికిం । తద్వత్పరమేశ్వరా పరాధీనాం కృతప్రసాదోపి తత్తత్పదప్రాప్తిం కరోతి । శాపఫలాని వృధాన కరోతి॥

ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరచారాసారోద్ధారె సోమనాధభాష్యే నమ

స్కారాధిపత్యం దక్షాధ్వర నిరసనం సూర్యావలోకననిషేధశ్చ ద్వాద శ త్రియోదశ చతుర్దశ ప్రకరణంచ సంపూర్ణం॥

నా రా య ణో పా స క త్వం .

నారాయణోపనిషది । అథసర్వోపని షదాముపాసనో పాస్యపు రస్సరం నారాయణోపనిష దుక్తముపాస్యత్వం రూపయతి । సర్వాభిర ప్యు పనిషద్భి రుపాసనోక్తా నారాయణోపనిషదావరిభావయామః। నా రాయణోపనిషదిమహేశ్వరోపాసనవిషయాస్త్రి యోనువాకాసమా మ్నాయంతే । అణోరణీయానసహస్రశీర్షంబు ం సత్యమితితత్రప్ర థమానువాకోవ క్రమేణ వివిధ పరిణామ ప్రపం చాధిష్ఠా త్వ త్వేన తత్పరిణామ 'వత్త్రయా అణీయస్త్వాది గుణయుక్తం ఆత్మాధిష్ఠాత్వ త్వాత్ । బుతశబ్దే నాప్యుపచర్యమాణకర్మభిః వరామృష్టం నిరతిశయమభి మతాశాలిన ఇతి మహేశ్వరస్యాభిమత ఫలప్రదా తుః తస్యైవప్రాసాదాత్మాయదాత్మ జ్ఞాననిరతనిఖిలలోకః పశ్యతీ త్యుక్తం అత్రపువనిషత్ । శ్వేతాశ్వేతరాణాం । యదేవబింబం హృదయావలిప్తం । తదాత్మతత్వంప్రసమీక్ష్యదేహి । హ్యేకఃకృతా ధోర్భవతీ హ్యశోకః। యదాత్మతత్వేనతు బ్రహ్మతత్వం । దేవో పమోనేహాయుతం ప్రిపశ్యే । అజంధృవంసర్వతత్త్వైర్విశుద్ధిం । జ్ఞాత్వా సుదేవం ముచ్యతె సర్వపాపైః॥ ఇతి ఆత్మాజ్ఞానేన వికృతిసంబంధం విషాదమపహాయమహేశ్వర సాక్షాత్కారాద ఖిలై రపిబంధనైః క్లేశా దిభిర్ముచ్యత ఇత్యర్థః। మధ్యమానువాకె॥ తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా । అ ణీయోర్ధ్వావ్యవస్థితా । నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవభా స్వరా । నీవారశూక వత్తన్వీ । పీతాభాస్వత్యణూపమా । తస్యాశ్శి ఖాయామధ్యేచ పరమాత్మావ్యవస్థితః॥ తాత్పర్యసంగ్రిహె॥ మధ్యమా

ను వాకాభి హితస్య పరమపురుషస్య నారాయణస్య ఉపాస్యత్వా సం భవాదుపాసనత్వమేవ పరిశిష్యతె । ఇత్యాహ॥ నానాముపాసన ము పాస్యక దైవదూరే । తస్మాదుపాసకతయాపరి శేషసిద్ధిః । అంతర్వ్యవస్థి తగిరాపరమాత్మ నస్థే। శబ్దాదృతేపి విదితం త్వదు పాసకత్వం। శ్రు॥ వ హ్నిశిఖాయా నారాయణ సంబంధిత్వ మనంతరమే వోపపాదయామ ఇతినసుపరమాత్మ శబ్దఃపరమపురుషెశివేదృశ్య తె । ఆత్మానారాయణః పరఇతిసఏవశిఖావాక్యేకిం నదృశ్యతె । ఇత్యతఆహ । యస్యస్థితోపి హృదయేపరమస్త్వమాత్మా । యుక్తం నవస్య పరమాత్మ తయాభి ధానం । న్వేనస్వయం మనసి వహ్నిశిఖాంతరాళె । తిష్ఠత్యుపాస్య ఇతి హోసపదంనకస్యా । ఏకస్యైవ యుగపదుపాస్యో పాసకత్వా సంభవన్న త్వ స్యాత్రి పరమాత్మతయాగ్రిహం । ఆత్మానారాయణః పరఇతితుప రమాత్మాభిధానం । నారాయణస్య గౌణ ఇతిభావః । వుపాసకపురుష వర్ణనమపి ఉపాసనాయాం । శ్రద్ధాహేతురిత్యాహ । నారాయణస్య హృదయంనుపిరంపుహాగ్నిరగ్నె । శిఖాచ పరమాత్మపదంయదుక్తం సర్వోప్యుపాసనవిధేరయ మర్థవాదః । శ్రిద్ధావిశిష్ట పురుషా చరణా ద్విధేయః॥ ఇత్యాది నారాయణోపనిషద్వాక్య ప్రిమాణాన్నారాయ ణస్యో పాసకత్వమేవ సిద్ధం భవతి । తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే । పరమా త్మావ్యవస్థితః॥ ఇతివచనాత్ । పరమాత్మశబ్దః పరమేశ్వర పదంచ దృశ్యతె॥ తస్యోదాహరణమాహ। ఋతగ్ం సత్యంపరబ్రిహ్మ। పురుషం కృష్ణ పింగళం । ఊర్ధ్వారేతం విరూపాక్షం। విశ్వరూపాయ వైనమో నమః । శివసంకల్పో పనిషది । ఋతగ్ం సత్యం పరబ్రిహ్మ । పురుషం కృష్ణపింగళం । ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం । తన్మేమనశ్శివ సంకల్పమ స్తు । బ్రిహ్మబిందూపనిషది । నతత్పరబ్రిహ్మ విభాతినతత్ర దేవానరుష యోనపితరో ఈశతె ప్రతి బుధ్యస్వసర్వం బుధ్వానశివ ఏకో దేవస్సర్వ

భూతేషు గూఢస్సర్వవ్యాపీ। సర్వభూతాంత రాత్మా। అథర్వణవేదే॥ తత్పరబ్రహ్మ సవకోరుద్రిస్స ఈశస్సభగవానమహేశ్వరస్య మహాదేవఇతి॥ యజుర్వేదే॥ నమః పరమాత్మచ పరతరాయచనమః॥ పరమాత్మనేచఇతి ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మేతి। కూర్మే॥ ఈశ్వరగీతాసు॥ అలింగమేకమవ్యక్తం। లింగం బ్రహ్మేతినిశ్చితం। కైవల్యోపనిషది॥ ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం। త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతం। ఇత్యాదివచన ప్రమాణాత్పర బ్రహ్మపరమాత్మా పరమేశ్వరఇతి శివస్యనామపర్యాయ స్తత్త్వాంతర వాచకం నభవతి। ఉపాసక ద్వేపి పరమపురుషస్య। పరబ్రహ్మాభిధాన ముపపద్యతే ఇత్యాహ బ్రహ్మోచ్యతే పరమసౌపరమంచతత్వం। జ్యోతిఃపరంచ పరమేశ్వరపద్మనాభః॥ తద్భావనైకరసికస్స్వ దనన్యభావో। మంత్రీయథా గరుడ భావనయాగరుత్మా। మధ్యమానువాకె। పరమ పురుషోపాసనముచ్యతె। తస్య పరబ్రహ్మత్వాదిభిరనెకై రుపాస్యధర్మైరభిధానాత్। అతఆహ। నారాయణస్యయహుపాస్యతయాభిధానం। మత్వాఫలంతదిహనోపలభేతకశ్చిత్। నను కేవల మన్యద్విశ్వం నారాయణఇతి। విశ్వాత్వమాంమాయతే వతేం విశ్వస్యేతి శివత్వవిశ్వపతిత్వమపిఅతఆహ। విశ్వాత్మనస్తుతిషు విశ్వపతిత్వవాదం। సంగచ్ఛతేస్తుతిరిహై వరథాంగపాణెః॥ విశ్వస్య పత్యురపి విశ్వతయాభి ధానం। నాలంగుణాగృహ్యాని కర్షహేతుః॥ విశ్వత్వవిశ్వపతిత్వ యోఃచ్ఛాయాతపయోరివపరస్పరవిరుద్ధయో రేకత్ర పరమసమావేశాసంభవః తద్విశ్వపతిత్వవాదస్తు తిరేవ। ఉత్కర్ష హెతుభిస్త వేనమప కర్షహేతుభిర్నిందతియచ్ఛకించి జ్జగత్సర్వ మితివచనాత్ । విష్ణోర్జగద్వ్యాపకత్వమెవసిద్ధం భవతి। ననుశివాదన్యోయ ముపాస్యః ప్రతీయ్యతె। నశివస్సేం ద్రిఇతిశివాదన్యతే వ్యస సంస్తవాత్ అతఆహ। త్వామంతరేణ నకథం

చిదుపాసనీయా్య । మన్యంబ్రపీతినశివస్తుతిం రంతకాలే । యద్బ్రహ్మ
శబ్దసమభివ్యవహారయోగా । సంహారకారిణి హరౌశివశబ్దగాహుః। స్థా
నం యథాంతరముపాప్తి రుపాసనోవా । యాసాపరాపరతయాద్వివి
థావిభూతిః । యద్వాపునర్విష మనేత్రిముపాసితవ్యం । నారాయణో
పనిషదాహత దత్రిసర్వం। దహంవిపాలతుమిత్యాదినాహృదయా కా
శాఖ్యం । స్థానముక్తం ఉపాసితవ్యమి త్యుపాసనం । సహస్రశీర్షకమి
త్యుపాసకః। సబ్రహ్మా॥ త్యాదినావిభూతిసేంద్ర సోక్షరః। పరమస్వ ఇం
ద్రిస్సోపిలోకః। ఇత్యాది నానులోపః పరమోక్షరఇతినారాయణస్యాభి
ధానం నారాయణందేవమక్షరం పరమంప్రభుః।ఇతిప్రత్యభి జ్ఞేయమాన
త్వాత్। ఉపాసకస్యసతోవ్యధికా రిత్వప్రదర్శనాయస్వరాట్।స్వస్మిన్
రాజితఇతి । ఈశ్వరాదీశ్వరః । పశుపతిః । పశవో నియూపా ఇత్యుపక్రి
మ్యత్వం స్వరాడనుమన్యతామితిశ్రుత్యం తద్దర్శనాత్ । సోయమీశ్వ
రః।తత్త్రధికారిభిఃబ్రహ్మాత్మభిస్సదాత్మభిస్తూయతఇతి।బ్రహ్మాధిభిస్త్వద్విభూత
యఇత్యాదివచనాదుపాసకోవిష్ణుః।ఉపాస్యశ్శివః।తృతీయ్యానువాకే।ఋతం
సత్యమిత్యాదినా నిరాలంబోపాసనాభావాదాలంబనవిశేషః। కృష్ణపింగళ
త్వాదిరూపం ప్రదర్శిత మితియద్దైవమీశ్వరోపాసనేనతత్పరమస్యాఉ
పనిషదః । కథంతర్హి నారాయణో పనిష దుపదేశతః । అతఆహ॥య
జ్ఞాత్మనా స్వయమనావృషిణోప వేష్టా। నారాయణోపిభవతావ్రతిపా
దయతా్ర । అత్రిదృష్టాంతమాహ । సూక్తంయథాపురుష దైవతమం
తకాలే । నారాయణార్ష మితితద్వ్యపదిష్ట మాహుః । నారాయణార్ష
మితియదాహసశౌనకర్షిః॥ నారాయణః॥ పురుషో దేవతేతి పురుష
స్యహరౌ సూక్తమితిచ పురుషేణ నారాయణే నేత్యాహస్తంబః। ఇద్ధ
మతి శయితమహిమ్నా పరమపురుషే ప్యుపాసనీయ్యః। పరమేశ్వరః।
తస్మాత్ । అణోరణీయాన్ సహస్రశీర్షకం ఋతం సత్యమిత్య నువా

కృత్రియ వచనప్రమాణాదుపాసకో విష్ణురుపాస్యశ్శివః। యజుర్వేదే॥ తవశ్రియెమరుతో మర్జయంతరుద్రియత్తే జనిమచారుచిత్రం। పదంయద్విష్ణో పరమం నిధాయెవిష్ణుః ప్రముఖ దేవాః। పరమేశ్వరస్యన మ్యగర్చనాస ఫలాదేవతత్త దైశ్వర్యఫలం ప్రాప్నువంతీత్యర్థః। తస్మాద్విష్ణుః పూజకః పూజ్యశ్శివః। అస్మిన్నర్థే॥ శివధర్మశాస్త్రే॥ ఇంద్రనీలమయంలింగం । విష్ణుఃపూజయతేసదా । విష్ణుత్వం ప్రాప్యతే తేన । సాద్భుతైకం సనాతనం । వాయువ్యసంహితాయాం॥ తతోజనార్దనస్తుష్టో । పరంప్రాప్యమహేశ్వరాత్ । జగామభాస్వరంరమ్యం । వైకుంఠం స్థానముత్తమం । సంస్తూయమానోదీప్తాంగై । ర్దేవైర్మునిగణైస్తథా । ధృతత్రిపుండ్రకోదివ్యైః రుద్రాక్షైశ్చవిభూషితః॥ శుశుభేసతతం విష్ణుః। భస్మదిగ్ధతనూలతాః। త్రిపుండ్రాంకితసర్వాంగో। జటామండలమండితః। ఇతితత్రైవవిష్ణువ్యావర్ణనం । బ్రహ్మాపూజయతేనిత్యం। లింగంశైలమయంశుభం। తస్యసంపూజనాత్తేన। ప్రాప్తంబ్రహ్మత్వముత్తమం। భూతిత్రిపుండ్రరుద్రాక్షః। జటామండలమండితః। అక్షమాలార్పితకరః। చతుర్వక్త్రః పితామహః। అస్మిన్నర్థే॥లైంగ్యే। పద్మపుష్పైసహస్రైశ్చ। పాదావభ్యర్చభక్తితః। పురతఃపరమేశస్య। స్థితవాన్మధుసూదనః। ఏకం న్యూనం సహస్రాణాంపుష్కరాణాంతు పుష్కరం । నారాయణస్వకంనేత్ర । మేకముద్ధృత్యవైతతః। తథాప్రభృతితంప్రాహుః। పద్మాక్షఇతిసువ్రతాః। కర్మణావేనయునంచక్రే। దత్తవాన్నీలరోహితః। ఇత్యాదివచనప్రమాణాదపి బ్రహ్మవిష్ణుశ్చపూజకౌపూజ్యశ్శివశ్చేన । ఇత్యభిసదంతి॥ ఇతిశ్రీ వీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే నారాయణోపనిషదర్థనిర్ణయో నామపంచదశప్రకరణం॥

—

ఊర్ధ్వశంఖపుండ్రనిరసనం వక్ష్యామః

బోధాయనస్మృతిః। నాంకయేన్న దహేద్దేహం। దహేచ్చేత్త్రా
పకారతః। నాధికుర్వంతి దగ్ధాంగాః। శ్రౌతస్మార్తేషుకర్మసు। గౌతమ
స్మృతిః। ఉత్తప్తలోహదండేన। నాంగం విప్రః క్వచిద్దహేత్। శాతాత
పస్మృతిః। అంకేషు నాంకయేద్విప్రో। దేవతాయుధలాంఛనైః। అంత
యేద్యదివా మోహాత్। పతత్యేవ నసంశయః। ఉత్తప్తలోహదండేన। నా
గం విప్రః క్వచిద్దహేత్। యమస్మృతిః॥ నాంకయేన్న దహేద్గాత్రం।
దేవతాయుధలాంఛనైః। దహనాల్లేఖనాద్విప్రః। పాతిత్యం యాతి త
త్క్షణాత్। అస్మిన్నర్థే సూతసంహితాయాం। స్వదేహే పరదేహే
నాపకుర్యాదంకనం నరః। యదికుర్యాచ్ఛచక్రాద్యైః। పతత్యేవ నసంశ
యః। మానవపురాణే॥ ఆయుధైశ్శంఖచక్రాద్యైః। నదహేచ్చ కదాచన।
మనుష్యాణాంతినామ్నాతు। నలిఖేచ్చోరసిభక్తిమాన్। దగ్ధాంగశ్చా
యుధైర్దివ్యైః। లిఖితో నరవా మతః। శ్రౌతస్మార్తసదాచారే। నాధికా
రీ కదాచన। దగ్ధాంగా లిఖితాంగాశ్చ। నసంభాష్యా ద్విజాతయః। నద
ర్శనీయ్యస్త్రా రాజా। దేహే చక్రంపరినాశయేత్। పరాశరపురాణే
నదాహయేద్ద్విజశ్రేష్ఠో। నదేహే చక్రపూర్వకైః। అంకితోయః స్వదే
శాంతం। రాజాశీఘ్రం ప్రవాసయేత్। యజ్ఞవైభవఖండే॥ కేనచిల్లాం
ఛితో మర్త్యః। నసాక్షీ సర్వదా భవేత్। శ్రౌతస్మార్తసదాచారే।
నాధికారీ చ లాంఛితః। లాంఛితాస్య నసంభాష్యాః। నస్పృశ్యాశ్చకథై
వచ। నదర్శనీయాస్తేన రాజా। దేశాద్బహిః ప్రవాసయేత్। స్కాం
దే। ఊర్ధ్వపుండ్రం ద్విజః కుర్యా। న్నీలయాచ కదాచన। తదాకారేణశ
స్త్రేణ పీడ్యతే యమకింకరైః। పరాశరపురాణే॥ ఊర్ధ్వపుండ్రంచ శూ
లంచ। వర్తులంచార్ధచంద్రకం। లలాటే ధారయిష్యంతి। మను

ష్యాః పాపకర్మిణః । సాంబ పురాణే॥ అశుద్ధంచ తథాప్రోక్తం । వర్తులం
తూర్ధ్వపుండ్రకం । అశుద్ధంచార్ధ చంద్రంతు । కీర్తి దంచా కుశా
దికం । సూతసంహితాయాం । శ్రీపుత్రంతూర్ధ్వపుండ్రాది । లలా
టేశ్రద్ధ యానహీ । ధారయిష్యంతి మోహేన । పాషండోపహతాజ
నాః । మానవపురాణే॥ ఊర్ధ్వపుండ్రంచ శూలంచ। వర్తులంచార్ధ
చంద్రికం । తత్రినిష్ఫేనధార్యంచ । నధార్యం వైదికైర్జనైః । మను
స్మృతిః ॥ సోర్ధ్వ పుండ్రం ముఖం దృష్ట్వా । వ్రతంచాం దాంయణం
చరేత్ । ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమ వచన ప్రమాణాత్ । శం
ఖం చక్రాది లాంఛనై రంకితాశ్చ ఊర్ధ్వపుండ్రధరాశ్చ ఏకేచ న
ద్విజాః సంతి । తేనదర్శనీ య్యానసంభాష్యాః ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరా
చారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే ఊర్ధ్వశంఖచక్రనిరసనం నామ
షోడశప్రకరణం సంపూర్ణం.

సర్వదేవతాజనకత్వం వక్ష్యామః

బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతానాం పరమేశ్వర జనకత్వం సంపాద
యామః॥ అథర్వణవేదే। యోబ్రహ్మాణంవిదధే పూర్వమగ్రే జాతం యం
బ్రహ్మపిహిణోతితస్మై లైంగె బ్రహ్మాణం విదధే దేవాః నగేంద్రపుత్రే చ
తుర్ముఖం । ప్రహిణోతిస్మత స్మైచ । జ్ఞానమాత్రి ప్రకారకం । పరా
త్పరతరంపాహి । పరాత్పర తరం ధృవం । బ్రహ్మాణో జనకే విష్ణో
వహ్నేర్వాయోస్సదాశివః । మహూపనిషది॥ అపదేవససర్జాదౌ
తాసువీర్యమపాసృజత్ । తదండమభవద్ధేమం । విశ్వస్యాయతనం మ
హత్ । సావర్ణమభవచ్ఛాండః । మదేష్వాద్యంతవత్సరం । అనేకాబ్దాం
తదాచాప్సు । దివ్యమంతర్వ్యవస్థితం । శివసంకల్పోపనిషది॥ అం
డంహిర్ణ్యయంమధ్యే సముద్రం రుద్ర వీర్యాత్ప్రభవంబభూవ । అం

డాద్విష్ణుబ్రిహ్మజాత వేదాశ్చ తన్మేమనః శివసంకల్పమస్తు। ఏషామేషాం
ఏనిమదాహ హిరణ్యగర్భజాతం త్వదేవ భగవన్ ప్రథమం సురా
ణాం॥ యజుర్వేదే॥ సోమః పవతాజనితామతీనాంజనితాదివోజనితాపృ
థివ్యా జనితాగ్నిర్జనితా సూర్యస్య జనితేంద్రస్య జనితాథవిష్ణోః అ
స్మిన్నర్థే॥ ఉమయాసహితో దేవ స్సోమ ఇత్యుచ్యతేబుధైః॥ సవవకార
ణం స్వానాన్స్య। విష్ణోరపిచ వైరిం్చిః। మతీనాంచ దివఃపృథ్వ్యా। అ
గ్నేసూర్యస్య వజ్రిణః సాక్షాదపిచ విష్ణోర్వై। సోమోజనయ తేశ్వ
రః। కాళికాఖండె॥ద్యావాపృథివ్యారిందాగ్న్యోర్దేశాంతర్యయ
మయస్యచ। వరుణస్య శశాంకస్య। జనితాపరమేశ్వరః॥స్కాందె॥ మదం
గిస్యేదసంభూతా। బ్రహ్మనారాయణా విమా॥ ఆదిత్యపురాణె॥ బ్రిహ్మ
విష్ణ్వర్క శకాగ్ని జలధర్మపురోగమాః। సురాసురాస్సంప్రసూతా
స్తతి స్సర్వేఏవాశపః। బ్రహ్మవిష్ణుసురేశానాం। స్రష్టాయఃప్రభురవ్య
యః। బ్రహోదయః పిశాచాంతా। యస్యకింకర వాదినః। ఇత్యాదివే
ద పురాణవచన ప్రిమాణాత్। బ్రహ్మ విష్ణ్వాది దేవతానాం పరమే
శ్వరేవజనక ఇత్యేతి॥ఇతిశ్రీ విరమహేశ్వరాచారాసారోద్ధారె శ్రీసోమ
నాథభాష్యే। సర్వదేవతా జనకత్వంసప్తదశ ప్రకరణం సమాప్తమ్

ఏ కా త్మ ని ర స నం వ క్ష్యా మః.

కోయమాత్మేతివయము పాస్మహే కతరస్స ఆత్మాయేనవాపశ్య
తియేన వాశృణోతియేనవాగంధం జిఘ్రతియేన వాచంవ్యాకరోతి।
యేనవాస్వాదు వాస్వాదు జానాం ఇత్యాదివచనప్రిమాణాత్ నరవయ
వ ఆత్మాకేవలం పూజనియ్యోభవతి। తమాత్మానంకేచి చ్ఛూన్యమి
తివదంతి। శూన్యశబ్దోభవతిచేత్ శూన్యోఽభవతి। నఏవాత్మానిరవ
యవః॥ అతఏనధ్యానాహోనభవతి। సృష్టికర్తానభవతి। అనీశశ్చ।

అస్మిన్నర్థే॥ మహిమ్నస్తోత్రే॥ అసీశోవాకుర్యాద్భువన మితినేః॥ ప
రిశగః॥ తత్రైవ। అనీశ్వరమనే కేశ్వరమన్నేశ్వరవానచశివేత్యాహ ।
తార్పర్యసంగ్రహే॥ నానీశ్వరంభవితు మర్హతి విశ్వమేతద్బహ్వీ
శ్వరంచనితరామయథా ప్రమాణం। తేలోనవేదవిదితేశ్వర వర్జనే
న। కోయంప్రభుఃకతిచిదీశ్వర మన్యమూహుః॥ యథాసురాన్ ప్రతి
ఈశ్వర గీతాభిహితం। అసత్యమప్రతిష్ఠం తే జగదాహురనీశ్వరం। ఇ
తితదయుక్తం స్వాతికానామితిహేవ॥ ఈశ్వరహుత్వేతు పరస్పరబుద్ధి
వైషమ్యాద్యసంభవ। ఏవభువనసర్గాకమితి। నిరరామిత్యుక్తం। అ
నైశ్వర్యవాదినాంతు నవాదిషుకించిత్సచాభావమాహ । తస్మాత్ ।
శ్రుతిప్రమాణతయా ఈశ్వరపదం విషమలోచన ఏవప్రసిద్ధః। ఈశ్వర
ర్యభూతానా। గుతిఈశ్వరశర్వఈశానశ్శంకరశ్చంద్రశేఖరః। ఇతి
అమరసింహః॥ యదినిరతిశైశ్వర్య వచనోయమీశ్వరశబ్దః ఈశ్వ
రస్యైవప్రసిద్ధ ఇతిబ్రహ్మపషుసురేశాది దేవతాదినా మీశ్వరతత్వం
వాగీశ్వరత్త్మీ శ్వరశచీస్వరా ఇతిసోమపదమేవభవతి। తస్మాదాత్మనోనిర
వయత్వాది నీశ్వరత్వం అకర్తృత్వంచనభవతి । తాత్పర్యసంగ్రహే॥
ఇహఖలుబహువిధానేక జన్మసంచితసుకృత పరిణామ మాసాదితసం
సారదోషదర్శనాదపగతవిషయాభిలాషిణాం సమాత్మనామధ్యాత్మజ్ఞా
నమీశ్వరత్వ దర్శనం వాదతుపఘాతహేతుః శతేషుకశ్చిదస్తిత్య
పనిషదావిదాంచక్రె తత్రకేచిత్తర। తిశోకమాత్మవిత్ ఏకమేవాద్వి
తీయం బ్రహ్మేత్యాదిభిః శ్రుతిభిరాత్మేశ్వరాభేద ఏవసమ్యగ్జ్ఞాయతే
ముహ్యమానఆత్మాప్యనిశంసుఖదుఃఖహేతుజన్త్వాదిభిః। ఆత్మనః అనీ
శ్వరత్వ ప్రతిపాదనాదీశ్వర జ్ఞానంచపృథగాత్మాను పేరితారంచ మ
త్వాజుష్టస్తేనామృతత్వమేతి । ఈశంజ్ఞాత్వా అమృతోభవతి ।

జ్ఞాత్వాశివం శాంతమితిత్యాధిభిరాత్యంతిక । సంసారోపరమహేతు
త్వాదాత్మా ఈశ్వరజ్ఞాన మోహాపవర్గహేతు రిత్యర్థః॥ ఇత్యనేకోప
నిషత్ప్రసిద్ధః । తస్మాదనీశ్వరః పశురాత్మా తత్పశోరధిపతిః పరమేశ్వర
ఏవ। తదుపనిషదర్థ మనభిజ్ఞాః కేచన పశుపతి వచన నిర్వచనేసుగ్రః
పశూనామధిపతి రితిషష్ఠీతత్పురుషసమాసార్థం విహాయ బ్రహ్మాదయస్స
ర్వే దేవాః పశవ ఇతిశ్రుత్యర్థం ప్రమాణీకృత్య బహువ్రీహిసమాసా
నువలంబ్య పశు రేవ పశుర్యస్యేతి వదంతి । అపిచ । జీవశ్శివశ్శివో
జీవస్సజీవః కేవలశ్శివ ఇతి వదంతి । పాశబద్ధోభవేజ్జీవః । పాశముక్తః ప
రశ్శివఇతివదంతి । అపిచ॥ తత్పశుపతిత్వంపరమేశ్వరస్త్రిపురదహనసమ
యే దేవాన్ వృణీతవానితి కేచనవదంతి । తథాభవతి । ఈశ్వరస్యానీ
శ్వరాన్ ప్రతిపాశుపత్యవరణమయుక్తమిత్యాహ । ఆత్మాంతరాణి ప
శవః పరతంత్రభావాత్స్వ తంత్ర్యతః పశుపతే పశుమీశ్వరస్త్వం ।
ఆత్మానమోపనిషదః ప్రవదంత్యనీశ మోహంభవంతముభయంచశివస్వభా
వః । సంప్రాప్తమీశ సముసిద్ధిశ యాపశత్వే । తస్మైవరేణ్య వరణం
కృపణోభిధత్తే । ఇత్యర్థమధ్యయనచోదనయాగృహీత్వా జ
ల్పంతి యత్కిమపి భక్తిపదార్థవాదాః॥ నానావిధావచనాదపివా
రణీయ్యాస్తత్పాశుపత్యవరణంప్రతిబంబవాదః॥ లబ్ధుం ప్రతీతుమథవాకథ
మేకమేవ। వారాన్ బహూనపి మహేశ్వరశక్యమర్థః॥ ఆత్మానాం పార
తంత్ర్యమీశ్వరస్యాపారతంత్ర్యమంతోపనిషదిశూన్యయుతేజ్ఞాత్వావ
నీశావాత్మవ్య నీశః సుఖదుఃఖహేతుర్య కారణాని నిఖిలాని తానిశ్శా
యుక్తాన్యధీశస్త్విష్ఠత్యేవ ఇతితదాత్మానాం పారతంత్ర్యమపారతంత్ర్యంచ
పరమేశ్వరస్య స్వాభావిక మిత్యర్థః । సంప్రాప్తమేవ అప్రాప్తప్రాప్తి
సంహాపరణాత్తత్ప్రాప్తపతిత్వవిషయం వచనాభవతి । తతశ్చనో బ్రి
వీత్ । పరంవృణీమహే అహమేవ పశూనామధిపతి రసానీతితస్మాత్సు

ద్రిః॥ పశూనామధిపతిరిత్య(శపతిత్వ వచనత్వాశ్రి)వణంగుణ వాదవ వేతివి ధ్యర్థ మితి అయమర్థ వాదః ఇద్ధమర్థవాదాత్ విధయశ్చ యాచ్యయా చక న్యాయెన పరస్పరె సంబధ్యమానాః ప్రవర్తయంతి । నానావ దే షు పాశుపత్యా వరణా ఉభాత దేశ నిబంధనతయా నిర పేక్షయామ్నా య తేం। త్రిపురదహనాపదానోహరణముక్తంప్రజాపతిశాసన పదానేన ఏవమధవరమవృణీత పశూనామధిపత్యంత దస్యై తత్పశుపతినామ పశుమాంభవతి । యోస్యైతన్నామవేదేతి మృగయువేమపరిగ్రహ ణార్థె పాదానేచ దేవం వాహితం మృగయురితి వదంతి । ఏతేనవైన ఉభయో షాంపశూనామధి పత్యమశ్నతఇతి । తస్మాత్ప్రథమసమయె ప్రజాపతి శాసనాపదానె పరమేశ్వరస్య పశుపతిత్వం నవిద్యతేకిం । ప శ్చాత్పశుసర్గ సమయె త్రిపురశాసనాపదానె దేవేభ్యః పశుపతిత్వం వరం లబ్ధవా నితికస్సంబంధః॥ ఇత్యాదివచన ప్రమాణాత్ । త్రిపుర దహన పదానేవర మేశ్వరః పశూనామాధిపత్యం వృణీతవానితి వచనం గుణ వాదఏవనానార్థవాదః । తదాత్మాపశుః పరతంత్రః అనీశ్వరశ్చ శివః పశుపతిః స్వతంత్రః ఈశ్వరశ్చఅతఏవపతిః పశూనామ ప్యైక త్వం కథం భవతి॥ ఇతిశ్రీవిరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారె సోమనాధభా ష్యేఏకాత్మవాదనిరసనంనామాష్టాదశ ప్రకరణం సంపూర్ణం.

ద్విమూర్తివాదనిరసనం వక్ష్యామః.

శివాయ విష్ణురూపాయ । శివరూపాయ విష్ణవె। ఇతి ప్రక్షిప్త సామాన్యావలంబ్య శివస్య విష్ణోరభేదం కేచన వదంతి । తధానభవతి శ్రుతిస్మృతిపురాణాగమోదిషై విశేషవచనైరభేదవాక్య నిరసనం వ్యాఖ్యాస్యామః । తత్రైవ త్రిమూర్తివాదనిరసన మపివ్యాఖ్యాస్యా మః॥ యజుర్వేదె॥ విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షి విశ్వం నారాయణం దే వం ఇతివిశ్వాధికోరుద్రః॥ విశ్వంవిష్ణురితివదంతి । ఆపోరాజానమధ్వరస్య

రుద్రేతిగాథపతిం రుద్రమితియజ్ఞేశ్వరోపిరుద్రః । యజ్ఞోవైవిష్ణుః విష్ణుర్యజ్ఞః। యజ్ఞోవిష్ణుర్జనాః వదంతి । యః కారణానినిఖిలానితాని కాలాత్మయుక్తాన్యధితిష్ఠత్యేకః। వాసుదేవః పరాప్రకృతిః విష్ణుర్యోనింకల్పయత్ । ఇతిప్రకృతిర్విష్ణుః పురుషోరుద్రఇతివదంతి । తాత్పర్యసంగ్రహే॥ విశ్వాధికస్త్వమసి విశ్వమయోమురారిః। యజ్ఞైరస్త్వమసి యజ్ఞమముంగృణంతి । ఆద్యాజగత్ప్రకృతిరేవభవన్నిమిత్తం । నానంకథంన్నయువయోర్భగవన్నభేదః॥ యజుర్వేదే॥ వేదాహమేతంపురుషంమహాంతమ్ । ఆదిత్యవర్ణంతమసఃపరస్తాత్ । వాజసనియ్యే॥ అథర్వణవేదే॥ ప్రథమారక్తాపీతాబ్రహ్మదేవత్యా । ద్వితీయ్యావిద్యుమతీ కృష్ణావిష్ణుదైవత్యా । తృతీయ్యాశుభాశుక్లారుద్రదైవత్యా ఆదిత్యవర్ణోయుక్రః॥ కైవల్యోపనిషది॥ ధ్యాత్వామానుగచ్ఛతి । భూతయోనింసమస్తసాక్షింతమసఃపరస్తాత్ । సూతసంహితాయాం । రజస్తమశ్చసత్వంచ । గుణయుక్తాత్రిధాక్రమం । సృష్టిస్థితిశ్చసంహారః। క్రియాఃప్రోక్తాత్రిధాక్రమం । సూతగీతాసు॥ అస్తిరుద్రేస్వవిష్ణుర్విపేంద్రా । అంతస్సత్వంబహిస్తమః॥ విష్ణోరంతస్తమస్సత్వం। బహిరస్తిరజోగుణం । అస్తుబ్రహ్మాశ్చవిప్రేంద్రా । అస్తితస్యప్రజాపతేః। రజసాతమసానాజ్ఞాంతా। బ్రహ్మనారాయణౌఖలు॥ ఇత్యాదివచనప్రమాణాత్ । తామసోవిష్ణుః పరోరుద్రోవదంతి । యజుర్వేదే॥ తద్విష్ణోఃపరమంపదగ్ం । సదాపశ్యంతిసూరయః। అస్మిన్నర్థేస్కాందే॥ సూరయోయత్ప్రపశ్యంతి । తద్విష్ణోఃపరమంపదం॥ వాయువీయ్యసంహితాయాం । బ్రహ్మోవాచ॥ త్రిదీప్యంత్రివిధంరూపం । స్థూలంసూక్ష్మంతతఃపరం । అస్మదాద్యమరైర్దృశ్యం । స్థూలంసూక్ష్మంతుయోగిభిః। తతఃపరంతునిత్యం । జ్ఞానమానందమవ్యయం । తంస్మైస్తత్పరైర్భ

క్తౌ । దృశ్యంతేపరమాస్త్రికైః। యజుర్వేదే॥ యోవేదాదౌస్వరః ప్రోక్తో । వేదాంతేచప్రతిష్ఠితః। తస్యప్రకృతిలీనస్య । యఃపరస్సమహేశ్వరః॥ శివసంకల్పోపనిషది॥ పరాత్పరతరోబ్రహ్మా। పరాత్పరతరోహరిః। యత్పరాత్పరయోరీశః। తన్మేమనశ్శివసంకల్పమస్తు॥ ఇత్యాది వచనప్రమాణాత్ । బాష్కళసంహితాయాం। యుద్ధేనంయుక్తా, ఉభౌచదృష్ట్వా ।బ్రహ్మావిష్ణూరజసాబద్ధవైరౌ । మధ్యేతయోర్దృశ్యతో జాతవేదాస్థాణురుదతిష్ఠద్భువనస్య గోప్తాదృష్ట్వాస్థాణుముపరమ్యాయుద్ధం । ప్రతిస్థతుర్దూరమనాదిదృష్టుర్వరాహరూపీవిష్ణుర్విమానమజ్జభూమా । బ్రహ్మోత్పపాతదినమూకుగృధ్రః। అస్మిన్నర్థే॥ శివధర్మే॥ అహంకర్తాహ్యహంకర్తా । నమస్తోన్యోజగత్ప్రభుః। ఏవమూహమహంబ్రహ్మో । బ్రహ్మాణంచహరిస్తథా । తయోర్దర్పాపహారాయ । ప్రబోధార్థంచ దేవయోః । మధ్యేసమభవల్లింగ । మైశ్వర్యంతేజసాపరం । అస్మిన్నర్థేమహిమ్నస్తోత్రే॥ అనలమనలస్తంభవపుషః లైంగ్యే॥ జ్వాలామాలావృతాంగాయ। జ్వాలనస్తంభరూపిణే॥ నమశ్శివాయశాంతాయబ్రహ్మణేలింగమూర్తయె । బృహదారణ్యశాఖాయాం, జ్వాలాయనమః। జ్వాలలింగాయనమః! శ్రీరుద్రభాష్యే॥ ఉత్తమవేదభూషితందేవోత్తమంప్రజననమలంకృతంజగత్కారణత్వేన జనయామాన । ఋగ్వేదే। తత్రతావత్॥ అగ్నిమీళేపురోహితం । అస్మిన్నర్థేసర్వాగమోత్తరే॥అగ్నిస్సభస్మనః పురోహ్యగ్నిమీళెపురోహితంబుగాహే। ఆకాశగతశ్శంభుర్యోగ్రిజ్యోగ్నిరితి। జ్యోతిర్లింగం స్వకీయ్యకర్తారమవిదిత్వా । అహంకర్తాఅహంకర్తేతివదతోబ్రహ్మ విష్ణోస్తదీయ్యవాచకదోషేణపక్షిమృగత్వంగతావితికర్మవిపాకవచనాదత్యుత్కటైః పుణ్యపాపైరిహైవఫలమశ్నుతఇత్యేవవేపదోషవశాదేవతా ఉభౌతదానీమేవక్రోమరాళరూపౌజాతావితివదంతి । పరమేశ్వరోపితయోర్దర్పాపహ

రాయ ప్రబోధార్ధేంచ జ్వాలామాలావృతమప్రమే యమనుపమమా ద్యంతరహితోరులింగాకారం తేజోరూపమాస్థా యస్థితశ్శివదంతి . అథ ర్వణవేదే॥ త్ర్యంబకో నామ రుద్రో నారాయణశ్శంభునాచకర్తా॥ కాళి కాఖండే॥ అస్థిభూషణోధ్యాయే॥ తతఃప్రాణ్యుపకారాయ । కూర్మసం హృత్యగర్వితమ్ । తదంగభూషణత్వేన । ధారయామాసశంకరః॥ అ ధ్యాపితమపశ్య త్వం। కపాలంకూర్మరూపిణః॥ హారహారగలతామధ్యే । ముగ్ధకస్మాన్నబుధ్యసి । ఉత్పాట్యదంష్ట్రాం శస్యైకాం। హారస్యోరసిభూ షణం । ఏకశృంగోవరాహోయం । తద్ధారిభృతిమాధవః॥ దృ ష్ట్వాజగాదిహదంష్ట్రాంతాం । విష్ణోశ్చైవమహాత్మనః॥ బభారచమహాదే వః॥ కూర్మపాదింతేపిచోరసి । పుత్రపౌత్రావృతస్సర్వో । వరాహస్త్వేవ తేద్భువి । అధ్యాపిసూకరానోహం । తీర్థంగంగాతటస్థితం । స్కం ధశక్త్యాహతోయత్ర । వరాహఖ్యోమృగోహరిః॥ విస్మృతంతత్త్వదం శే న । దంష్ట్రోత్పాటనపీడితాః॥ వరాహావిగ్రహాస్తేద్య । సాకోత్రాస్తే న హేతునా॥ యజుర్వేదే॥ హరిహరంతమనుయంతిదేవాః॥ విశ్వస్యే శానంవృషభంమతీనాం । అస్మిన్నర్థేస్కాందే॥ హరిహరంతంవృష భం । విశ్వస్యేశానమీశ్వరం । అనుయాంతిసురాస్సర్వే । నమోవా క్యైస్సహాదృతం । అస్మిన్నర్థే । ఋగ్వేదే॥ అపావృణోశరభాయఋ షిబంధవే॥ అస్మిన్నర్థే కాళికాఖండే॥ పురాహిరణ్యకశిపుం । దై త్యరాజంమహాబలం । హత్వాతద్రుధిరాపానప్రమత్తమభితస్సురైః॥ రుద్రశ్శరభరూపేణ । నరసింహమపీడయత్ । తతస్సంత్యక్తవాన్విష్ణు । ర్జీవితంస్వాపరాధతః॥ తద్వక్త్రశేషంసద్గాత్రం । కృత్వాశరభవిగ్ర హః॥ నృసింహకృత్తివసన । స్తదాప్రభృతిశంకరః॥ వక్త్రంతన్ముండ మాలాయాం । నాయకత్వేనకల్పితం । మహానాటకే॥ కల్పాంతేశను గ్రాత్రివిక్రమమహాకంకాళబద్ధస్ఫు । చ్చేదిన్యూతనృసింహపాణినఖప్రో

తాదిక్రోలామిసాత్ । విశ్వైకార్త్రవతావిహారముదితా యోమత్స్యకూ ర్మాదిభా । కర్షణంధీవరతాంగతోఽస్తుతు సతాంమోహంమహాభైర వః॥ బ్రహ్మాండపురాణే॥ అవిజ్ఞాయపరంభావం । దివ్యంతత్పారమేశ్వ రం । నివారయతిశూలాంకం । ద్వారపాలో మహాబలః॥ నిర్భిద్యహత యామాస । శూలేనోరసితంభువి । తత్యాజజీవితంసృష్ట్వా । మృ త్యుంసోఽద్దేహతాఇవ । నివార్యవిష్ణుఃపురుషం । సార్ధంపశ్రిథమపుంగ వైః। ఋగ్వేదే॥ హరిఃపవిత్రేవ్యథ । అస్మిన్నర్థే॥ శార్జకోటిపశ్రిసం గాచ్చ । చిచ్ఛేదచశిరఃపశ్రిభో । వాయునాప్రేషితంచైవ । ఘ్రాణజేన పినాకినః॥ ప్రవివేశక్షణాదేవ । తదాహ్యాహవనీయ్యకే । ఋగ్వేదే॥ పశ్రిజాపతిర్విద్వాన్ దుహితరమభ్యధ్యాయేత్ । అస్మిన్నర్థేమహిమ్న స్తోత్రే॥ ప్రజానాథంనాథం ప్రసభమభికస్వాందుహితరంగతం రోహి ద్భూతాంరిరమయిషుమృత్యవపుషా । ధనుఃపాణేర్యాతందివమపిసప త్రాకృతమముంగ్రసంతం తేద్యాపిత్యజతినమృగవ్యాధరభసః। అస్మి న్నర్థేస్కాందే॥ అఘ్రాయఘ్రాయవిందంతి । వేదశ్వాసైశ్శనైశ్శనైః॥ యత్పదానిమహారణ్యే । తంవందేశరభేశ్వరం॥ శతరుద్రీయే । నమ శ్శ్వారాయచాభిఘ్నతేచ । లైంగే॥ చకర్తకరజాగ్రేణ। బ్రహ్మణఃపం చమంశిరః॥ కూర్మపురాణే॥సకృత్వాసుమహాయుద్ధం। బ్రహ్మణాకాలభై రవః ॥ చకర్తతస్య వదనం। విరించిస్యాథపంచమం । స్కాందే॥ హస్తాం గుష్ఠనఖేనాశు । వామనా యజ్ఞమైనహి । చకర్తతం మహాఘోరం । బ్రహ్మణః పంచమం శిరః । ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమవచన ప్రమాణాత్। బ్రహ్మ విష్ణుపరమేశ్వరా దేవసంభూతా సతిపరమేశ్వరేణై వలయంయాతావితి । వదంతి। గౌతమదధీచిపురస్సరాణాం మునీనాంశా పాత్ । బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం । సామ్యం కేచన వదంతి । రుద్రస్యబ్రహ్మవి ష్ణుభ్యాం సామ్యం వాంఛంతి యేజనాః తేషాంవంశస్యసాంకర్యమ

స్త్రీతిమమనిశ్చయః। రుద్రస్యబ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం । నాధిక్యంప్రవదంతియె। హంన్యాత్తానవిచారేణ । హంతుదోషోనకశ్చన । రుద్రస్యబ్రహ్మవిష్ణుభ్యా। మాధిక్యంప్రవదంతియె । తేషాంవంశేన్యవై శిష్ట్య మస్త్రీతిమమ నిశ్చయః। శివంబ్రహ్మాదిభిస్తుల్యం। శివాంపద్మాదిశక్తిభిః। స్వగురుంప్రాకృతైస్సార్థం। ఏవదంతిస్మరంతివా , తత్పాపానినశ్యంతి । శ్రీవత్సంచనదాశ్రయేత్ । శివంబ్రహ్మాదిభిస్తుల్యం । స్వగురుంప్రాకృతైస్సమం । శివవిద్యామవేదార్థం। మను తే యస్తుమానవః। పాపిదుర్జదదఃక్రూరః। శ్వపచశ్వపచాధమః। యోనుహాదేవమన్యేన। హీనదేవేనదుర్మతిః। నకృత్వాదారుణబ్రూయాత్ । సోంత్యజోనాంత్యజోత్యజః। విష్ణ్వాదిదేవతానాంవా। విశ్వాధిక్యంవదంతియె । అధోముఖోర్ధ్వపాదాస్తే యాస్యంతినరకార్ణవం , యథాస్యాపానయోస్సామ్యం । భిదస్తేప్యపినవిద్యతే । తథైకత్వేపినర్వేషాం । రుద్రసామ్యం నవిద్యతే। మహాపాపవతాపూర్వ । జన్మకోటిషునువ్రతాః। విష్ణుర్విశ్వాధికోభాతి । నాకకాన్తేనసంశయః। తస్మాత్కారణాత్పరమేశ్వరస్య బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాంసహసామ్యంప కేచిద్వంతి । తేనదర్శనీయ్యానసంభాష్యాః॥ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే ఏకోనవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

అష్టమూర్తివాదనిరసనంవక్ష్యామః.

పృథివ్యాద్యష్టతినవః। పరమేశ్వరస్యానాష్టమూర్తిత్రిమ ఇతికేచనవదంతి । ఘటోత్పత్తి హేతుభూతాశ్చ మృద్దండచక్రసలిలచక్రాదయః। కులాలస్యయమేవభవతికిం । తథైవజగదుత్పత్తి హేత్వర్థంనిర్మితా । పృథివ్యాద్యష్టతనవః। పరమేశ్వరస్యాయమేవంభవతి । తథైవభవతిచేత్ । యజుర్వేదః। ఆత్మానం ఆకాశసంభూతః। ఆకాశాద్వాయుః। వాయోరగ్నిఃఅగ్నేరాపః ఆద్భ్యఃపృథివీ । భూతపరంపరసంభవోపి

పరమేశ్వరస్సాక్షాన్మూర్తిత్వంపృథివ్యాద్యష్టతనూనాంకథంసంభవతి। అస్మి
న్నర్థే॥ ఆదిత్యపురాణే॥ ఉమయాసహితో దేవ । సోమఇత్యుచ్యతే
బుధైః॥ సఏవకారణంనాన్యో । విష్ణోఽపిచవైధసః॥ మతీనాంచదివః
పృథ్వ్యాశ్చ । అగ్నిసూర్యస్యవజ్రిణః॥ సాక్షాదపిచవిష్ణోర్వై । సోమోజన
యితీశ్వరః॥ అస్మిన్నర్థేకాళికాఖండే। ద్యావాపృథివ్యోరింద్రాగ్న్యో ।
ర్వాయతస్తుయమస్యచ । వరుణస్యశశాంకస్య జనితాపరమేశ్వరః॥
లైంగ్యే ॥ తథాపివహ్నిర్యజ్ఞశ్చ వజ్రపాణిశ్శచీపతిః । విష్ణుర్నారాయణ
శ్శ్రీమాన్ । సర్వంసోమమయంజగత్ । శ్రుతిరపితథైవ॥ ఈశ్వరస్సర్వ
భూతానామితి । శతరుద్రీయే॥ పృథివ్యాభవః అపాంశర్వః। అగ్నేరు
ద్రః॥ వాయోర్భీమః॥ ఆకాశస్యమహాదేవః॥ సూర్యస్యోగ్రః! చంద్ర
స్యసోమః॥ ఆత్మనఃపశుపతిరితిప్రత్యేకాధిష్ఠాతాచజనయితాచభవతి॥ కిం
తు॥ మహిమ్నస్తోత్రే॥ త్వమర్కస్త్వంసోమస్త్వమసిపవనస్త్వంహుతవ
హస్త్వమాపస్త్వంవ్యోమత్వం ధరణిరాత్మాత్వమితిచ । పరిచ్ఛిన్నా
మేవత్వయిపరిణతాబిభ్రతిగిరంనవిద్మస్తత్త త్వంవయమిహతుయత్త్వం
నభవసి । అనేనవచనప్రమాణేనాపి । అష్టమూర్తయశ్చైవపరమేశ్వ
రస్యసాక్షాత్తనవఇతి కేచనవదంతి । తేతదర్థంనజానంతి । పృథివ్యాద్య
ష్టతనవః। పరమేశ్వరస్యసాక్షాన్మూర్తయోభవతిచేత్ । దక్షాధ్వరేవీ
రభద్రేణసూర్యాగ్నిచంద్రానిలాదయః॥ కథంభగ్నాంగాజాతాః॥
అపిచలారుణిషుచోపనిషత్సుభీషాస్మాద్వాతఃపవతే । భీషోదేతిసూర్యః॥
భీషాస్మాదగ్నిశ్చేంద్రశ్చ । మృత్యుర్ధావతిపంచమ ఇతి । శివాజ్ఞాబలవ
శాత్సూర్యోదయోపికాలమతిక్రమ్యోదయితుంభీతోభవతి ॥ అస్మిన్న
ర్థేవాయువీయే । అవకాశమశేషాణాం । భూతానాంసంప్రయచ్ఛ
తి । ఆకాశఃపరమేశస్య । శాసనాదేవసర్వగః॥ ప్రాణాద్యైరాహవాద్యై
శ్చ । భేదైరంతర్బహిర్జగత్ । బిభర్తిసర్వంశర్వస్య । శాసనేనప్ర

భంజనః। హవ్యంవహతి దేవానాం । కవ్యంకవ్యాశినామపి । పాకాద్యం చకరోత్యగ్నిః। పరమేశ్వరశాసనా । సంజీవనాద్యంసర్వస్య । కుర్వం త్యాపస్తదాజ్ఞయా । విశ్వంవిశ్వంభరానిత్యం । ధత్తేవిశ్వేశ్వరాజ్ఞ యా । త్రిభికంశైజగద్భిభర్తి। స్తేజోభిదృష్టిమాలికా । దిశిసవ్యత్యసా భానుః దేవదేవస్యశాసనాత్ ॥ పుష్ణాత్యోషధిజాతాని । భూతానిహ్లాద యత్యసి । దేవశ్చాపియ్యలే చంద్ర । శ్చంద్రభూషణశాసనాత్ । ఇత్యా దిశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతిహాసవచనాత్ । పరమేశ్వరః పృథివ్యాద్య ష్టతనూనాంకర్తేతిప్రసిద్ధః॥

ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారె సోమనాథభాష్యే అ ష్టమూర్తివాదనిరసనంనామవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

కర్మవాదనిరసనం.

కర్మవాదనిరసనం వక్ష్యామః॥ జ్యోతిష్టోమేనస్వర్గకామోయజే తేతిచతుర్థ్యం తెనైరమితస్వాయంప్రతిః కర్మఫల స్వాయమేవఅనుభావ్య మితికర్మణఏవకర్తృత్వం । కేచనవదంతి । తత్తథానభవతినో చేత్స్వ యమేవకర్మానుగతోవర్తతేకిం । అథవా శాయుస్యాకర్మ్మఅనాదేస్యాత్ । అన్యవాక్యా యఅనాదిస్యాత్ । తాడుభౌకర్మకాయాజీనాత్మావంయు గపదేవప్రాప్తాకిం । ఇతికేచిదాకాశింతయతిత తస్మాంతిత్కర్మావేతుణికా చేతిననిర్గుణోసలక్షణత్వాత్ తత్కర్తారంకథమత యూతితత్క ర్తాపిజడాత్మాకర్మాధీనశ్చ అతఏవతత్కర్మఫలం స్వాయమేవకథంప్రా ప్నోతి । యఃకశ్చిదపరాధ పురుషఃతదపరాధాహాభూతాం శిక్షాం స్వస్యస్వాయమేవకృతవానస్తికిం । అధవాతదపరాధపఏవశృంఖలాభూ త్వాతస్యపాదబంధనంకరోతికిం । అధవాతస్యాపరాధానుగుణదండకర్తృ మస్యకర్తాభవతికిం । తథైవకర్మణస్తత్కర్మసంఘట్టయితుఃకర్మాధీనస్వా

తంత్రిస్సర్వేశ్వరస్సర్వగతః పరమేశ్వరోఽస్తీతికర్మకర్తృత్వంనభవతిఏవం నభవతిచేత్ । పూర్వమీమాంసోక్తభూతికర్మాణిపృథక్పృథగేవషడ్విధా నంభవంతి । తద్దర్శనాపూర్వమాస్థాయజ్ఞాదికర్మకాయత్వాత్ । కిం చిత్సంసారంఘట్టయతి । తత్సంసారరూపభూతాని షడపూర్వాణిభ వంతి తాన్యపిమానాంతరాపూర్వభూతపరపూర్వముపజనయంతి । త త్పరమపూర్వవిహితఫలశిరస్తు దేవ దైవమితికర్మేతి నామత్రియత్వాత్ దేహాంతరలో కాంతరదేశాంతర కాలాంతరేషుతత్తస్యైవ భో గ్యఫలానిదదాతీతివచనానిత్యర్థః। తత్కింజడస్వరూపంకర్మ దేహాంత తరాదిషుతత్ఫలం దాతుమసమర్థంచేతికర్తారం వినాకర్మైవ ఫలదం చేత్ । జైనబౌద్ధభట్టాదికర్మవాదినాం జపతపోదానధర్మఫలానివ్య ర్థానిభవంతి పుష్టివర్ధన భూతాభిభోజన క్రియాభిశ్చయథామర ణం సమజనితదైవకేవలం కర్మఫలందాతుమసమర్థం తథానభవతి చేత్ । క్రియామాత్రపుష్టిభర్వతి । దుష్కర్మప్రాప్తం శిష్టాన్నంవిష మపిపుష్టిం వినామరణం దదాతీతిఅతఏవసర్వగతః పరమేశ్వరస్తత్కర్మా నురూపఫలప్రదః। ఏవంస్థితేసతికర్మణః స్వయంకర్తృత్వంకథంనభవతి। అపిచ॥ బాణోపిధనుర్ధరం వినాస్వయమేవలక్ష్యంతిభినత్తి కిం । తద్దై వకర్మాపిపరమేశ్వరప్రేరణం వినాతత్కర్తృణ్శుభాశుభకర్మఫలంస్వయమే వదాతుంనసమర్థంభవతి । వాయువీయే॥ అజ్ఞోపిజంతురనీశో । య మాత్మసుఖదుఃఖయోః॥ ఈశ్వరప్రేరితోగచ్ఛే । త్స్వర్గంవాశ్వభ్రమే వవా॥ ఇత్యాదివచనప్రమాణాత్ । నాభుక్తంక్షీయ్యతేకర్మ । కల్ప కోటిశతైరపి । అవశ్యమనుభోక్తవ్యం । కృతంకర్మశుభాశుభం ఇతివచ నంవ్యర్థంభవతి । కింతు॥ వాయువీయే॥ అథోవిధివిపర్యాసో । హ్యా శ్వమేయమధ్వరః। యజమానస్స్వయందక్షో । బ్రహ్మపుత్రః ప్రజాపతిః। ధర్మాదయస్సదస్యాశ్చ । రక్షితాగరుడధ్వజః। భాగాంశ్చప్రతిగృహ్ణంతి ।

సాక్షాదింద్రాదయస్సురాః। తథాపియజమానస్య। దక్షస్యాపినహార్త్విజః। సద్యఏవశిరచ్ఛేద। సాధుసంపద్యతేఫలం। కృత్వాతుసుమహాత్పుణ్యాం। మిష్ట్వాయజ్ఞశతైరపి। నతత్ఫలమవాప్నోతి। భక్తిహీనోయదీశ్వరే। అస్మిన్నర్థే మహిమ్నస్తోత్రే। క్రియాదక్షోదక్షఃక్రతుపతిరధీశస్తనుభృతామృషీణామార్త్విజ్యం శరణదసదస్యాస్సురగణాః। క్రతుభ్రేషస్త్వత్తఃక్రతుఫలవిధానవ్యసనినోధ్రువంకర్తుఃశ్రద్ధావిధురమభిచారాయహిమఖాః అతఏవకేవల కర్మణఏవ కర్తృత్వం భవతిచేత్। దక్షం తదశ్వమేధాధ్వరఫలం కథం నప్రాప్తం। కింతు। సతాంవృత్తంత్యక్త్వా శ్రుతిసమధిగమ్యం సహాభువం। ఘృణామప్యన్మాల్యన్స్వజనవిషయస్నేహగుణితాం। ద్విజఃకర్త్రాపాదాపితరమపరాధంత్వయివిభోమమప్యత్వంత్యక్త్వా ప్రమదపదవీంప్రాపదచలాం। అతఏవకేవల కర్మణఏవ కర్తృనభవతిచేత్। చండీశ్వరేణ స్వకీయజనకశ్యతాడనేకృతనఫలం కథంనప్రాప్తం। మామనాదృత్యపుణ్యంవా। పాపంస్యాత్ప్రతిపాదతః। మన్నిమిత్తం కృతంపాపం। పుణ్యంతదపిజాయతే। అపిచ। ఉపక్రమ్యకర్మాధిపతిర్నిరూపపాక్షోస్తితిశ్రుత్యాదివాక్యప్రమాణాత్। నానాపురాణవచన ప్రమాణాదపిసర్వకర్మాధిపతిః పరమేశ్వరఏవ తంపరమేశ్వరంవినాకేవలకర్మణ ఏవకర్తృత్వంనభవతి। ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే కర్మవాదనిరసనం నామఏకవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం.

భగవచ్ఛబ్దనిర్వచనం.

భగవచ్ఛబ్దనిర్వచనం వక్ష్యామః॥ నమోరుద్రాయభగతే, ఓన్నమస్తే పరతరాయ। భగవతఇతినమస్తే అస్తుభగవన్విశ్వేశ్వరాయ మహాదేవాయేతి। నీలలోహితనమస్తే అస్తుభగవతఇతితానువీర్యమీశా

నో భగవానితి । ఇత్యాదినానాశ్రుతిప్రమాణాత్ । భగవచ్ఛబ్దవాచ్యః పరమేశ్వర ఏవ । భగవచ్ఛబ్దః షడ్గుణైశ్వర్యాదినారాయణానామభిధానంయథోక్తం । ఐశ్వర్యస్యసమగ్రస్య । వీర్యస్యయశసశ్శ్రియః। జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ । షణ్ణాంభగఇతీరితః॥ తేసభగవచ్ఛబ్దః పరమేశ్వరఏవ వర్తతే । అతఆహ । షాడ్గుణ్య హేతుకత్వమువైతినాన్యం షడ్గుణాఏవ షాడ్గుణ్యం । యథాచత్వారోవర్ణాశ్చాతుర్వర్ణ్యం । కారణమాహ । ఐశ్వర్యమీశ్వరమీశ్వరపదశ్రుతి । రుద్రశబ్దోపీర్యంయశశ్శివపదంప్రతిపాదయంతి । సర్వజ్ఞ కామరిపుశబ్దసమర్థతౌచసార్వజ్ఞ రాగవిరహాభగవానతస్త్వం । అథశ్రియాశివకరోసివిరజ్యతస్త్రిశోయయాత్వమపిదానతయాభియుక్తంఅంస్యాకృతేజనిమచారుపవిత్రరూపం । అభ్యర్చితంతవ మహద్భిరుదాహరంతి॥ అనయోరభిప్రాయః॥ ఈశ్వరపదశ్రుతిగ్రహణేనవిద్యతిరిక్తం । అఖిలేత్యత్వాగృహ్ణాతీతి ఉగ్రశబ్దః కూరవచన వీర్యవచనత్వాత్ నాయిక వాచి । తదిహాప్రార్థనీయ్యం యదిదంఅధీమహేఉగ్రస్యో గోహంసజా తేషుభుయాసమితి । యఉగ్రేభ్యశ్ఛందోభ్యో జిహ్యాసితి । యశశ్శివపదమితి । శివత్వంనిశ్శేషనిరతిశయగుణాధారత్వం యథాహుః॥పౌరాణికాఃఅథవా శేషఃకళ్యాణగుణైకఘనఈశ్వరః, శివఇత్యుచ్యతే । సద్భిశ్శివతత్వార్థవేదిభిః యశోపిగుణతయాశదంతహ్యభతమేవ । అర్థశ్రియేత్యాదిపూర్వప్రకరణేషు ప్రసిద్ధం న కేవలంషాడ్గుణ్యమేవేశ్వరస్య అవ్యయాదీనిబహూనిగుణేంతరాణిసంతీత్యాహ । సత్యంతుమాథృతిరధిక్షితిరాత్మబోధోధాష్ట్యకం విరాగతపసీమతిరీశ్వరత్వం । సద్వితీయంతిసకదాచిదవైతిధర్మకింతస్మయద్భవతి తేగుణసమ్మతేషు । వియంతివిగచ్ఛంతి అపకాశ్రమతీతి యావత్ । నాస్తియద్యత్తుకళ్యాణంతత్తదన్యకదాచన । కళ్యాణంసకలంచాస్తిపరమాత్మాశివోయతః। ఇతిజ్ఞానవైరాగ్యఏవభగవచ్ఛబ్దః ప్రవృత్తోనివృత్తాసగుణాంతర

సంబంధఇత్యాహ । నైవేశ్వరాయన్నయతసామహాశోవీనరావ శ్రీమ
తంక్షితిపతినచసార్వభౌమాః । అన్యాదృశానపిదృశానవినీతరాగాః ।
ప్రజ్ఞావతోభగవతః ప్రవదంతివృద్ధాః॥ ఉక్తగుణవిరహిణోపిజ్ఞానవైరా
గ్య ంబంధమాత్రేప్రిభిక్షుకాః । భగవచ్ఛబ్దేనాచక్షతఇత్యర్థః॥అపిచ॥
మహేశ్వరేణమనిర్వచనానుక్రమేణ భగవచ్ఛబ్దం నిరాహురిత్యాహ॥
అథర్వణామదనశాసననిబ్రహణా । నామానినామభగవానితి తేని
రాహుః । అథర్వశిరసి॥ బ్రూతేఅథకస్మాదుచ్యతేభగవాన్యస్సర్వాన్
భావాన్ యీక్షతే । ఆత్మజ్ఞానాన్నిరీక్షయతి । యోగంగమయ
తి । తస్మాదుచ్యతేభగవానితి, యద్యప్యభగవచ్ఛబ్దాభిధేయంగుణజాతంత
త్సర్వమీశ్వరబుధ్యధీనమితిమంత్రోపనిషదాఇత్యాహ ॥ ఆత్మాశ్రి
మోపనిషదాహభగేశ్వరంత్వాం । అథర్వాపనుదంభగేశమిత్యర్థః॥ అ
త్యాశ్రమాధికారేణ । ప్రపదనాదత్యాశ్రమోపనిషదితిమంత్రోపని
షదేవసంజ్ఞాతరమం తత్ర్త్వేభగవతి అత్యాశ్రమిభ్యః పరమంపవిత్రం
ప్రోవాచ। సమ్యగృషి సంఘ జుష్టమితిపూజ్యమేవనైఘంటికా రభిహి
తమిత్యాది నైఘంటికాశ్చ భగవంతము శంతిపూజ్యం । అతోభగవా
నితి శంభోర్వృద్ధిః । ప్రయుజ్యతే । పూజ్యత ఇతినిఘంటుభర్గవచ్ఛ
బ్దస్య పూజ్య వచనత్వ ప్రసంగేనపూజాభి ధానమపిమహేశ్వరస్యేవే
తి సోదాహరణమాహ । పూజాముష్టిహిముతావిహితామహేశమం
త్రేణ వాఙ్మనసకాయనిబంధనాతే । తముష్టిహీనదా తముషహిశబ్ద
వతామంత్రేణ నయస్యచతి । అనంతకం తముష్టుహియస్వినుస్వ ధ
న్వేతి మంత్రంవాఙ్మన సకాయనిబంధనేతి కాయనిబంధనా పూజానుశః
మనోనిబంధనో యోగః । యోగేపి దర్శ్యత్యాగః తత్రానప్రకార
ణం కాయనిబంధనాప్రమాధిరితీ అవ్యయాది గుణాభిహితత్వాద్భ
వచ్ఛబ్దవాచ్యత్వం పరమేశ్వరస్యైవ బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతానామపి

ణాం భగవచ్ఛబ్దః పూజ్యత్వవచనమాత్రమే ముఖ్యోనభవతి ॥ ఇతిశ్రీవీర మహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే భగవచ్ఛబ్దనిర్వచ నం నామద్వావింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

భ ర్గ శ బ్ద ని ర్వ చ నం.

గాయత్రీహృదయమకరోత్త త్పదంచింతియామః। సర్వేష్వార బ్ధకర్మసు పరమేశ్వర ఏవనసంకల్పఫలప్రదఇతివక్ష్యామః। సర్వకర్మాణం భజప్యః ప్రపదాఖ్యమంత్రిస్సామగానై రామ్నాయతె । సామవేద । తపశ్చ తేజశ్చేత్యుపక్రమ్యకర్మాధిపతియేనమః। తత్రవిహూపాక్షోస్త్రి । ప్రదేశాంతరె॥ యదిదంకర్మకరిష్యామితన్మే సమృధ్యతాం । తన్మే ఉప పద్యతాం । తత్రకర్మారంభేషుదేవాభ్యనుజ్ఞానంప్రార్థ్యతే । అస్యా ర్థః॥ తతఃకర్మోపక్రమ్యఅధిపతిః పరమేశ్వర ఏవజపక్రర్మోపక్రిస్య అధి పతిస్సఏవ । జపశ్చేతిమంత్రాజపానుష్ఠానార్హ । మంత్రాఃతాఙ్వ క్ష్యామః। నారాయణోపనిషత్సు । ఓన్నమశ్శివాయేతి । శతరుద్రీ యమధ్యగానమశ్శివాయేతి గాయత్రీమంత్రః ప్రతిపాదయతి । ఈశా యిశానాదిలోర్యవాఏషఇత్యాదికానసువాకానను సంవదంతె । తదోం కారస్వరూపశ్శివఏవ । ఓమిద్యేకాక్షరంబ్రహ్మ । ఓమితిబ్రహ్మఓమితి । ఇదంబ్రహ్మసర్వంబ్రహ్మ । శివోమేఅస్తుసదాశివోం॥ యజుర్వేద॥ యోవేదాదౌస్వరఃప్రోక్తో । వేదాంతేచప్రతిష్ఠితః తస్యప్రకృతిలీనస్య । యఃపరస్సమహేశ్వరః। అస్యార్థః। యోవేదాదౌఇత్యాదినాప్రణవ వాచ్యోమహేశ్వరః। ఉపాస్యోపదిష్టః యద్వేదేత్యత్రయదితిలింగవ్య త్యయః। వేదాదౌవేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః । ప్రోక్తః అధ్యయనోపక్ర మ్యావసానయోః ప్రయోక్తృవ్యతయాభిహితః బ్రహ్మణః ప్రణవంకు ర్యా । దాదావంతేచసర్వదేతి । ప్రకృతిజంప్రకృతాజాయతఇతిప్రకృ

తి। అవస్థితండుపసంహృతసకలంవికారంచప్రపంచస్యస్వరూపేణనాదా
త్మనాతిష్ఠతిఇత్యర్థః॥ అస్మిన్నర్థే స్కాందే॥ సర్వవ్యాపకమోంకా
ర। మంత్రమన్యన్నశోభతే। ప్రణవ్యాపిపరబ్రహ్మ। ప్రణవః పరమం
పదం। తస్యప్రకృతిబీజంవిశ్వం। యఃపరస్సమహేశ్వరః॥ యోయంమ
హేశ్వరస్సాక్షా। త్ప్రణవస్యాస్యగోచరః। బ్రహ్మైకమేవబిజ్ఞాన్యం। న
తతోన్యత్తుకించన ॥ స్కాందే॥ ఓంకారప్రణవో దేవ। సంసారాబ్ధింతరి
ష్యతి। ఉమార్ధవిగ్రహో దేవో। రుద్రస్సత్యాదిలక్షణః॥ సంసార
తారకస్యాస్య। ప్రణవస్యాస్యముచ్యతే। విష్ణ్వాదయోపి దేవాశ్చ।
రుద్రస్యాస్యాస్యయేనతు। కథంచిత్ప్రణవస్యార్థే। భవిష్యంతినము
ఖ్యతః॥ లైంగ్యే॥ ఓమీశానసమస్తేస్తు। మహాదేవోమహేశ్వరః॥ న
మోస్తుసర్వవిద్యానా। మీశానఃపరమేశ్వరః॥ ఈశానసర్వవిద్యానా
మితియజుర్వేదే॥ శతరుద్రీయేపి। సర్వవిద్యానామీశానఇతి।, యజు
ర్వేదే। శతరుద్రీయే। నమశ్శివాయచ శివతరాయచస నమశ్శివా
యచహరికేశాయచ।పంచబ్రహ్మోపనిషది॥ శివాయనమః॥ శివలింగాయన
మఃఅస్మిన్నర్థేతాత్పర్యసంగ్రహే. బ్రహ్మణిపంచసనపస్త్రవమంత్రే॥ యా
పాశివాతవమ్మంబుకమక్షరాణాముస్యామహోపనిషది॥ । మహత్వేనాదః,
దాగ్నిసువాకేషుపంచాక్షరప్రవేశాదివ దేశికానశానాంపావనత్వం పౌ
రాణికాపఠంతి। యస్మాత్పంచాక్షరీవిద్యా। శతరుద్రీయమధ్యగా। పా
వనీసర్వభూతానాం। రుద్రేకాదశినీతతః॥ లైంగ్యే॥ ఏకోహంసంస్థితో దే
వీ॥ ద్వితీయోస్తికుత్రచిత్॥ అస్మిన్వేదాశ్చశాస్త్రాణి। మంత్రేపంచాక్షరీస్థి
తా। తేనాశంనైవసంప్రాప్తా। మచ్ఛక్త్యావ్యాప్యనుపాలితః॥ స్కాందే
అనేనసదృశంజప్యంనాస్తినాస్తిశ్రుతౌస్మృతౌ ఏషాపంచాక్షరీవిద్యా।
సర్వశ్రుతిశిరోగతా। కారణాగమే। సప్తకోటిమహామంత్రా। ఉ
మంత్రాఅనేకశః॥ పంచాక్షరేప్రలీయంతే। పునస్తత్రవినిర్గతాః॥ వా

వాయువీయసంహితాయాం॥ దేవ్యువాచ। కలౌ కలుషితే కాలే । దుర్జ
యోదురితక్రమే । హీనే వర్ణాశ్రమాచారే । సంకరే సముపాగతే॥ కే
నోపాయేన ముచ్యంతే । భక్తాస్తవ మహేశ్వర । ఈశ్వర ఉవాచ॥ ఆశ్రి
త్యపరమాం విద్యాం । హృద్యాం పంచాక్షరీం మమ । భక్త్యా చ పరమా
త్మనో । ముచ్యంతే కలిజా నరాః। అంత్యజా దధమో వాపి । మూర్ఖో వా
పండితోఽపి వా । జపేత్పంచాక్షరీం విద్యాం । జపేనైవాప్నుయాచ్ఛివం ।
స్కాందే॥ వేదశాస్త్రపురాణాద్యా । స్పష్టా వేశ్యాంగనా ఇవ । యా పు
నశ్శాంకరీ విద్యా । గుప్తా కులవధూరివ । అగస్త్యరామాదిభిరాధృత
త్వాద । ముఖ్యమంత్రస్య చ వైదికత్వాత్ । పరస్య తత్త్వస్య చ వాచక
త్వాన్నమశ్శివాయేతి సదా జపధ్వం॥

అథ గాయత్రీ ప్రకరణం కథయామః.

తత్సవితుర్వరేణ్యం । భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః
ప్రచోదయాత్ । అత్ర తావత్తాత్పర్యసంగ్రహః॥ వాచః కిమస్య సవితా
సవితుర్వరేణ్యం కిం వా భవానితి వితర్కపదం న శేషం । భాస్వంతమేవ మ
యా కురుతే నమంత్రః । శబ్దోఽపి వక్తు మథ దైవతమీశ్వరత్వాం । దే
వస్య పవిత్రువాచ్యత్వం తచ్ఛబ్దవాచ్యత్వముపపాదయేతి । తత్ర ఉపప
త్తిరాహ । యస్మాదయత్వాయి వర్గశబ్దో నిరోహతి । నాన్యత్ర ప్రయుజ్య
త ఇత్యర్థః । కేచదిమం మంత్రమన్యథా వ్యాచక్షతే । యో దేవస్సవి
తాస్మాకం ధియో ధర్మాది గోచరాః॥ ప్రేరయేత్తస్య యద్భర్గ । స్తద్వ
రేణ్య ముపాస్మహే । ఇతి వాక్యస్థితత్వాత్ । తదయుక్తమిత్యాహ॥
వైయాకరణైః॥ భర్గశబ్దోఽయం పరమేశ్వరస్యైవేతి నిర్వచనమకారి
అస్మిన్నర్థే మైత్రాయణశాఖాయాం । మైత్రాయణి శ్రుతిరసౌ । తది

తిరస్కృత్యాభర్గం భగవంతమభిధాయ విచింతనీయం । రుద్రస్య భర్గపదగోచరతాం బ్రువాణో । సాంతం పరిత్యజ్య తిపతిభర్గపదం పురాణే॥ భర్గం భవంతమితి భర్గో దేవస్య ధీమహి । సహితావేదైర్మయోస్య భర్గాఖ్యస్తం చింతయామితి హారీతః॥ రుద్రస్య భర్గపదగోచరతామితి విషయస్య ఇతి । రుద్ర ఏవాయం భర్గ ఇత్యుచ్యత ఇతి । అస్మిన్నర్థే । అపాల్కస్య నైఘంటికాః॥ శ్రీమో భర్గః కృత్తివాసేతి । హరస్మరహరో భర్గ ఇతి । తాత్పర్యసంగ్రహే॥ సాంతం వదంతమపి నైవ వదనాతి వక్తుం । నదదాతీతి సకారాంతత్వేన వక్తుం న సహత ఇత్యర్థః । అకారాంతత్వే సిద్ధిః॥ మంత్రస్య పదానామన్వయం దర్శయతి । భర్గం ప్రచోదయాదితి । స్కాందే॥ యో నోస్మాకం ధియస్సర్వాంతర్యామి స్వరూపతః। ప్రచోదయాత్ప్రేరయేచ్చ । తస్య దేవస్య సవితాః ఉత్పన్నస్య సర్వజంతూనాం । పరిత్యక్తస్వభావతః॥ సవితుస్సాత్త్వికభూతం తు । వరేణ్యం సర్వజంతుభిః॥ భజనీయ్యం ద్విజో భర్గ । స్తేజశ్చైతన్యలక్షణం । తచ్ఛబ్దవాచ్యం సర్వజ్ఞం । జగత్సర్గాదికారణం । స్వమాయాశక్తిసంపన్నం । శివం రుద్రాదిసంజ్ఞికం । నీలగ్రీవం విరూపాక్షం । సాంబమూర్త్యుపలక్షితం । ఆదిత్యదేవతాయాస్తు । ప్రేరకః పరమేశ్వరః । ఆదిత్యేన పరిజ్ఞాతః । వయం ధీమహ్యుపాస్మహే॥ ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతిహాసవచనప్రమాణాత్ సవితుర్వరేణ్యత్వాద్ధియః॥ ప్రేరకత్వాత్ శివవాచకత్వాద్భర్గశబ్దవాచ్యః పరమేశ్వర ఏవ తథాదిత్యాదిదేవతాంతరం న భవతి । అత ఏతద్గాయత్రీమంత్రాధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ॥

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే భర్గశబ్దనిర్వచనం నామ త్రయోవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

శ్రీ రుద్రశబ్దనిర్వచనం.

కేచనరుద్రోవా ఏషయదగ్ని రితివచనస్య తాత్పర్యమజానంతః అగ్నేశ్చరుద్రత్వమాపాదయంతి తత్తథానభవతి। ఓన్నమోభగవతే రుద్రాయనమస్తేస్తు రుద్రాయనమోస్తు రుద్రాయత ద్రుద్రాయనమస్తే రుద్రమన్యవె నమోరుద్రాయమన్యవే విశ్వాధికోరుద్రః మాతారుద్రః తన్నోరుద్రః పశూనామధిపతి పూర్వశాహవోరుద్రస్తువంతి రుద్రాయశేరసతేనమః। నమోరుద్రాయమీఢుషే। ఇత్యాదిశ్రుతిప్రసిద్ధస్య పరమకారణస్య రుద్రశబ్దనిర్వచనం కథయామః॥

శ్రీరుద్రభాష్యే। ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మాభావా రాతీవదాతివారుద్రః। ఋతంసత్యమితిత్రిధారాతీతరుద్రోప్రణవః। తన్నాదాంతేద్రవతి ద్రావయతీతిరుద్రః। తరుఅశుభానిద్రావకో రుద్రః। అస్మిన్నర్థే। రుదఃదుఃఖందుఃఖహేతుర్వాతంద్రావయతీతిసప్రభుః। రుద్రఇత్యుచ్యతేసద్భిః। శ్శివతత్వార్థవేదిభిః। అంత్యకాలేసర్వం రోదయతీతిరుద్రః। శో దేవిల్లుకిణేచ్ ప్రత్యయః। అతఏనపరమకారణస్య శివస్యైవరుద్రత్వముక్తం। కథమగ్నిఃఋుద్రః। తాత్పర్యసంగ్రహే॥ అగ్నిప్రకృత్యఖలురుద్రపదం ప్రయుక్తంతద్బ్రాహ్మణంభవతి। యత్రతమోసమూర్తింతత్రసోమ సహచర్యాగ్ని రివరుద్రోభవతుమర్హతి బ్రాహ్మణంభవతిసోమోరుద్రత్వంచనిర్విశేషయత్। ప్రజాకామోద్రై రేతోధాతోగ్ని ప్రజానాం ప్రజనయితా సోమఏవాస్మై రేతో దదాత్యగ్నిః। ప్రజానాంప్రజనఇతేతి। యత్రమాహేశ్వరస్యావ్హానంతత్రపృథగతి। శో దాహరణమాహ ఆహ్వానమత్రభవతః। పృథగేవదృష్టమితి। యజుర్వేదే॥ ప్రాతరగ్నిం ప్రాతరింద్రం హవామహే ప్రాతర్మిత్రావరుణా ప్రాతరశ్వినా। ప్రా

తత్ప్రాగంపూజనం బృహస్పతిం ప్రాతస్సోమమతరుద్రంచాహువేమ । అ
గ్న్యాదిభిస్సహ మహేశ్వరహూతిశంకానా భాదితిశుతిముపర్వాసు
షంగయోగ్యం । మంత్రిక్రియాప్యనిశమేవ పదాంతరేణత్వాహ
హ్వాయనుస్నతప దేవభినత్యాదిశం। నహి మహాదేవంతాదేవంతరపదాహ్వా
తుమర్హతి । తదుక్తంచాహువేమఇతి అధిమహేశ్యర్థః । అపిచ॥ అగ్నిం
ప్రకాశయతిశంకరమదివంతంమంత్రత్వ యగ్న ఇతివాతవనంతేనోవా । అ
న్యోన్యవ్యతిశ్రీముభయంశివ దేవతాకం । యస్మాదుభాపి చహావిఃప్రతిపంపి
దానం । యజుర్వేదే॥ అభిచరంతిమధికృత్య అగ్న యే రుద్రే చ తేపురో
డాశమష్టాకపాలంనిర్వపేదితి । శూత్రయతే అభిచరంతం । అతిచయు
జ్ఞానువాకే॥ భవతస్వమగ్నేరుద్రః ఆవోరాజానమితిచ । తేషుత్రికేవ
మగ్నింపి ప్రకాశయతోహి । అపి గుప్తవంతంఅగ్ని మనేతి । మయత్పత
యోమరుద్భిర్నినామయత్వానింద్రః దేవతాభవితుమర్హతికిం।ఉభయో
పియద్వదో దేవతాభవితుమర్హతికిం । యద్వదే దేవమరుతశ్చంద్రశ్చ
తద్రుద్రత్రాపిశ్యాభిచరంతమేవాధికృత్యపశుశూత్రయతే । హ్యాదీశ్వరోహి
ణీంఆలభేత । ఇతిఅనయోరేవమంత్రయోః ఈశ్వరైకప్రకాశత్వద
ర్శనాత్ తదసాధారణాదేవ । అతాగ్నిగ్నాని యమానావపితద్విశేషే
ణభూతిః రుద్రఏవప్రధానం । తస్మాన్న కేవలమగ్నింప్రకాశయతి ।
అభిచరోగ్నిః। అధపతిశ్చరుద్రః గృహ్ణాతు కామయమలం సకలం హవి
స్తేరాజ్ఞాబలింహరతుభాగమఘుఃప్రజాభ్యః। గృహ్ణాతాపిన్వామి నేవవస్తు
సమర్పణీయ్యం । అతేతిహాసపరిసిద్ధమర్థం నిదర్శనత్వేనాహ ।
నర్తేవేదిశంకరనిదర్శనేవేవిత్తమంబుజాక్షినైశంహావిస్ఫుటిమదృశ్యతపాద
యోస్తి । మహాభారతేదోణపర్వణి । యచ్చోపహారస్సకలం । నైశం
నైత్యకమాత్మనా । తదర్శత్యింబకపదే । వాసుదేవనిషదితిమితి॥ అ
తిప్రవప్రవృత్తిః సహరుద్రిశబ్దవాచ్యాత్ప్రసంగాదాహ । ప్రకారాంతరే॥

నమోగ్నయే మఘఘ్నే ననమయుందాప్రియమఘఘ్నాతిలక్షణాత్ । అ
గ్నయేశివాయఇంద్రాయ హరాయ ఇత్యర్థః। ఇతిలక్షణాత్ నమో
గ్నయే మఘఘ్న ఇతివచనాత్। అగ్నేశ్చముఖ్యార్థంనభవతి। దక్షాధ్వ
రవీరభద్రేణజిహ్వాహీనఃకరహీనశ్చాగ్ని స్స్వయమేవమఘఘ్నోభవతి
కిం। నమఇంద్రాయమనుతివచనాత్ । మఘఘ్నత్వమింద్రస్యముఖ్యా
ర్థంనభవతి। తథైవవీరభద్రేణకరహీనస్యేంద్రస్వయమేవమఘఘ్నోనభ
వతికిం। అతఏవధాతుయోగికప్రయోగసంబంధాదితపరస్పరమానాం
తరాణిభవతిచేత్ ముఖ్యవాచకానినభవంతి। భో దేవగుణాధిక అగ్నిం
త్వాత్మయాకృవిశేషేణమూచితాంసామంత్రావిభాగమయతఃపరమం
ప్రకర్షం। సదేశగతప్రాధాన్యంనోపరుధ్యాదితిభావః। మంత్రిం
తరసంవాదావపిమంత్రియపరమేశ్వరగోచరఏవేత్యాహ। ఋక్సంహి
తాసదతి । మేధపతింభవంతంరాజానమధ్వరవిథేరయేమాహామంత్రః।
రౌద్రసూక్తపాఠాదపితత్ప్రపాదకఏవ। అయంమంత్రిమిత్యాహ। తం
సూక్తమంత్రిగణమండనమాడిరత్నం। నమోరుద్రాయేత్యాది రౌద్రి
సూక్తమధ్వర్యరస్సమామనంతి। అహోరాజానమధ్వరస్యమంత్రిఇతిస్వ
రూపిపర్యాలోచనాత్ దేవదేవాభిధాతుమయం మంత్రిశ్శక్నోతీత్యా
హ। అయమేవపశూనామధిపతి రస్తాదితితస్మాద్రుద్రః। పశూనామధి
పతిః ఉమాపతయే పశుపతయే నమోనమః। ఇమం పశుం పశుపతేతే
అద్యబధ్నామితి। అథర్వణవేదె మఘాధిపతే పశుపతేత్యాది । యజు
ర్వేదె బ్రహ్మాదయః పశవః సర్వేదేవాశ్చపశవ। బ్రహ్మావిష్ణుపరుద్రా
ద్యాః। పశవఃపరికీర్తితాః। తేషాంపతిస్తుభూతేశః। శివఃపశుపతిస్స్మృతః।
సూతసంహితాయాం। శివస్యాజ్ఞాబలాద్విష్ణు। జాయతే మ్రియ్యతేపి
చ। బ్రహ్మాసర్వజగత్కర్తా। విరాట్సంమ్రాట్స్వరాడపి। ఖరోష్ణతరవ
త్రుదా। బ్రహ్మావిష్ణ్వాదయోభవత। బ్రహ్మణశ్చతథావిష్ణో। దణశే

స్యమశకస్యచ। ప్రవృత్తిశ్చనివృత్తిశ్చ హేతురిచ్ఛాపినాకినః। బ్రహ్మాణస్తం భభావంవా। స్తంభస్య బ్రహ్మభావనా । స్వేచ్ఛయావిదధానస్య । నాతి భావః పినాకినః। స్కాందే॥ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదయోదేవా । ఏకంచిత్ స్థాణు జంగమాః। ఉమాధవస్య తేసర్వే । బాలక్రీడేనధీఇవ । బ్రహ్మవిష్ణ్వేంద్ర చంద్రాద్యా । మునయోఽమునవస్తథా । సర్వేక్రీడానకాస్తస్య। దేవదే వస్యశూలినః। శుకవత్తవవిశ్వేశ । క్రీడాయైకేవలంవయం। తతోన్నమని మేషాభ్యాం । అస్మాకంపరిశయోదయె । ఇత్యాదిపరిమాణాత్ బ్రహ్మ విష్ణ్వాది దేవతాః। పశవః రుద్రః పశుపతిః॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారె శ్రీసోమనాథభాష్యే రుద్రశబ్దనిర్వచనం నామచతుర్వింశతిప్రకరణం సంపూర్ణం॥

మ హా దే వ శ బ్ద ని ర్వ చ నం వ క్ష్యా మః.

యజుర్వేదే॥ మహాదేవాయత్ర్యంబకాయత్రి పురాంతకాయే తి॥ అథర్వణవేదే॥ సమహేశ్వరస్సమహాదేవఇతి । పరిదేశాంతరె। అథకస్మాదుచ్యతెమహాదేవంసర్వాన్ సర్వాన్పరిత్యజ్యఆత్మజ్ఞానయో గైశ్వర్యైమహతిమహీయ్యతె తస్మాదుచ్యతె మహాదేవాయఇతి। స్కాందే॥ ఉత్కృష్టైతుల్యజాతీనాం । మహచ్ఛబ్దః ప్రయుజ్యతె । తస్మా త్సమస్తదేవానాం । మహాదేవాయముత్తమం । లైంగ్యే॥ విష్ణుః॥ మ హాదేవాయదేవానా । మీశ్వరాయనమోనమ । ఇతి। మకుటాగ మే॥ ఉగ్రాంసిత్వంమహాదేవ । భీమేశానస్త్వ ముచ్యతె । విశ్వతశ్చక్షు రిత్యాది । వేదైస్త్వంపర్యసేవిభో । యజ్ఞవైభవఖండె॥ హరిసత్యసంధ సంవాదె॥ విష్ణురువాచ । మహాదేవంమహాత్మానం। భజకారుణికోత్త మం । నామతశ్చార్థతశ్చాపి । మహాదేవోమహేశ్వరః॥ మహాదేవో మహాభీమో । మహాభైరవవిక్రమః। మహాశక్తిర్మహాదీప్తి । ర్మహాకీ

రిత్రిర్మహామతిః॥ మహాగ్రాసో మహాభాసో మహోల్లాసో గహారసః। అ
స్మిన్నర్థే॥ స్కాందే కాళికాఖండే. । వ్యాసవిష్ణుసంవాదే । విష్ణురు
వాచ॥ అవతేవేన దుర్బుద్ధే త్వయాదుర్భాషితం మహత్ । మమాపి గురు
మాత్సర్య । ఏవం మాం యత్ప్రశంససి । అత్రమేవచనం వ్యాస । మ
యావక్తుం యదార్థవత్ । యచ్ఛ్రుత్వా సర్వభూతానాం । శివఏవభవే
న్మతిః। కర్తాహం సర్వజగతాం । మమకర్తా మహేశ్వరః తస్య దేవాదిదే
వస్య । కర్తాకోపిన విద్యతే । యజ్ఞకర్తాచ దేవేంద్రో వేదకర్తాచ వాక్పతిః
అహమేవ జగత్కర్తా । మమకర్తా మహేశ్వరః। వర్ణానాం బ్రాహ్మణో
దేవో । బ్రాహ్మణానాంచ దేవతాః। దేవతానాం మహాదేవో । దేవో
స్మాకం మహేశ్వరః । శివస్యపూజితం లింగం । సర్వదేవ సురైర్నరైః॥
శివేనపూజితః కోవా । వదంతు ప్రతివాదినః । సత్యం వచ్మి హితం వచ్మి ।
సారం వచ్మి పునః పునః। సర్వస్మాదధికం రుద్రం । భక్త్యార్చయమునే ప్ర
భుం । వ్యాసఉవాచ॥ ఏకేనదగ్ధం త్రిపురం శరణ్యం । కామోలలాటేక్ష
హుతాశనేన । భిన్నోదకం శూరవరేణఏవ । కస్తేనసార్ధం కురుతే విరో
ధం । జలౌఘకల్లోలతరంగభంగం । గంగాధృతా ఏనజటాగ్రభాగే ।
పాదాంబుజాంగుష్ఠనిపీడనేన । పపాత లంకాధిపతిర్విసంజ్ఞాం సురాసురా
ణామిహమత్సమక్షం । విధ్వంసితో దక్షమఖః క్షణేన । ప్రాణమ్య దక్షస్తు
యతాం మఖస్య । లేభైవ తం శంకరతో పిచాగ్ర్యం । సర్వస్య పూజా
ర్హమదుత్తమాంగం । సంపూజ్యతే లింగపరం హరస్య । అనేనపరవా
స్తవత్సమూహా। ప్రభుశ్చ దేవేచ్ఛతి తత్వరోదిః। బ్రహ్మాత్మ లింగమహారిరింద్ర
సిద్ధైః। సురాసురాశ్చైవమిహార్చయంతి। తథాపి మూఢాసవిచారయంతి।
కోవాదిగోప్యాస్తి సమోహరస్య । స్వలీనబ్రహ్మాణంలింగం । మయోక్త్వ
ప్త్యైశ్వరం మునే । సర్వాపేక్షితసిద్ధ్యర్థం । వారణాస్యాం ప్రతిష్ఠితం ।
యథార్థవచసానేన । యోమాం స్తౌతి ప్రహర్షితః! తస్యాహంసులభ

ష్యేన । నాన్యైశ్శబ్దశతైరపి । తిన్యశ్త్వం శరణం యాహి । జీవితంమేపరి యచ్ఛతి । ఇత్యుక్త్వాంతర్థ దేవిష్ణు । ర్వ్యాసోపిభయవిహ్వలః। జ గామశరణందేవ సర్వభావేనశంకరం । సంత్యజ్యతృణవత్సర్వం । బ్రి। హ్మాదిష్ణ్వాదికంతథా । సర్వపాపవిముక్త్యర్థం । మహాదేవేతికీర్తనమ్॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే మహాదేవశబ్దనిర్వచనం నామపంచవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

శ్రీః.

అముద్రితగ్రంథప్రకటన.

వైదికోత్తములారా!

శైవశ్రౌతకళానిధి.

వినుండు. శ్రీమదుత్తరవాతూలాంతర్గతంబగు శైవశ్రౌతకళానిధి యను మహా గ్రంథంబొకటి బహుప్రయత్నములచే సంపాదించినాడ. యచ్చొత్తించుటకు రు 1000 గావలసినట్లున్నవి. గాన సద్గుణాకరులు వారివారికిదోచినంత ద్రవ్యసహాయంబుగావించి నాపూనికె నెరవేర్ప ప్రార్థించెద. నిందుమూడుఖండములుకలవు.

అందుగలవి విషయంబు లేమనగాగౌరీదేవి యధ్వరంబులు సల్పువారికి ఫలంబేమని శంకరునిజూచి ప్రశ్నజేయుటయు పశుబంధంబొనర్చినవనంబుసల్పువారికి స్వర్గభోగమేగాని సాలోక్యాది పదవులులేవని శంభుండు వచించుటయు దత్కారణంబేమని ఉమాదేవిమనవిజేయుటయు పిష్టపశువుచే రుద్రయాగంబు సల్పువారికి చతుర్విధ పదవులుగలవని పశుపతి వక్కాణించుటయు తత్క్రమంబుదెల్పుమని దేవి ప్రార్థించుటయు సంతట పిష్టపశుక్రియంబును యాగమంటపాదుల లక్షణంబును శతక్రతువుల వివరంబును మహేశ్వరుండు మాదేవికి విశదపరచుటయు నిన్నివిషయంబులచే ముప్పదియారుపటలంబులై ప్రథమ ఖండంబు వెలయు.

యజమాన-దీక్షిత - శ్రోత్రియ - ఉద్గాత-హోత - అధ్వర్యు - ప్రస్తోతమైత్రావరుణ- ప్రతిహర్త-అగ్నీధ్ర-సుబ్రహ్మణ్యాది- క్రతుసాధకుల- లక్షణంబులును యనేకానువాకంబులు గలద్వితీయ ఖండంబు విస్తరిల్లు.

శతక్రతుఫలితాను క్రమణికయు రుద్రయాగఫలలక్షణము శైవదీక్షబొందక యజ్ఞము జేయువారికిగలుగు దోషవివరము సప్తవిధశైవదీక్షాలక్షణంబును మొద

లగు ధర్మంబులచే నిరువదియైదుపటలంబులుగల తృతీయఖండంబు విలసిల్లు.

వీరశైవసారసంగ్రహము.

శ్రీమన్నిగమాగమపురాణేతిహాసాంతర్గత ధర్మంబులుగూర్చి యొనర్పంబడిన వీరశైవసారసంగ్రహంబను గ్రంథంబుముద్రింపించ ప్రయత్నించుచున్నవాడ. తద్గ్రంథంబునగలవివరంబు.

యెవ్వారు జననకాలమాదిగా లింగాంగులో యెవ్వారికులమంతయు భిన్నభావము లేకయుండునో యెవ్వారి సంతతికెల్లను లింగధారణ లేకున్న నిందగలుగునో యెవ్వారుగోత్రప్రవరాదులెరిగి షోడశకర్మలు గావించుకుందురో యెవ్వారువేదమంత్ర క్రియాసహితమైన యేకవింశతి దీక్షాక్రియంబులు దెలియుదురో యెవ్వారేకోత్తర శతస్థలవిచారపరులై చతుష్షష్టిశీలంబులెరింగియష్టావరణసిద్ధిగలిగి పంచాచార పరులగుదురో వారేవీరశైవులని దెల్పగలయనేక ప్రమాణంబులుగలిగి పంచవింశతి ప్రకరణంబులంబరగు.

దేవబ్రాహ్మణవిమర్శనము.

దేవబ్రాహ్మణవిమర్శనమను గ్రంథంబనేకగ్రంథప్రమాణంబులు సంగ్రహించి వ్రాసినాడ. దేవునకు బ్రాహ్మణునకు గలయభేదప్రతిపత్తియు దేవశబ్దము భగవంతునకు బ్రాహ్మణశబ్దము విప్రునకే రెండుశబ్దములు వీరిరువురికే దప్ప తక్కినవారలకు తచ్ఛబ్దంబులు ఘంటాపథంబుగా జెల్లవనియు వీరిరువుల ధర్మంబులపరిమితముగా దెలుపగలిగి పదునైదు ప్రకరణంబులైదనరు.

ఇట్లువిన్నవించు,

గంగపట్టణపు సుబ్రహ్మణ్యదేవర

ప్రకటన

శ్రీ:

మారీస్ఫోటకమహామారీనివారిణి.

సజ్జనులారా!

యీగ్రంథంబు మాలిపీశాస్త్రాంతర్గతంబగుకొన్ని మంత్రంబుల సంగ్రహించి ప్రకటించుటకు ప్రయత్నించినాఁడ - కలరాయనునామాంతరముగలమారికిని - మసూచియను - స్ఫోటకమునకును - ప్లేగనునామాంతరంబుచేఁజెలంగు మహామారికినుపసంహారరూపమైన మంత్రములు- తదుపాసనలక్షణంబులు - తదంతర్భూతతంత్రవివరంబులు - తద్విషయదృష్టాంతంబులగు పురాణోదాహరణంబు గలిగి - తదుపద్రవంబులు నివారించుమార్గంబులు జక్కఁగాఁదెలుపఁగల యీగ్రంథంబు శీఘ్రకాలంబున నచ్చొత్తించుటకు ద్రవ్యసహాయ్యంబుగావించుదురనియు - చదువరులీగ్రంథంబు బరిశీలించి తద్విషయంబులును మిత్రబృందంబునకానందంబు గలుగునటుల బోధించి లోకోపకారంబునకు నావలెననే శ్రద్ధాభక్తులచే పాటుపడుదురనియు మీయశములను గూర్చి మిక్కిలి ప్రార్థింపుచున్నవాఁడ.

ఇట్లువిన్నవించు,

గంగపట్టణపు సుబ్రహ్మణ్య దేవర

